

WATr heb je ervoor over

inzet gemeente bij een poppodium

Rekenkamer
ROTTERDAM

WAT heb je ervoor over

inzet gemeente bij een poppodium

Rekenkamer
ROTTERDAM

voorwoord

De teloorgang van het grootstedelijke poppodium WATT, is niet onopgemerkt aan Rotterdam voorbij gegaan en heeft diepe sporen nagelaten. Hoe heeft het zover kunnen komen dat een door velen zo gewenst cultureel fenomeen het uiteindelijk niet heeft gered? En dat in een stad, die altijd invulling tracht te geven aan een eigen culturele identiteit. Een identiteit die bovendien sterk bepaald wordt door haar relatief jeugdige bevolkingssamenstelling; toch mede de beoogde doelgroep van het podium.

Hoewel in het onderzoek van de rekenkamer naar de oorzaken van het faillissement vooral is gekeken naar de rol van de gemeente impliceert dat zeker niet dat de schuldvraag voor de teloorgang daar ook exclusief kan worden neergelegd. Dat is niet het geval. Ook andere partijen dragen verantwoordelijkheid voor de gang van zaken. De complexe verwevenheid van de verschillende belangen maakte het niet gemakkelijk om de steeds omvangrijkere financiële gevolgen van de geluidsproblematiek definitief op te kunnen lossen. Dat is uiteindelijk, zoals wij allen weten, ook niet gelukt.

Natuurlijk speelt ook het momentum een zekere rol. De gevolgen van de crisis deden zich begin dit jaar steeds nadrukkelijker gelden. Daarnaast kwam het gemeentebestuur rond die zelfde tijd na de verkiezingen in een geheel nieuwe samenstelling terug waardoor niet automatisch meer kon worden gerekend op voldoende politiek draagvlak voor eerder ingezet beleid.

De vraag of één en ander nu onvermijdelijk was laat zich niet gemakkelijk beantwoorden. Uiteraard had op enig moment het poppodium behouden kunnen worden, indien de financiële middelen ruimer voorhanden waren of de politieke wil om het grootstedelijke poppodium te behouden met meer overtuiging zou zijn uitgedragen. Maar dat blijft speculeren. Waar het thans vooral om gaat is de vraag op welke wijze de ervaringen rond het verdwijnen van het poppodium WATt kunnen worden meegenomen in de formulering van een nieuwe popvisie, die duurzaam van aard en passend bij de stad zal blijken te zijn.

Voor haar onderzoek heeft de rekenkamer gesproken met verschillende betrokkenen van binnen en buiten de gemeente. De rekenkamer is allen zeer erkentelijk voor hun medewerking. Het onderzoek werd verricht door een team bestaande uit Barbara Brink, Yiman Fung, José Westerman en Ed Elferink (projectleider).

Paul Hofstra
Directeur Rekenkamer Rotterdam

deel 1 bestuurlijke nota

1 inleiding

- 11 1-1 aanleiding
- 11 1-2 doelstelling en onderzoeksvragen
- 12 1-3 leeswijzer

2 conclusies en aanbevelingen

- 13 2-1 inleiding
- 13 2-2 hoofdconclusies
 - 13 2-2-1 hoofdconclusie algemeen
 - 14 2-2-2 hoofdconclusies rol gemeente
- 15 2-3 toelichting op de hoofdconclusies
 - 15 2-3-1 toelichting op de hoofdconclusies algemeen
 - 18 2-3-2 toelichting op de hoofdconclusies rol gemeente
- 22 2-4 aanbevelingen

3 reactie en nawoord

- 25 3-1 reactie B en W
- 32 3-2 nawoord
 - 32 3-2-1 algemeen
 - 33 3-2-2 rol gemeente
 - 33 3-2-3 gewekte verwachtingen
 - 34 3-2-4 financiële en politieke redenen op korte termijn
 - 34 3-2-5 stranden van het onderhandelaarsakkoord 2
 - 35 3-2-6 beeld dat door de wethouder zou zijn geschetst bij de doorstart van WATT

deel 2 nota van bevindingen

1 inleiding

- 39 1-1 aanleiding
- 39 1-2 popbeleid in Rotterdam
 - 39 1-2-1 de popvisie
 - 40 1-2-2 poppodium WATT
- 41 1-3 doel- en vraagstelling
- 41 1-4 leeswijzer

2 Nighttown in vogelvlucht (1988-2006)

- 43 2-1 inleiding
- 43 2-2 ontstaan Nighttown
 - 43 2-2-1 structuur
- 45 2-3 verkoop, huur en overweging terugkoop pand
 - 45 2-3-1 verkoop
 - 45 2-3-2 verkoop en huurafspraken
 - 46 2-3-3 huur

- 47 2-3-4 overweging terugkoop pand
- 47 2-3-5 verandering in de structuur
- 48 2-4 faillissement Nighttown

3 ontstaan van WATT I (2006-2008)

- 49 3-1 inleiding
- 49 3-2 initiatieven nieuwe start Nighttown
 - 50 3-2-1 één exploitatiestichting
 - 51 3-2-2 stichting – BV structuur
- 52 3-3 besluit tot doorgang subsidie aan LAN
- 52 3-4 WATT I
 - 52 3-4-1 algemeen
 - 53 3-4-2 structuur WATT
 - 54 3-4-3 verbouwing
 - 55 3-4-4 opening podium
- 55 3-5 duurzaamheid en duurzaamheidssubsidie
 - 55 3-5-1 duurzaamheid
 - 56 3-5-2 subsidie en voorwaarden
 - 56 3-5-3 voldoen aan voorwaarden en controle
- 57 3-6 informatievoorziening raad

4 onderhandelaarsakkoord (eind 2008)

- 59 4-1 inleiding
- 59 4-2 financiële problemen WATT I
- 62 4-3 fusie Waterfront en WATT
 - 62 4-3-1 Waterfront
 - 63 4-3-2 fusievoorstel
 - 63 4-3-3 problemen met het pand
- 65 4-4 onderhandelingen
- 67 4-5 het onderhandelaarsakkoord
 - 67 4-5-1 problemen met het pand
 - 68 4-5-2 overname aandelen
 - 68 4-5-3 huur
 - 69 4-5-4 gemeentelijke middelen
 - 69 4-5-5 overname schulden en verplichtingen
- 69 4-6 kosten onderhandelaarsakkoord
- 70 4-7 informatievoorziening raad

5 WATT II na het onderhandelaarsakkoord (2009-2010)

- 73 5-1 inleiding
- 73 5-2 korte schets ontstaan Stichting CAR
- 74 5-3 finale businesscase behorend bij akkoord
- 75 5-4 uitwerking van het onderhandelaarsakkoord
 - 75 5-4-1 problemen met het pand
 - 78 5-4-2 tussen onderhandelaarsakkoord en koopovereenkomst
 - 78 5-4-3 aanpak geluidsproblematiek
 - 79 5-4-4 aanpak geluidsproblematiek na koopovereenkomst
 - 81 5-4-5 kosten problemen pand
- 81 5-5 gemeentelijke inzet
 - 81 5-5-1 sanering schuldenlast overname MTH BV
 - 82 5-5-2 jaarlijkse subsidie

82	5-5-3	lening
83	5-5-4	dekking frictiekosten en kosten kwartiermaker
83	5-5-5	overige gemeentelijk inzet
84	5-6	overname schulden en verplichtingen
85	5-7	financiële situatie van WATT
86	5-8	naar faillissement van WATT
86	5-8-1	situatie begin 2010
88	5-8-2	nieuw onderhandelingsproces
90	5-9	informatievoorziening raad

6 bedrijfsvoering door Stichting CAR

95	6-1	algemeen
96	6-2	visie, missie en beleidsplan WATT
97	6-3	organisatie Stichting CAR
97	6-3-1	bestuur Stichting CAR
99	6-3-2	management van WATT
100	6-4	programmering en horeca
102	6-5	administratieve organisatie
104	6-6	personeel
104	6-6-1	kwantitatieve en kwalitatieve bezetting
104	6-6-2	cultuur
105	6-7	financiën
105	6-7-1	algemeen
105	6-7-2	begrotingen
106	6-7-3	niet uit de balans blijvende verplichtingen en kosten
107	6-7-4	liquiditeit
107	6-7-5	subsidies en overige bijdragen gemeente

deel 3 bijlagen

111	bijlage 1	onderzoeksverantwoording
113	bijlage 2	normenkader
115	bijlage 3	geïnterviewde en geraadpleegde personen
116	bijlage 4	geraadpleegde documenten
120	bijlage 5	lijst van afkortingen
121	bijlage 6	wie-is-wie
123	bijlage 7	motie WATT onderzoek rekenkamer

bestuurlijke nota

1 inleiding

1-1 aanleiding

Uit de popvisie 2007 en uit verschillende raadsdebatten blijkt dat poppodia belangrijk worden gevonden voor de stad Rotterdam. De gemeente geeft dan ook subsidie aan verschillende poppodia. Bij de door de gemeente gesubsidieerde poppodia blijken de financiën veelal een probleem. Om deze reden heeft de rekenkamer in haar onderzoeksplan 2010 een onderzoek naar poppodia opgenomen.

WATT was het grootste podium in de stad dat gemeentelijke subsidie kreeg. Op 16 juni 2010 heeft de exploitant van WATT aangekondigd faillissement aan te vragen. Het faillissement was voor de gemeenteraad aanleiding om op 24 juni 2010 een motie aan te nemen waarin de rekenkamer werd gevraagd om binnen het geplande onderzoek naar poppodia prioriteit te geven aan een onderzoek naar poppodium WATT. Dit verzoek is per brief van 2 juli 2010 ingewilligd. Dit rapport is het resultaat van het gevraagde onderzoek.

1-2 doelstelling en onderzoeksvragen

De rekenkamer beoogt met dit onderzoek de gemeenteraad inzicht te geven in het ontstaan van de financiële problemen van WATT en de rol van de gemeente hierin. Tevens wil de rekenkamer inzicht geven in de informatievoorziening aan de raad over dit dossier.

De centrale onderzoeksvraag luidt als volgt:

Welke oorzaken liggen ten grondslag aan het faillissement van WATT, welke rol heeft de gemeente hierbij gespeeld en hoe is de raad hierover geïnformeerd?

Deze is uitgewerkt in de volgende deelvragen¹:

- 1 Wat was de rol van de gemeente in poppodium WATT?
 - Welke beslissingen heeft de gemeente genomen ten aanzien van WATT en zijn deze beslissingen adequaat onderbouwd?
 - Welke middelen heeft de gemeente in WATT geïnvesteerd, welke voorwaarden zijn aan de verstrekking hiervan verbonden en heeft de gemeente bijkomende risico's voldoende in kaart gebracht en afgedekt?
- 2 Was de bedrijfsvoering en het bijbehorende beheer van middelen door WATT adequaat?
- 3 Heeft de raad de informatie ontvangen die nodig was om tot beslissingen te komen over het investeren van middelen in WATT?

¹ In de onderzoeksopzet was een aanvullende deelvraag opgenomen. Deze luidde: 'Heeft het college zich adequaat laten informeren over het beheer van middelen en de nakoming van afspraken en welke consequenties heeft het college hieraan verbonden?' Tijdens het onderzoek bleek deze deelvraag sterke overlap te vertonen met deelvraag 1. Om deze reden heeft de rekenkamer besloten de deelvraag te schrappen.

1-3 leeswijzer

De bestuurlijke nota bevat de voornaamste conclusies en aanbevelingen.

In de nota van bevindingen staan de resultaten van het onderzoek die als basis dienen voor de conclusies in de bestuurlijke nota. Samen vormen de bestuurlijke nota en de nota van bevindingen het rekenkamerrapport.

2 conclusies en aanbevelingen

2-1 inleiding

Onderzoek van de rekenkamer moet bijdragen aan een beter openbaar bestuur. Om die reden betreft de rekenkamer haar conclusies en aanbevelingen vooral op de rol van college en raad.

Bij het ontstaan, functioneren en uiteindelijk failliet gaan van WATT speelden meerdere partijen een rol.² De betrokken partijen hadden elk hun eigen belangen. De rol van deze partijen, zoals de aandeelhouders van MTH BV, de pandeigenaar, de brouwer en de bank, is minstens zo belangrijk geweest als die van de gemeente. Vanwege de centrale onderzoeksvraag van het rapport heeft de rekenkamer één algemene conclusie geformuleerd waarbij al deze partijen betrokken worden en conclusies specifiek over de rol van de gemeente.

De aanbevelingen richten zich op de toekomstige rol van de gemeente bij poppodia en de nieuwe popvisie.

2-2 hoofdconclusies

2-2-1 hoofdconclusie algemeen

- 1 Het faillissement van Stichting CAR en MTH BV is het gevolg van een complex samenspel van factoren. De belangrijkste factoren zijn de schuldenlast die de stichting vanaf de doorstart met zich mee torste, de geringe mogelijkheden om die last door de exploitatie te verminderen, de financiering van de noodzakelijke investeringen voor de aanpak van de geluidsproblematiek alsmede de grote afhankelijkheid van andere partijen.
 - a Bij WATT was een groot aantal partijen betrokken, die elk vanuit een eigen belang een bijdrage hebben geleverd aan het voortbestaan van WATT.
 - b Om het voortbestaan mogelijk te maken hebben deze partijen een akkoord gesloten dat onder meer voorzag in een gedeeltelijke sanering van de schulden.
 - c Een sluitende exploitatie van WATT op korte termijn was niet te verwachten. Op die termijn zou het dan ook niet mogelijk zijn voor WATT om zelfstandig de schuldenlast verder te reduceren.
 - d De geluidsoverlast door de programmering en de luchtbehandelingsinstallatie in samenhang met een pand dat niet voldoende geluidsdicht was, maakten investeringen in het tegengaan van deze geluidsoverlast noodzakelijk. De bereidheid en mogelijkheden van partijen om die investeringen te financieren eindigden toen de kosten hiervan steeds verder stegen.

² In bijlage 6 is een lijst van betrokken partijen en hun rol opgenomen.

- e Dit betekende dat WATT zijn deuren zou moeten sluiten, omdat het niet aan vergunningsvereisten zou kunnen voldoen. Stichting CAR heeft op 16 juni 2010 aangekondigd faillissement aan te vragen.

2-2-2 hoofdconclusies rol gemeente

- 2 Het college heeft door een bemiddelende en faciliterende rol op zich te nemen verwachtingen gewekt bij andere betrokken partijen die mede op basis daarvan hun acties en beslissingen hebben bepaald.
 - a In formele zin was het college alleen subsidieverstrekker, maar het heeft bij de invulling c.q. uitwerking deze rol breed ingevuld.
 - b Door de geschiedenis van WATT heen heeft het college verschillende malen verwachtingen gewekt bij andere partijen, doordat ze een bredere rol heeft genomen dan alleen die van subsidieverstrekker.
 - c Andere partijen hebben de actieve rol van de gemeente te veel opgevat als een garantie dat de gemeente altijd een helpende hand zal bieden bij (financiële) problemen en hebben daar hun beslissingen door laten beïnvloeden.

- 3 De gemeente heeft keuzes gemaakt die belangrijke gevolgen hebben gehad voor WATT.
 - a De gemeente heeft het pand waarin WATT was gehuisvest in 1994 verkocht. Sindsdien is het pand private eigendom. Op verschillende momenten in de geschiedenis van het pand, waaronder in 2010, heeft het college aangegeven niet bereid te zijn te investeren in een particulier pand en evenmin bereid te zijn het pand aan te kopen. Noodzakelijke investeringen in het pand als poppodium werden daardoor afhankelijk van partijen die daartoe niet voldoende bereid of in staat waren.
 - b De gemeente heeft ervoor gekozen om subsidie te verlenen aan een stichting die financieel afhankelijk was van een BV. De gemeente had hierbij geen volledig inzicht in de bedrijfsvoering, omdat zij geen inzicht had in de BV.
 - c WATT kampte kort na de opening in september 2008 met grote financiële problemen. De betrokken partijen zijn toen een onderhandelingstraject ingegaan gericht op het voortbestaan van WATT. De gemeente heeft het overnemen van de aandelen in MTH BV door een fusiestichting tot inzet gemaakt van deze onderhandelingen. Deze overname en de afspraken naar aanleiding hiervan resulteerden direct al in een hoge schuldenlast voor de stichting die op korte termijn niet zou kunnen worden afgebouwd.
 - d Toen in 2010 nog een relatief beperkt bedrag nodig was om de resterende problemen op te lossen, bleek de enige optie waartoe de gemeente nog bereid was niet voldoende om het voortbestaan van WATT te waarborgen. Omdat ook andere partijen onvoldoende financiële middelen wilden of konden bijdragen had dit tot gevolg dat WATT de deuren moest sluiten.

- 4 De gemeente heeft zich in haar afwegingen om een bijdrage te leveren aan WATT vooral laten leiden door financiële en politieke redenen voor de korte termijn. Dit heeft bijgedragen aan de bestuurlijke complexiteit rond WATT.
 - a De keuze voor de stichting-BV structuur, de verkoop van het pand en het tekenen van het onderhandelaarsakkoord waren vooral ingegeven door financiële en politieke overwegingen gericht op de korte termijn.
 - b Mede als gevolg van de verkoop van het pand en de keuze om een stichting afhankelijk van een BV subsidie te geven is het aantal stakeholders toegenomen.

- c Het grote aantal stakeholders met deels verschillende belangen maakten de besluitvorming rond de uitdagingen waar WATT voor stond complex.
- 5 Het college van B en W heeft de raad de informatie gegeven die nodig was om beslissingen te kunnen nemen over de bijdrage aan WATT. Deze informatie was echter niet altijd juist belicht.
- a De toenmalig verantwoordelijk wethouder heeft een positiever beeld van de risico's van het onderhandelaarsakkoord geschetst dan op basis van de beschikbare audits, de businesscase en benchmarkgegevens kon worden verwacht.
- b Niettemin heeft het college van B en W de raad voldoende informatie gegeven om in te kunnen zien welke risico's er aan besluiten verbonden waren en welke mogelijkheden er lagen.

2-3 toelichting op de hoofdconclusies

2-3-1 toelichting op de hoofdconclusies algemeen

- 1 *Het faillissement van Stichting CAR en MTH BV is het gevolg van een complex samenspel van factoren. De belangrijkste factoren zijn de schuldenlast die de stichting vanaf de doorstart met zich mee torste, de geringe mogelijkheden om die last door de exploitatie te verminderen, de financiering van de noodzakelijke investeringen voor de aanpak van de geluidsproblematiek alsmede de grote afhankelijkheid van andere partijen.*
 - a Bij WATT was een groot aantal partijen betrokken, die elk vanuit een eigen belang een bijdrage hebben geleverd aan het voortbestaan van WATT.
 - MyTown Horeca (MTH BV) heeft WATT opgestart, maar klopte een maand na opening met financiële problemen aan bij de gemeente. Mede naar aanleiding daarvan is er een onderhandelaarsakkoord gekomen en zijn de aandelen van MTH BV overgedragen aan Stichting CAR.
 - MTH BV was de eerste commerciële exploitant van WATT en heeft het podium onder deze naam opgestart.
 - In 2008 is het pand onder MTH BV verbouwd, waarbij onder meer de zaalcapaciteit is vergroot (oa door aanleg balkons) en er duurzame elementen zijn aangebracht.
 - September 2008 opende WATT de deuren en oktober 2008 hebben de aandeelhouders van MTH BV aan de gemeente laten weten dat WATT in financiële problemen was gekomen. Ze hebben de gemeente toen verzocht bij te dragen aan een oplossing.
 - Eind 2008 was MTH BV een van de partijen die een onderhandelaarsakkoord tekende op grond waarvan de aandelen van MTH BV in januari 2009 zijn overgedragen aan Stichting CAR.
 - De bestuurders van MTH BV hebben zich garant gesteld voor een deel van de niet uit de balans blijkende verplichten en een deel van de kosten van de geluidsproblematiek.
 - Het pand was gedurende het bestaan van WATT in eigendom van Vinc Batenburg. Deze pandeigenaar heeft het onderhandelaarsakkoord medegetekend, waarin is opgenomen dat de huur die hij rekende verlaagd werd. Daarnaast stond daarin vastgelegd dat hij 25% van de kosten van de geluidsproblematiek voor zijn rekening neemt. In 2010 zijn nieuwe afspraken gemaakt waarin de pandeigenaar verantwoordelijk werd gemaakt voor de uitvoering en de kosten van de maatregelen ter oplossing van de geluidsproblematiek en de overige

werkzaamheden voortvloeiend uit de bouwvergunning. De eigenaar kreeg de benodigde financiering niet rond bij zijn bank.

- Bierbrouwerij Grolsch was hoofdhuurder ter bescherming van de tappunten. Grolsch heeft het onderhandelaarsakkoord mede getekend.
 - De gemeente heeft constant een bijdrage geleverd aan het voortbestaan van WATT, ondermeer door het verstrekken van middelen (zie conclusies rol gemeente).
 - Stichting CAR heeft de aandelen van MTH BV overgenomen en heeft WATT in 2009 en 2010 geëxploiteerd. De stichting heeft het onderhandelaarsakkoord ondertekend. Stichting CAR is samen met de pandeigenaar met een alternatief plan gekomen toen de pandeigenaar de financiering in 2010 niet rond kreeg.
- b Om het voortbestaan mogelijk te maken hebben deze partijen een akkoord gesloten dat onder meer voorzag in een gedeeltelijke sanering van de schulden.*
- Op basis van de financiële problemen van de exploitant van WATT en een fusievoorstel van twee popprogrammeringsstichtingen, What's live en Popverzamelgebouw Rotterdam (Waterfront), hebben de gemeente, de BV, de pandeigenaar, de bierbrouwer en de nieuwe fusiestichting onderhandeld om het voortbestaan van WATT te kunnen garanderen.
 - Deze partijen hebben in het onderhandelaarsakkoord afspraken vastgelegd over onder meer de koop van de aandelen in de BV, de sanering van de schulden en de bijdragen die de partijen, waaronder de gemeente, hieraan zullen leveren.
 - De schuldenlast van MTH BV zou na het onderhandelaarsakkoord niet meer dan € 1.529.000 bedragen (artikel 26 van het akkoord).
 - Een gedeelte van de problemen is niet opgelost, maar is bij Stichting CAR komen te liggen.
 - WATT kende volgens het onderhandelaarsakkoord bij het begin van de exploitatie door Stichting CAR in 2009 een aanzienlijke schuldenlast van € 1,5 miljoen.
 - Stichting CAR had te maken met dure, langlopende contracten, omdat een deel van de activa (dansvloer, apparatuur) niet was gekocht, maar werd gehuurd.
 - Er was een onbekend bedrag aan niet uit de balans blijkende verplichtingen. Dit bleek ongeveer € 200.000 meer dan waarmee in het akkoord rekening was gehouden.
 - Voor een gedeelte van de problemen zijn afspraken gemaakt. Zo voldeed het pand niet aan de geluidseisen voor een poppodium. Ten tijde van de onderhandelingen zouden de kosten hiervoor niet meer dan circa € 100.000 bedragen. Over de verdeling hiervan zijn afspraken gemaakt tussen de partijen die het akkoord hebben getekend.
- c Een sluitende exploitatie van WATT op korte termijn was niet te verwachten. Op die termijn zou het dan ook niet mogelijk zijn voor WATT om zelfstandig de schuldenlast verder te reduceren.*
- De exploitatie van WATT door Stichting CAR werd negatief beïnvloed door de problemen uit het verleden waar de stichting mee geconfronteerd werd.
 - Doordat Stichting CAR de overgenomen schuldenlast moest aflossen en in het pand moest investeren kreeg WATT liquiditeitsproblemen.
 - De liquiditeitsproblemen zorgden ervoor dat crediteuren te laat betaald werden, wat de verhouding met een belangrijke boeker en crediteur (MOJO) onder druk zette.

- Door het negatieve imago van WATT wilden grote namen zich niet verbinden aan WATT. Mede hierdoor lukte het WATT aanvankelijk niet een voldoende aantrekkelijk programma samen te stellen. Daardoor bleven inkomsten en bezoekersaantallen achter bij de begrote bedragen en aantallen.
- Stichting CAR heeft veel gedaan om de bedrijfsvoering op orde te krijgen.
 - Er zijn maatregelen genomen voor een betere sturing en beheersing, zoals het maken van een beschrijving van de administratieve organisatie en interne controle en het periodiek opstellen van een liquiditeitsbegroting.
 - De efficiency is vergroot door meer te doen met minder personeel.
 - Er zijn verschillende initiatieven ontplooid om bezoekersaantallen omhoog te krijgen, zoals het aantrekken van een nieuwe programmeur.
- De exploitatie van Stichting CAR was in 2010 door de genomen maatregelen verbeterd ten opzicht van 2009.
- In 2009 had Stichting CAR een exploitatietekort van € 1,2 miljoen (volgens de conceptjaarrekening) en kwamen er ruim 50.000 bezoekers minder dan in de businesscase was opgenomen.
 - In 2010 werden de effecten zichtbaar van de genomen maatregelen ter verbetering van de bedrijfsvoering.
 - Over de eerste vier maanden van 2010 was de dagelijkse exploitatie sluitend. Dit betekende dat recettes en horeca voldoende opbrachten om de vaste en variabele kosten die gemoeid waren met de activiteiten te dekken.
- De inkomsten van WATT in 2010 waren voldoende om de kosten die samenhangen met horeca en producties te dekken, maar niet hoog genoeg om schulden af te lossen en te investeren.

d De geluidsoverlast door de programmering en de luchtbehandelingsinstallatie in samenhang met een pand dat niet voldoende geluidsdicht was, maakten investeringen in het tegengaan van deze geluidsoverlast noodzakelijk. De bereidheid en mogelijkheden van partijen om die investeringen te financieren eindigden toen de kosten hiervan steeds verder stegen.

- WATT veroorzaakte voor omwonenden geluidsoverlast. Er werd bezwaar aangetekend tegen het verlenen van een exploitatievergunning. Gedwongen sluiting van WATT dreigde door handhaving vanuit DCMR.
 - Op het gebied van vergunningen werd uitgegaan van een toegestaan geluidsniveau van 95 decibel, terwijl 105 decibel minimaal noodzakelijk is voor een succesvolle danceprogrammering.
 - In WATT ontbrak een 'doos in een doos' constructie. Dit kwam onder andere door de balkons die bij de verbouwing van WATT begin 2008 zijn gebouwd. Door het ontbreken van een 'doos in een doos' constructie ontstonden er trillingen, die geluid veroorzaakten.
 - De aanwezige luchtbehandelingsinstallatie maakte 's nachts meer geluid dan was toegestaan (50 dB(A) waar 40 dB(A) was toegestaan).
 - Er waren bouwkundige aanpassingen aan het pand noodzakelijk om een volledige vergunning te krijgen.
 - Volgens schattingen die er ten tijde van het onderhandelaarsakkoord lagen zouden de aanpassingen maximaal € 400.000 kosten. Hiervoor was een kostenverdeling afgesproken tussen de oude en nieuwe aandeelhouders van MTH BV en de pandeigenaar. De gemeente zou de kosten dragen voor de nieuwe aandeelhouders (de stichting CAR).
 - In 2010 bleek nog € 2,4 miljoen nodig te zijn voor het aanpakken van de geluidsproblematiek en de bouwkundige aanpassingen. Hiervoor is nieuwe een

kostenverdeling afgesproken tussen de gemeente (25%) en de pandeigenaar (75%);

- De pandeigenaar slaagde er niet in zijn deel te financieren. De gemeente bleek vervolgens niet bereid om deze financiering voor haar rekening te nemen.

e Dit betekende dat WATT zijn deuren zou moeten sluiten, omdat het niet aan vergunningsvereisten zou kunnen voldoen. Stichting CAR heeft op 16 juni 2010 aangekondigd faillissement aan te vragen.

- Er zijn geluidsbeperkende maatregelen uitgevoerd, maar de geluidsproblematiek is nooit opgelost.
- Stichting CAR heeft daarom op 16 juni 2010 aangekondigd faillissement aan te vragen en op 22 juni 2010 is WATT in staat van faillissement verklaard.

2-3-2 toelichting op de hoofdconclusies rol gemeente

2 Het college heeft door een bemiddelende en faciliterende rol op zich te nemen verwachtingen gewekt bij andere betrokken partijen die mede op basis daarvan hun acties en beslissingen hebben bepaald.

a In formele zin was het college alleen subsidieverstrekker, maar het heeft bij de invulling c.q. uitwerking deze rol breed ingevuld.

- De gemeente was subsidieverstrekker en had vanuit deze subsidierelatie invloed op de voortgang van WATT.
- De gemeente heeft daarbij verschillende rollen aangenomen:
 - een faciliterende rol bij het onderhandelaarsakkoord;
 - onderhandelaar voor het aandeel van de gemeente in het akkoord;
 - mede ondertekenaar van het akkoord;
 - bank voor leningen en voorschotten ten behoeve van allerlei soorten betalingen;
 - opdrachtgever voor audits en geluidsonderzoeken;
 - mediator in de nadere uitwerking van het akkoord in de koopovereenkomst;
 - bemiddelaar door inzet van de kwartiermaker en coach tussen de stichting en andere betrokken partijen, zoals de bank, pandeigenaar en leverancier op het gebied van techniek, licht en geluid.

b Door de geschiedenis van WATT heen heeft het college verschillende malen verwachtingen gewekt bij andere partijen, doordat ze een bredere rol heeft genomen dan alleen die van subsidieverstrekker.

- De actieve rol van de gemeente heeft verwachtingen geschapt bij de andere betrokken partijen.
 - Bij de eerste exploitanten van WATT had de gemeente de verwachting gewekt dat er geen concurrerend poppodium zou komen. Deze concurrent zagen zij wel in het Urban Culture Podium (UCP). De toenmalig verantwoordelijk wethouder zag dit anders.
 - In 2009 en begin 2010 heeft Satisfaire (leverancier op het gebied van techniek, licht en geluid) bedreigd met het weghalen van alle apparatuur vanwege de betalingsachterstanden door Stichting CAR. Satisfaire vond de risico's te groot worden en heeft de stichting in gebreke gesteld. De toenmalig verantwoordelijk wethouder heeft daarop in gesprekken met Satisfaire het vertrouwen gewekt dat WATT niet zou omvallen, omdat de gemeente alles zou doen om het

overeind te houden en Stichting CAR te allen tijde financieel zou steunen. Satisfaire heeft daardoor haar beslissing herzien en meegewerkt.

- Vinc Batenburg heeft de keuze om te investeren in het pand deels gebaseerd op het vertrouwen dat de gemeente een financiële bijdrage zou leveren aan WATT.
 - Bij het bestuur en de directie van Stichting CAR is door de tekst in het onderhandelaarsakkoord het beeld ontstaan dat de gemeente het voortbestaan van WATT zou waarborgen. Hierdoor heeft Stichting CAR zich afhankelijk opgesteld.
- c *Andere partijen hebben de actieve rol van de gemeente te veel opgevat als een garantie dat de gemeente altijd een helpende hand zal bieden bij (financiële) problemen en hebben daar hun beslissingen door laten beïnvloeden.*
- Volgens Stichting CAR gaf het onderhandelaarsakkoord een 'blanco cheque' ter dekking van de risico's bij de overname van de BV.
- 3 *De gemeente heeft keuzes gemaakt die belangrijke gevolgen hebben gehad voor WATT.*
- a *De gemeente heeft het pand waarin WATT was gehuisvest in 1994 verkocht. Sindsdien is het pand in private eigendom. Op verschillende momenten in de geschiedenis van het pand, waaronder in 2010, heeft het college aangegeven niet bereid te zijn te investeren in een particulier pand en evenmin bereid te zijn het pand aan te kopen. Noodzakelijke investeringen in het pand als poppodium werden daardoor afhankelijk van partijen die daartoe niet voldoende bereid of in staat waren.*
- In 1994 heeft de gemeente het Nighttown-complex (later WATT) verkocht aan de exploitant van Nighttown. De verkoop kwam voort uit een verzoek van de toenmalige gebruiker die daarmee meer mogelijkheden zou hebben om de bedrijfsvoering efficiënter te laten verlopen en grotere investeringen mogelijk te maken.
 - De redenen vanuit de gemeente om akkoord te gaan waren het vrijkomen van middelen voor groot onderhoud en kapitaallasten en dat dit paste binnen het gemeentelijke beleid van verzelfstandiging. De vraag of een pand met een dergelijke functie wel of geen eigendom van de gemeente zou moeten zijn heeft geen zichtbare rol gespeeld in het besluit tot verkoop.
 - Het college en de raad hebben zich op verschillende momenten uitgesproken tegen investeringen in een pand van een ander. De gemeente heeft hierdoor het pand onder andere in 2002 willen terugkopen, maar de prijs van het pand was ondertussen te hoog geworden voor de gemeente, waardoor zij nooit tot aankoop is overgegaan.
 - Ondanks het niet in eigendom hebben heeft de gemeente meerdere malen besloten te investeren in het pand.
 - Juni 2010 heeft het college besloten de toen benodigde verbouwing van WATT niet te willen betalen, aangezien ze geen geld wilde steken in een particulier pand.
 - De pandeigenaar kon de financiering van deze investering zelf niet rondkrijgen.
- b *De gemeente heeft ervoor gekozen om subsidie te verlenen aan een stichting die financieel afhankelijk was van een BV. De gemeente had hierbij geen volledig inzicht in de bedrijfsvoering van het poppodium, omdat zij geen inzicht had in de BV.*
- De gemeente heeft bij de start van WATT gekozen om subsidie te verlenen aan een stichting die deel was van een stichting – BV structuur. Hierbij was de stichting verantwoordelijk voor de niet-commerciële programmering van pop en nam de BV de horeca en overige commerciële activiteiten voor zijn rekening. De

- gemeente had in deze structuur een subsidierelatie met de stichting, en geen relatie met de BV.
- De stichting was voor zijn programmering en exploitatie in belangrijke mate afhankelijk van de BV.
 - Omdat de gemeente geen (subsidie)relatie had met de BV heeft de gemeente geen inzage gevraagd in het businessplan van de BV. Hierdoor had de gemeente geen overzicht van de risico's die de stichting door de stichting-BV structuur liep.
- c *WATT kampte kort na de opening in september 2008 met grote financiële problemen. De betrokken partijen zijn toen een onderhandelingstraject ingegaan gericht op het voortbestaan van WATT. De gemeente heeft het overnemen van de aandelen in MTH BV door een fusiestichting tot inzet gemaakt van deze onderhandelingen. Deze overname en de afspraken naar aanleiding hiervan resulteerden direct al in een hoge schuldenlast voor de stichting die op korte termijn niet zou kunnen worden afgebouwd.*
- Toen WATT kort na de opening in de financiële problemen was gekomen hebben aandeelhouders van MTH BV de gemeente verzocht een bijdrage te leveren aan het voortbestaan van WATT. De gemeente heeft toen op verschillende manieren een bijdrage geleverd om de problematiek op te lossen.
 - De gemeente heeft een bijdrage geleverd aan de sanering van de schuldenlast van de BV.
 - De gemeente heeft een lening verstrekt voor het oplossen van de korte termijn liquiditeitsbehoefte.
 - Daarnaast zijn er extra investeringen gedaan, zoals de kosten van de kwartiermaker, de dekking van de frictiekosten en de inhuur van een coach, om de bedrijfsvoering van de stichting te versterken.
- d *Toen in 2010 nog een relatief beperkt bedrag nodig was om de resterende problemen op te lossen, bleek de enige optie waartoe de gemeente nog bereid was niet voldoende om het voortbestaan van WATT te waarborgen. Omdat ook andere partijen onvoldoende financiële middelen wilden of konden bijdragen had dit tot gevolg dat WATT de deuren moest sluiten.*
- In vergelijking tot eerdere bijdragen van de gemeente van circa € 3,5 miljoen was er nog een beperkt bedrag nodig voor het oplossen van de problematiek van WATT. Het ging in totaal nog om € 2,4 miljoen.
 - Voor het college was een extra financiële bijdrage alleen te overwegen als het pand door de eigenaar werd aangepakt. De pandeigenaar kreeg de financiering hiervoor niet rond. Het college vond een extra investering vanuit de gemeente daarmee niet aan de orde.
 - Aangezien de verbouwing noodzakelijk was voor de voortgang van WATT heeft Stichting CAR op 16 juni 2010 aangekondigd faillissement aan te vragen.
- 4 *De gemeente heeft zich in haar afwegingen om een bijdrage te leveren aan WATT vooral laten leiden door financiële en politieke redenen voor de korte termijn. Dit heeft bijgedragen aan de bestuurlijke complexiteit rond WATT.*
- a *De keuze voor de stichting-BV structuur, de verkoop van het pand en het tekenen van het onderhandelaarsakkoord waren vooral ingegeven door financiële en politieke overwegingen gericht op de korte termijn.*
- Bij de start van WATT heeft de gemeente gekozen een stichting te subsidiëren die naast een BV zou gaan programmeren, terwijl er ook de mogelijkheid was om met alleen een stichting te werken en de gemeente daar zelf een voorkeur voor had. De reden voor deze keuze was dat deze structuur de gemeente op dat moment

minder geld zou kosten dan wanneer de exploitatie door alleen een stichting zou plaatsvinden. De gemeente heeft hierbij geen inschatting gemaakt van de risico's die hierbij op lange termijn gelopen zouden worden.

- De gemeente heeft onder andere vanwege het besparen van kosten het pand waarin WATT was gehuisvest in 1994 verkocht. Hierbij is geen rekening gehouden met de consequenties van het niet in eigendom hebben van een poppodium. Zo heeft de gemeente meerdere keren aangegeven niet te willen investeren in een pand van een ander, terwijl zij wel investeringen wilde zien in het pand. Om deze reden is de terugkoop van het pand meerdere keren een discussiepunt geweest.
- Bij het onderhandelaarsakkoord heeft de gemeente geen worstcasescenario opgesteld, waardoor niet duidelijk werd welk risico de gemeente op lange termijn zou kunnen lopen.
 - Op het moment van het ondertekenen van het onderhandelaarsakkoord werd het risico dat bij het uitvoeren gelopen zou worden door het college als beperkt ingeschat.
 - Er zijn door de gemeente voor het nemen van de beslissing om te tekenen risico's in kaart gebracht. Er zijn hierbij geen scenario's opgesteld die uitgingen van de 'worst case', ofwel het optreden van alle risico's. Hierdoor is niet duidelijk geworden wat het maximale risico was dat men toen dacht te lopen.
- Rotterdam werd in 2009 de eerste Europese Jongerenhoofdstad. Tijdens de onderhandelingen ten behoeve van de voortgang van WATT werd in het licht van het jongerenjaar de imagoschade van de sluiting van een poppodium in Rotterdam als reden gebruikt om het poppodium te behouden.

b Mede als gevolg van de verkoop van het pand en de keuze om een stichting die afhankelijk was van een BV subsidie te geven, is het aantal stakeholders toegenomen.

- In 1994 heeft de gemeente het Nighttown-complex (later WATT) verkocht aan de exploitant van Nighttown. Bij de start van WATT was het pand niet langer in handen van de BV die de horeca exploiteerde, maar eigendom van een BV die het pand als beleggingsobject gebruikte.
- Door subsidie te verlenen aan een stichting die afhankelijk was van een BV is het aantal betrokkenen toegenomen.

c Het grote aantal stakeholders met deels verschillende belangen maakten de besluitvorming rond de uitdagingen waar WATT voor stond complex.

- Stichting CAR had voor de exploitatie en de investeringen in WATT onder meer te maken met de vorige aandeelhouders van MTH BV, de pandeigenaar, de hoofdhuurder van het pand, tevens leverancier van de dranken, de leverancier van licht- en geluidstechniek en de gemeente.
- Deze partijen hadden een gezamenlijk belang bij een goede exploitatie van WATT maar ook individuele belangen ingegeven door onder meer commerciële en politieke motieven. Voorbeelden zijn:
 - Stichting CAR en de pandeigenaar hadden er belang bij dat de vorige aandeelhouders zoveel mogelijk zouden bijdragen aan het oplossen van de geluidsproblematiek. De vorige aandeelhouders hadden er vooral belang bij een maximum te stellen aan de kosten die nog aan hen zouden kunnen worden doorberekend. Dit laatste leidde tot aanvullende afspraken in de overeenkomst voor de overdracht van de aandelen.
 - Stichting CAR wilde af van de hoge kosten van de contracten voor licht en geluid en onderhandelde met hulp van de gemeente over herziening van die

- contracten. De leverancier wilde die contracten zoveel mogelijk in stand laten, omdat die de gedane investeringen in het pand moesten dekken.
- De pandeigenaar wilde een hoge huur om zijn investeringen te dekken en zijn aandeelhouders tevreden te stellen. Voor Stichting CAR was deze huur te hoog.
 - Al deze partijen maakten hun eigen afwegingen bij de totstandkoming van besluiten ten aanzien van WATT.
- 5 *Het college van B en W heeft de raad de informatie gegeven die nodig was om beslissingen te kunnen nemen over de bijdrage aan WATT. Deze informatie was echter niet altijd juist belicht.*
- a *De toenmalig verantwoordelijk wethouder heeft een positiever beeld van de risico's van het onderhandelaarsakkoord geschetst dan op basis van de beschikbare audits, de businesscase en benchmarkgegevens kon worden verwacht.*
- De risico's die verbonden waren aan het sluiten van het onderhandelaarsakkoord waren volgens audits van en de businesscase aanzienlijk. Deze risico's lagen onder meer in de dagelijkse exploitatie (bezoekersaantallen) en onduidelijkheid over de niet uit de balans blijkende verplichtingen.
 - De toenmalig verantwoordelijk wethouder heeft bij het onderhandelaarsakkoord onder meer aangegeven dat:
 - de begroting realistisch was,
 - risico's in kaart waren gebracht en gekwantificeerd,
 - deze risico's in harde getallen niet groot waren,
 - hij niet meer reddingsacties verwachtte,
 - er een strikt boekenonderzoek zou worden gedaan.
 - In de businesscase stond al dat de begroting was gebaseerd op hogere bezoekersaantallen en uitgaven per bezoeker dan in benchmarkgegevens van de koepelvereniging. Ook bleken er nog verplichtingen niet in beeld te zijn geweest en bleken geluidskosten hoger dan verwacht, waardoor de risico's omvangrijk bleken te zijn geweest.
- b *Niettemin heeft het college van B en W de raad voldoende informatie gegeven om in te kunnen zien welke risico's er aan besluiten verbonden waren en welke mogelijkheden er lagen.*
- Bij een voorgelegd besluit om geld ter beschikking te stellen voor een doorstart van Stichting LAN is de raad geïnformeerd over de reden waarom dit geld nodig was, de bron waaruit dit gedekt kon worden en de reden waarom dit geld in de stichting zou moeten worden gestoken. Tevens heeft het college aangegeven wat er zou gebeuren wanneer dit geld niet zou worden verstrekt.
 - De raad beschikte over de audits, de businesscase en benchmarkgegevens over de risico's van het onderhandelaarsakkoord. Uit de bespreking van het onderhandelaarsakkoord in de raad blijkt dat raadsleden op basis van deze documenten de financiële risico's van het plan konden inzien. Het college heeft bij het onderhandelaarsakkoord aangegeven welke mogelijke opties de gemeente had bij de ontstane situatie van WATT.

2-4 aanbevelingen

Momenteel werkt de gemeente aan een nieuwe popvisie. De aanbevelingen kunnen hier een bijdrage aan leveren.

- 1 Stel een integrale langetermijnpopvisie op. Bepaal bij de visie welke rol van de gemeente passend is. Maak hierbij in ieder geval de keuze tussen twee type rollen:
 - De rol van subsidieverstrekker, waarbij de rol beperkt is tot het beschikbaar stellen van de subsidie en de controle op de subsidie. Daarbij treedt de gemeente ook niet buiten de door de subsidierelatie bepaalde kaders bij problemen.
 - Een bredere rol, waarbij de gemeente als stimulator van pop voor de stad op kan treden door te bemiddelen, faciliteren en initiëren. De gemeente kan hierbij als pandeigenaar of als regisseur optreden. In dit geval kan de gemeente ook bij problemen als bemiddelaar optreden.Maak bij de keuze een expliciete risicoafweging.
- 2 Zorg voor transparantie en overzichtelijkheid van de onderlinge verhoudingen tussen stakeholders. Streef hierbij naar een beperking van het aantal stakeholders en zoveel mogelijk gedeeld belang. Maak aan de hand van de gekozen rol voor de gemeente een onderbouwde afweging wanneer voor een bepaalde structuur gekozen wordt (zoals stichting-BV structuur, huurder-verhuurder, etc) en beschrijf hierbij de consequenties voor de wederzijdse afhankelijkheid tussen de stakeholders en de overzichtelijkheid van de gekozen structuur.
- 3 Maak in de popvisie een onderbouwde keuze of de investering in de programmering van pop gebonden wordt aan een pand of niet.
- 4 Als er pand-gebonden wordt geïnvesteerd, maak dan een inhoudelijke keuze over het al dan niet in bezit nemen van het pand en leg deze voor aan de raad. Houd in de afweging expliciet rekening met de benodigde investeringen die in het pand gedaan moeten worden, en bepaal of de gemeente hieraan wil bijdragen als het pand niet in eigendom is. Stel hiervoor, met gebruik van externe expertise, voorwaarden op waar het pand aan moet voldoen en stel vast of het pand hier aan voldoet.
- 5 Stel aan de hand van de popvisie een uitvoeringsprogramma op en leg bij de uitvoeringsplannen vast wat het benodigde budget is.

3 reactie en nawoord

3-1 reactie B en W

Hierbij doen wij u onze reactie toekomen op de bestuurlijke nota en de nota van bevindingen inzake het onderzoek naar de oorzaken van het faillissement van WATT, de rol die de gemeente daarbij heeft gespeeld en de wijze waarop de raad hierover is geïnformeerd.

U hebt in het rapport de gang van zaken in kaart gebracht en komt tot de conclusie dat oorzaak van het faillissement gezocht moet worden in een gecompliceerd samenspel van factoren.

Wij kunnen ons in een groot aantal van de door u getrokken conclusies vinden. De aanbevelingen die uw rapport bevat zullen wij betrekken bij de op te stellen en nog aan de raad voor te leggen nieuwe popvisie.

Wij beseffen dat het onderzoek zich, in lijn met de onderzoeksopzet en de functie van uw rekenkamer, concentreert op de rol van de gemeente. Dat brengt echter met zich mee dat rollen en verantwoordelijkheden van andere partijen in het onderzoek niet, of naar onze mening soms onvoldoende, in beeld worden gebracht. Daarmee ontstaat dan het gevaar dat de eigen verantwoordelijkheid van die partijen onvoldoende naar voren komt. De rol en de verantwoordelijkheid van de gemeente wordt daarmee groter en zwaarder gepresenteerd dan hij in werkelijkheid was.

Wij plaatsen dan ook een kanttekening bij de manier waarop visies en inzichten van andere partijen dan de gemeente in het rapport naar voren komen. Op een aantal plaatsen in het rapport worden die meningen, visies en inzichten weergegeven op een wijze die de indruk zou kunnen wekken dat het hier feitelijkheden zou betreffen. In onze ogen wordt daarbij niet, of onvoldoende, aangegeven dat het om meningen of opvattingen gaat.

In het merendeel van deze gevallen heeft bovendien geen wederhoor met de gemeente plaatsgevonden, danwel zijn bij Rekenkamer beschikbare documenten niet in de redenering meegenomen. Mening van belanghebbenden zijn in deze gevallen onverkort opgenomen. Daarnaast zijn er een viertal punten waarop wij het rapport van uw rekenkamer niet kunnen onderschrijven. Het betreft hier:

- A. Uw visie op de rol die de gemeente heeft gespeeld in het proces, meer in het bijzonder de verwachtingen die daardoor zouden zijn gewekt;*
- B. De veronderstelling dat het gemeentelijk beleid in deze zou zijn ingegeven door financiële en politieke redenen op korte termijn;*
- C. De redenen waarom de tweede poging om, in de loop van 2010, tot een herzien akkoord te komen uiteindelijk is gestrand;*
- D. Het te optimistische beeld dat door de vorige wethouder zou zijn geschetst bij de doorstart van WATT begin 2009.*

In de onderstaande paragrafen wordt ingegaan op deze punten.

A. ROL GEMEENTE EN GEWEKTE VERWACHTINGEN

A-1 Rol gemeente

De tweede conclusie die het rapport van uw rekenkamer trekt, luidt:

Het college heeft door een bemiddelende en faciliterende rol op zich te nemen verwachtingen gewekt bij andere betrokken partijen die mede op basis daarvan hun acties en beslissingen hebben bepaald. (par. 2-2-2)

Alhoewel wij geen bezwaar maken tegen de kwalificatie 'bemiddelend en faciliterend' herkennen wij ons niet in de conclusie dat het college verwachtingen zou hebben gewekt of op enig moment zodanig gehandeld heeft dat er bij derden een gerechtvaardigd vertrouwen zou kunnen zijn ontstaan dat de gemeente garant zou staan voor alle problemen van WATT.

Wij hechten er daarom aan hieronder de rol van de gemeente en de verhouding tot de andere actoren in het proces nader toe te lichten.

Samenvattend kan de rol die het college heeft gespeeld als volgt worden beschreven: het college heeft, in reactie op een initiatief vanuit de sector om het nog zo kort tevoren geopende WATT te behouden, een bemiddelende rol gespeeld bij de totstandkoming van de samenwerking tussen stichting LAN en Waterfront in de stichting CAR en tussen BHBV en NKBV als verkopende en stichting CAR als kopende partij van MTHBV.

Ter toelichting hiervan het volgende.

Kort na de opening op 4 september 2008 raakte de horecaexploitant van WATT, MTHBV in financiële problemen en wendde zich tot de gemeente met de vraag in de plaats te treden van de financiers en financiële middelen ter beschikking te stellen om de toekomst van WATT veilig te stellen.

Het ligt niet op de weg van een gemeente om leningen te verstrekken aan (horeca)ondernemingen; dat kan gezien worden als ongeoorloofde staatssteun. Een dergelijke financiering dient te worden gevonden bij een bank onder marktconforme voorwaarden. Ook overname van de aandelen door de gemeente was geen optie, omdat het exploiteren van een poppodium / danceclub geen gemeentelijke taak is. Vanuit het publieke belang van een adequate culturele basisinfrastructuur hechtte het college echter wel waarde aan de continuïteit van de activiteiten van de stichting What's Live, die de popprogrammering in WATT verzorgde en daarvoor subsidie in het kader van het Cultuurplan ontving.

Dit laatste vormde het uitgangspunt van de inspanningen om constructief mee te zoeken naar mogelijke oplossingen. Van meet af aan was daarbij duidelijk dat alle betrokken partijen bereid zouden moeten zijn mee te werken en ook een deel van de oplossing voor hun rekening te nemen.

In reactie op de berichten van de financiële moeilijkheden bij WATT meldde de directies van Stichting Waterfront en stichting LAN zich bij de wethouder met het plan om te fuseren en WATT voort te zetten als het grootstedelijke poppodium zoals omschreven in de gemeentelijke

popvisie. Vervolgens kwam de optie ter sprake dat deze fusiestichting de aandelen in MTHBV zou kunnen overnemen.

Programmering en de horeca-exploitatie zouden daarmee in één hand komen, waarmee een vergelijkbare situatie zou ontstaan als bij vrijwel ieder ander poppodium in Nederland.

Na een eerste analyse van de risico's en weging van argumenten werd door het college besloten het initiatief van de stichting Waterfront en de stichting LAN te ondersteunen en deel te nemen aan een onderhandelingstraject met als doel een fusie tussen beide stichtingen, waarna de fusiestichting de aandelen in het kapitaal van MTHBV zou overnemen

Omdat bij lezing van het rapport ten onrechte een andere indruk zou kunnen ontstaan, hechten wij eraan om op te merken dat het college niet verantwoordelijk kan worden gehouden voor het handelen en/of nalaten van een stichting, waarvan zij geen bestuurder is, of van een BV waarvan zij geen bestuurder of aandeelhouder is. De gemeente heeft zich niet gemengd in de besluitvormingsprocessen binnen de besturen van andere rechtspersonen.

De gemeente heeft erop gewezen dat iedere betrokken partij in dit traject zijn eigen afwegingen moest maken.

In de brief van 9 december die het college naar de raad stuurde om melding te maken van het bereiken van het onderhandelaarsakkoord werd expliciet gesteld:

“Uiteraard neemt het onderhandelaarsakkoord niet alle financiële risico's voor de partijen in de toekomst weg.”

A-2 Gewekte verwachtingen

In het rapport staat vermeld dat verschillende partijen hebben aangegeven dat zij hebben gehandeld vanuit het vertrouwen dat de gemeente er te allen tijde zorg voor zou dragen dat stichting CAR haar financiële verplichtingen na zou kunnen komen en dat de gemeente op haar beurt alle tekorten van de stichting zou dekken.

Indien de stichting CAR die indruk heeft gewekt – namelijk dat het onderhandelaarsakkoord moest worden geïnterpreteerd als een blanco cheque, respectievelijk dat de stichting tot overname van MTH BV is overgegaan vanuit de zekerheid dat de gemeente alle kosten voortkomend uit de overname én alle (exploitatie)tekorten die de stichting daarna zou oplopen, zou dekken – dan is dat niet te rechtvaardigen met een verwijzing naar gemeentelijk handelen en staat het haaks op de tekst van het onderhandelaarsakkoord dat immers alleen in bepaalde, specifiek omschreven bijdragen van de gemeente voorziet. De opvatting van stichting CAR is in het rapport evenwel onverkort overgenomen.

Bij de bestuurders van stichting CAR mocht bekend verondersteld worden hoe de gemeente en gesubsidieerde instellingen zich in algemene zin tot elkaar verhouden, en ook hoe die verhouding in dit specifieke geval was.

De gemeente Rotterdam heeft met stichting CAR, en eerder met de stichting Waterfront, de stichting LAN en de stichting What's Live een subsidierelatie gehad in het kader van Cultuurplan.

Deze subsidierelatie wordt geregeld in de Algemene Wet Bestuursrecht(AWB) en in de Subsidieverordening Rotterdam (SVR 2005). Het gaat daarbij om subsidie met als doel de programmering van popmuziek. Voor de verleende subsidie dienen specifiek omschreven prestaties te worden geleverd. In dat kader wordt door de subsidieverlenende partij als eis

gesteld dat de gesubsidieerde instelling werkt op basis van een sluitende begroting om te waarborgen dat de gewenste prestaties ook daadwerkelijk gerealiseerd kunnen worden. Niet de gemeente, maar de subsidieontvanger draagt de verantwoordelijkheid voor de bedrijfsvoering en de relaties met derden die de gesubsidieerde instelling aangaat. De subsidieverlenende partij, hier dus de gemeente, controleert of de subsidiedoelen binnen de kaders van de subsidieverordening worden behaald en de subsidie wordt besteed aan de vooraf afgesproken subsidiedoelen.

Gesubsidieerde instellingen zijn zelfstandige rechtspersonen met eigen afwegingen, waarbij het bestuur de stichting bestuurt. De gemeente is niet verantwoordelijk voor het bestuur van een andere rechtspersoon, kan niet treden in de bevoegdheden van dat bestuur en heeft dat ook op geen moment gedaan. De gemeente heeft als enig instrument de subsidierelatie, waarbij verlaging of stopzetten van subsidieverlening kan plaatsvinden als niet aan de gestelde voorwaarden wordt voldaan.

In paragraaf 2-3-2 wordt onder c terecht opgemerkt dat het de andere partijen waren die de actieve rol van de gemeente teveel als een garantie hadden opgevat; dat ligt inderdaad voor de hand.

Om die reden maken wij bezwaar tegen de suggestie die elders wel wordt gewekt.

In het rapport wordt bijvoorbeeld ten aanzien van andere partijen, Satisfaire en VBOG, gesteld dat het college door een "bemiddelende en faciliterende rol op zich te nemen" verwachtingen heeft gewekt (pag. 16 par. 2-3-2). Zo stelt het rapport in dit verband dat de toenmalig verantwoordelijk wethouder bij Satisfaire het vertrouwen zou hebben gewekt dat WATT niet zou omvallen en stichting CAR te alle tijden financieel zou steunen. U concludeert dat Satisfaire daardoor haar beslissing heeft herzien en heeft meegewerkt.

VBOG zou de investeringen in het pand deels hebben gebaseerd op het vertrouwen dat de gemeente in WATT investeerde.

Met betrekking tot de stichting CAR wordt gesteld dat door de tekst van het onderhandelaarsakkoord het beeld zou zijn ontstaan dat de gemeente het voortbestaan van WATT zou waarborgen en dat stichting CAR zich hierdoor afhankelijk zou hebben opgesteld.

Het college herkent zich daar niet in. Voorzover partijen dergelijke verwachtingen hadden, zijn deze niet gerechtvaardigd geweest door gemeentelijk handelen. Eén en ander is hierboven reeds toegelicht.

Het ten aanzien van Satisfaire vermelde betreft een eenzijdige en door het bedrijf gekleurde weergave van de feiten die in het rapport onverkort is overgenomen, zonder dat het standpunt van de toenmalig wethouder in deze is nagegaan. De wethouder heeft Satisfaire er integendeel juist op gewezen dat de situatie zeer precair was. De rekenkamer heeft dit evenwel niet bij de toenmalig wethouder geverifieerd.

Concluderend kan de verwachting van onuitputtelijke gemeentelijke financiële ondersteuning van stichting CAR bij deze commerciële partijen slechts door stichting CAR zelf gewekt zijn danwel gevoed worden door de wens van deze partijen.

Van (bestuurders van) partijen - die zich in de nasleep van de teloorgang van het podium beroepen op volledig vertrouwen in gemeentelijke financiering, zonder dat daar enig eenduidig bewijs voor kan worden overgelegd - mag worden verwacht dat zij op de hoogte zijn of zich op de hoogte stellen van de verdeling van verantwoordelijkheden tussen overheid en instelling.

B. Financiële en politieke redenen op korte termijn

De gemeente zou zich in haar afwegingen om een bijdrage te leveren aan WATT vooral hebben laten leiden door financiële en politieke redenen voor de korte termijn. Het rapport noemt daarbij specifiek de keuze voor de stichting –BV structuur, de verkoop van het pand in 1994 en het tekenen van het onderhandelaarsakkoord.

De inzet van het college was er sinds eind 2008 op gericht om te komen tot een duurzame oplossing en daarmee de pop-infrastructuur in de stad in stand te houden, te versterken en de doelstellingen uit de popnota te realiseren.

Bij het onderhandelaarsakkoord werd de bestaande stichting-BV structuur, die tot dat moment als een gegeven moest worden beschouwd, doorbroken. De exploitatie en programmering kwamen in één hand waardoor naar de overtuiging van het college het grootstedelijk poppodium sterker de toekomst tegemoet kon treden.

Wij onderschrijven de conclusie van de Rekenkamer dat de besluitvorming door het grote aantal stakeholders en hun belangen complex was. Inspanningen zijn er steeds op gericht geweest het aantal stakeholders terug te brengen en de situatie minder complex te krijgen.

C. Redenen waarom onderhandelaarsakkoord 2 niet tot stand is gekomen

Het derde punt waarin wij ons niet herkennen in het rapport van uw rekenkamer zijn de redenen die worden aangevoerd als verklaring van het feit dat de tweede poging om in de loop van 2010 tot een herzien akkoord te komen uiteindelijk zijn gestrand.

Ook hier hechten wij er aan de rol van de gemeente en de verhouding tot de overige actoren in het proces nader toe te lichten.

Samenvattend kan de rol die het college in deze tweede fase heeft gespeeld worden omschreven als die van bemiddelaar.

De financiële en inhoudelijke risico's waren van dien aard dat daaraan slechts door een door alle partijen gedragen, integrale en duurzame oplossing het hoofd kon worden geboden. Om dat te bereiken heeft de gemeente bemiddeld bij de totstandkoming van een nieuw akkoord. Door de terugtrekking van pandeigenaar VBOG kwam dat uiteindelijk niet tot stand. Daarmee kwam de mogelijkheid tot verkrijging van een definitieve exploitatievergunning te vervallen, en verviel de mogelijkheid tot exploitatie van het podium.

Ter toelichting hiervan het volgende.

Een aantal betrokken partijen bleek zich niet aan het eerste onderhandelaarsakkoord, hierboven beschreven, te willen committeren. Zij beriepen zich op eerdere voorbehouden waardoor op sommige punten open einden bleven bestaan. Er bleef verschil van mening over de geldende afspraken: tussen stichting CAR en VBOG over de huursom, tussen stichting CAR en Grolsch over de geldigheid van het onderhandelaarsakkoord, tussen stichting CAR en BHBV over de bijdrage van BHBV in de verbouwingskosten.

Het jaar 2009 werd door stichting CAR afgesloten met een tekort van ca. € 1,8 miljoen. De liquiditeitspositie van stichting CAR was negatief. Er was sprake van geluidsoverlast bij omwonenden. De vergunning stond onder druk en daarmee de exploitatie.

De kosten voor de verbouwing ten behoeve van geluidsisolatie en aanvraag voor een bouwvergunning waren in kaart gebracht en bleken veel meer te bedragen dan op basis van de rapporten van de externe deskundigen die waren ingehuurd kon worden bevroed. Ze bedroegen inmiddels ca. € 2 miljoen.

Om te overleven was dan ook opnieuw een forse financiële injectie nodig voor stichting CAR. De constatering (par. 2-3-2 g pag. 18) dat het met een investering van nog eens € 2,4 miljoen om een relatief klein bedrag zou gaan, delen wij nadrukkelijk niet. Het college achtte een substantiële extra investering alleen dan verantwoord wanneer deze ook daadwerkelijk zou leiden tot duurzaam rendement. De situatie vroeg om een integrale oplossing; sleutelen op onderdelen was geen optie meer.

Om blijvend commitment van alle betrokkenen te verzekeren en om de structuur van partijen te vereenvoudigen werden opnieuw onderhandelingen gestart om tot een nieuw, waterdicht akkoord te komen, zonder voorbehouden.

De oplossing van de geluidsproblematiek had de hoogste prioriteit. Daartoe moest de pandeigenaar de bereidheid tonen blijvend zorg te zullen dragen voor een staat van het pand die exploitatie toeliet.

Het nieuwe akkoord zou moeten voorzien in heldere afspraken en finale kwijting van alle niet in het akkoord opgenomen vermeende verplichtingen jegens elkaar.

Het college was bereid om nogmaals de instemming van de raad te vragen voor een eenmalige bijdrage ter verbetering van de liquiditeitspositie en een structurele verhoging van de subsidie ten behoeve van de hogere huurlast.

De concept vaststellingsovereenkomst is voorgelegd in de collegevergadering van 1 juni 2010. Het college heeft in die vergadering aangegeven een besluit te kunnen nemen ten aanzien van de vaststellingsovereenkomst onder twee voorwaarden:

- instemming van de fiatteringscommissie van de bank van VBOG;
- een positieve beoordeling van de meerjarenbegroting van stichting CAR door een externe accountant.

Na een intensief onderhandelingstraject lag er eind mei 2010 een nieuw akkoord. Tot het laatste moment heeft VBOG aangegeven dat fiat van de hypotheekverstrekkende bank werd verwacht. Er was geen reden om aan te nemen dat de bank niet akkoord zou gaan met de extra financiering.

Uiteindelijk gaf VBOG te kennen dat de bank het benodigde bedrag niet zou financieren en er dus geen akkoord gegeven kon worden op de overeenkomst. Daarmee kwam vast te staan dat één van de cruciale voorwaarden niet zou worden vervuld, en verviel het uitzicht op de gewenste integrale oplossing.

In het vervolg van deze gang van zaken kon het college slechts constateren dat de pandeigenaar haar deel van de in het tweede onderhandelaarsakkoord neergelegde afspraken niet zou nakomen

In het rapport wordt nu –geheel ten onrechte - gesteld (pag. 17) dat het college in 2010 geen geld over had voor de toen benodigde verbouwing van WATT omdat het een investering in een particulier pand zou betreffen. In deze onjuiste voorstelling van zaken worden oorzaak en gevolg omgedraaid.

De gemeente was wel bereid te investeren, maar wilde, in lijn met haar rol, niet de verantwoordelijkheid voor het pand of de pandeigenaar op zich nemen. Inzet was het bieden van een oplossing, zo nodig met een verhoging van het subsidiebedrag ten behoeve van de

huurverhoging waarmee de verbouwing deels gefinancierd kon worden, mits de pandeigenaar tevens een aandeel zou nemen in de kosten voor de verbouwing en blijvend verantwoordelijkheid zou dragen.

Het college betreurt dat de Rekenkamer in het kader van deze bevinding niet de daartoe door het college ingeschakelde advocaat gevraagd heeft om zijn weergave van de feiten, en mist hier hoor en wederhoor.

De Rekenkamer stelt dat VBOG investeringen in het pand zou hebben gedaan in het vertrouwen dat de gemeente geld in WATT investeerde. Dit is pertinent onjuist. VBOG had zich reeds in 2007 ten overstaan van de toenmalige exploitant verbonden om het pand geschikt te maken voor pop- en dansmuziek. Deze verplichting heeft niets met de gemeente van doen. Belangrijk is dat VBOG de betrokken verplichting niet nakwam met de problemen bij WATT tot gevolg

D. Beeld dat door wethouder zou zijn geschetst bij de doorstart van WATT

Een vierde punt waarin wij ons niet herkennen in het rapport van uw rekenkamer is punt k: De toenmalig verantwoordelijk wethouder heeft een positiever beeld van het onderhandelaarsakkoord geschetst dan op basis van de beschikbare audits, de businesscase en benchmarkgegevens kon worden verwacht.

Tijdens het raadsdebat over het onderhandelaarsakkoord van 16 december 2008 kwam duidelijk naar voren dat wethouder Grashoff, op basis van toen voorhanden analyses en rapporten van deskundigen, het vertrouwen had dat er sprake was van een potentieel succesvol poppodium. Dat er tevens sprake was van risico's was evident en werd besproken: "Bij mij wordt de boventoon gevoerd door het gevoel van hoop, dat wij tot een sterke popsector zullen kunnen komen ... "

In het debat werd ook geconstateerd dat er een realistische begroting lag maar de wethouder constateerde ook dat 'we in de gesubsidieerde culturele sector altijd met een aantal risico's werken Wij zijn echter van mening dat de risico's redelijk en acceptabel zijn. De risico's zijn in kaart gebracht en gekwantificeerd en wij hebben vastgesteld, dat deze risico's in redelijkheid te dragen zijn."

Het onderhandelaarsakkoord is - zoals reeds besloten in de naam - het resultaat van onderhandelingen tussen meerdere partijen. Al deze partijen bleven risico's lopen en hebben een deel van de oplossing voor hun rekening genomen, met het oog op en het geloof in een duurzame exploitatie van WATT. Dat partijen nog steeds (financiële) risico's zouden blijven lopen was eveneens bij hen bekend.

Ten aanzien van de businesscase wordt gesteld dat deze (te) ambitieus zou zijn geweest. Het gecalculerde risico dat hiermee gepaard ging is echter in artikel 28 van het onderhandelaarsakkoord ondervangen.

De businesscase is uitgangspunt geweest voor de onderneming en is geïnitieerd door directie en bestuurders van de stichting CAR die nauw betrokken zijn geweest bij het opstellen van de businesscase door de kwartiermaker.

De businesscase, opgesteld door kwartiermaker Van Klink, een ter zake deskundig kunsteconoom, was gebaseerd op zowel realisatiecijfers van Nighttown en Waterfront als podia

in andere steden. Het beoogde bezoekersaantal van 200.000 op jaarbasis wordt door andere middelgrote podia als Paard van Troje in Den Haag en 013 in Tilburg ruimschoots behaald. Er was geen reden om aan te nemen dat Watt dergelijke bezoekersaantallen, en daarmee samenhangende inkomsten uit recettes en horecaomzet, niet zou kunnen halen, mits er op gebied van programmering en algehele bedrijfsvoering prestaties zouden worden geleverd die aansloten bij het vooraf gestelde ambitieniveau.

De businesscase is opgesteld in samenspraak met stichting CAR, en andere relevante betrokken partijen als leveranciers en vormde het uitgangspunt waarin alle betrokkenen op dat moment vertrouwen hadden. Ook de stichting CAR, die verantwoordelijke was voor de businesscase. Voorzover de bestuurders niet achter de businesscase stonden, hadden zij de vrijheid een andere kansrijker businesscase op te stellen, of van start van de onderneming af te zien.

Ten slotte.

Tot slot willen wij u danken voor uw inspanningen om het gecompliceerd samenspel van factoren dat uiteindelijk heeft geleid tot het faillissement van WATT in kaart te brengen. We hebben bewondering voor de wijze waarop uw Rekenkamer zich in relatief korte tijd deze ingewikkelde materie eigen heeft gemaakt.

Wij herkennen veel in uw conclusies en aanbevelingen en zien hierin ondersteuning voor de weg die nog te gaan is om de popsector in Rotterdam gezond te maken.

Zoals gezegd omarmen wij de aanbevelingen van uw Rekenkamer en nemen die over en zullen ze betrekken bij de op te stellen en nog aan de raad voor te leggen nieuwe popvisie.

3-2 nawoord

We danken B en W voor hun reactie op ons rapport. Het verheugt de rekenkamer dat het college zich herkent en kan vinden in een groot aantal conclusies van de rekenkamer en dat het college onze aanbevelingen omarmt en zal betrekken bij de nog op te stellen popvisie. Het college plaatst met name kanttekeningen bij de conclusies die betrekking hebben op de rol van de gemeente. In dit nawoord gaan wij op enkele algemene punten uit de reactie van het college en de kanttekeningen in.

3-2-1 algemeen

Het college verwijt de rekenkamer dat op een aantal plaatsen in het rapport meningen, visies en inzichten zijn weergegeven op een wijze die de indruk zou kunnen wekken dat het feitelijkheden zou betreffen en dat hierover geen wederhoor heeft plaatsgevonden. Ook verwijt het college de rekenkamer dat beschikbare documenten niet in de redenering zijn meegenomen en dat meningen van belanghebbenden in deze gevallen onverkort zijn opgenomen.

De rekenkamer herkent zich niet in dit beeld dat het college schetst en is het daar mee oneens. Zowel het onderzoek als het wederhoor heeft uiterst zorgvuldig plaatsgevonden. Al vanaf het begin is de rekenkamer zich bewust geweest van de belangen die spelen rond het faillissement en de betekenis in dat verband van dit rapport. Dat is ook de reden dat de rekenkamer zeer hecht aan transparantie en de raad per brief haar standpunt over de openbaarheid van het rapport en de behandeling ervan heeft voorgelegd.³ De rekenkamer heeft alle relevante partijen in het onderzoek betrokken door middel van interviews en ontvangen documenten. In

³ Brief Rekenkamer Rotterdam aan de gemeenteraad, 8 november 2010.

haar verslaglegging van de feiten, de nota van bevindingen, heeft de rekenkamer haar bronnen genoemd en daarmee verifieerbaar gemaakt. Waar er sprake was van meningen van geïnterviewden is dat expliciet vermeld. Om zeker te weten dat de feiten juist en volledig zijn, legt de rekenkamer de nota van bevindingen altijd voor ambtelijke commentaar voor aan de gemeente. Dat is ook bij dit onderzoek gebeurd. Op verzoek van de gemeente (de betrokken ambtenaren) is de nota daarnaast nog uitgebreid mondeling besproken met een grote delegatie van de gemeente. Hierin waren de betrokken dienst (dKC), bureau gemeentesecretaris en juristen vertegenwoordigd. De voorbeelden die het college aanhaalt bij zijn kritiek op de rekenkamer zijn daarin expliciet aan de orde geweest. De rekenkamer is dan ook van mening dat de gemeente ruimschoots in de gelegenheid is geweest zijn visie kenbaar te maken op de gepresenteerde feiten.

3-2-2 rol gemeente

Het college heeft geen bezwaar tegen de kwalificatie van de rekenkamer dat de gemeente een bemiddelende en faciliterende rol heeft gehad bij WATT. Zelf vat het college zijn rol samen als bemiddelend.

Verder vindt het college dat het rapport ten onrechte de indruk zou kunnen wekken dat de rekenkamer het college verantwoordelijk houdt voor het handelen van andere betrokken partijen. Dat is niet het geval en heeft de rekenkamer ook nergens in haar rapport geconcludeerd. Integendeel, de rekenkamer houdt partijen zelf verantwoordelijk zoals blijkt uit subconclusie 2c: 'Andere partijen hebben de actieve rol van de gemeente te veel opgevat als een garantie dat de gemeente altijd een helpende hand zal bieden bij (financiële) problemen en hebben daar hun beslissingen door laten beïnvloeden.'

Wel heeft de rekenkamer de brede rolinvulling van de gemeente benadrukt. Deze ging verder dan die van een reguliere subsidieverstrekker en maakte de gemeente zelf een partij bij het voortbestaan van WATT. De toenmalige wethouder Participatie en Cultuur was een van de betrokkenen in de onderhandelingen over het voortbestaan van WATT. Daarbij had de gemeente ook een eigen belang, namelijk het openhouden van WATT in verband met het komende jongerenjaar. De wethouder heeft een bemiddelende rol gespeeld bij problemen van Stichting CAR met andere partijen door zelf gesprekken met die partijen te voeren in plaats van met het bestuur van Stichting CAR. Ook faciliteerde de gemeente het voortbestaan van WATT door op te treden als bank en door expertise ter beschikking te stellen.

3-2-3 gewekte verwachtingen

Het college is het er, kort samengevat, niet mee eens dat de wijze waarop de gemeente haar rol heeft ingevuld de verwachting heeft kunnen wekken bij andere partijen dat de gemeente garant staat voor het compenseren van financiële tekorten bij Stichting CAR. Het college onderbouwt dit door te verwijzen naar bekend veronderstelde kennis over de rol van de gemeente in al bestaande subsidierelaties, het onderhandelaarsakkoord en het moment waarop partijen zich hierover hebben uitgelaten (in de nasleep van de teloorgang van het podium).

De argumenten van het college moeten enerzijds aantonen dat de verwachtingen bij de genoemde partijen niet terecht waren en anderzijds dat het college niet verantwoordelijk kan worden gehouden voor het handelen van die partijen op basis van die verwachtingen. Met dat laatste is de rekenkamer het eens, zoals hiervoor al is

uiteengezet. Of de verwachtingen terecht waren of niet, heeft de rekenkamer niet onderzocht. Het feit is dat bepaalde verwachtingen leefden bij de partijen. Dit bleek niet alleen uit de interviews waaraan het college refereert maar ook uit documenten die de rekenkamer heeft onderzocht. Een voorbeeld is de brief die de Stichting CAR op 13 november 2009 aan de wethouder stuurde met daarin expliciet de gewekte verwachtingen en het verzoek daarop te reageren. De wethouder heeft overigens niet gereageerd op deze brief.

Verder vindt de rekenkamer de argumenten van het college over de onterechte verwachtingen niet overtuigend. Zoals hiervoor in de passages over de rol van de gemeente blijkt, was er geen sprake van normale subsidieverhoudingen. Daarvoor vulde de gemeente haar rol te breed in. Dat het onderhandelaarsakkoord voorziet in een specifiek omschreven bijdrage van de gemeente blijkt alleen uit artikel 28 van het onderhandelaarsakkoord. Dat betreft het dekken door de gemeente van een deel van de risico's uit de businesscase tot maximaal € 300.000. Daarentegen staat er in artikel 8 dat de gemeente de financiële continuïteit van MTH BV zal waarborgen. Het artikel bevat geen beperkende voorwaarden, wel verwijst het naar artikel 25 dat alle partijen verplicht hun volledige medewerking te verlenen aan het waarborgen van de continuïteit van MTH BV. De rekenkamer blijft bij haar conclusie dat de rol die gemeente heeft genomen verwachtingen heeft gewekt bij andere partijen.

3-2-4 financiële en politieke redenen op korte termijn

Het college geeft aan de conclusie 4 van de rekenkamer niet te onderschrijven. Het betreft de conclusie dat de gemeente zich in haar afwegingen om een bijdrage te leveren aan WATT vooral heeft laten leiden door financiële en politieke redenen voor de korte termijn. De rekenkamer mist de argumenten hiervoor in de brief van het college. Verder gaat het college alleen in op zijn inzet ten tijde van de totstandkoming van het onderhandelaarsakkoord (eind 2008), terwijl de conclusie van de rekenkamer betrekking heeft op de periode vanaf de oprichting van Nighttown in 1988 tot aan het faillissement van WATT medio 2010.

3-2-5 stranden van het onderhandelaarsakkoord 2

Het college herkent zich niet in de redenen die de rekenkamer aanvoert als verklaring van het feit dat de tweede poging om in de loop van 2010 tot een herzien akkoord te komen uiteindelijk zijn gestrand. De rekenkamer gaat ervan uit dat het college hierbij doelt op de onderbouwing van hoofdconclusie 4: De gemeente heeft keuzes gemaakt die belangrijke gevolgen hebben gehad voor WATT. In de onderbouwing staat onder meer het volgende: "Voor het college was een extra financiële bijdrage alleen te overwegen als het pand door de eigenaar werd aangepakt. De pandeigenaar kreeg de financiering hiervoor niet rond. Het college vond een extra investering vanuit de gemeente daarmee niet aan de orde."

Het college onderbouwt zijn standpunt door de gang van zaken rond het onderhandelaarsakkoord 2 te schetsen en daarbij aan te geven dat door het terugtrekken van de pandeigenaar het akkoord niet tot stand kwam. Daardoor verviel volgens het college de mogelijkheid tot exploitatie van het podium. Met dit laatste is de rekenkamer het niet eens. Er zijn scenario's denkbaar waarbij de gemeente in plaats van de pandeigenaar de financiële risico's voor de nog noodzakelijke verbouwingen geheel of gedeeltelijk zou dragen of garanderen. Dergelijke scenario's hadden naar de mening van de rekenkamer moeten worden afgewogen tegen de wens en ambitie van de gemeente om een grootstedelijk poppodium in de stad te houden.

Dat is niet gebeurd. De gemeente heeft ingezet op één scenario en toen dat niet haalbaar bleek geen alternatieven overwogen en een rol laten spelen in het politieke debat met de raad.

3-2-6 beeld dat door de wethouder zou zijn geschetst bij de doorstart van WATT

Het college herkent zich tot slot evenmin in de conclusie van de rekenkamer dat de toenmalig verantwoordelijk wethouder een positiever beeld van het onderhandelaarsakkoord heeft geschetst dan op basis van de beschikbare audits, de businesscase en benchmark gegevens kon worden verwacht. Het college onderbouwt dit door aan te geven dat de wethouder in het raadsdebat heeft gewezen op het feit dat er risico's zijn en dat die redelijk en acceptabel zijn. Ook vermeldt het college in zijn onderbouwing dat er geen reden was om aan te nemen dat de in deze businesscase geraamde bezoekersaantallen en daarmee samenhangende inkomsten uit recettes en horecaomzet niet zouden kunnen worden gehaald gelet op de realisatiecijfers van Nighttown en Waterfront en podia uit andere steden.

De rekenkamer vindt de argumenten van het college niet overtuigend. Voorbeelden van uitspraken waar de rekenkamer deze conclusie op baseert zijn de uitspraak dat de begroting realistisch was en de uitspraak dat de wethouder geen aanvullende reddingsacties verwachtte. In de bedoelde audits (van PWC en ASR) staan echter belangrijke financiële risico's genoemd waar de wethouder niet aan heeft gerefereerd en die later een belangrijke factor zijn geweest bij de tegenvallers waarmee WATT te kampen kreeg (hogere niet uit de balans blijkende verplichtingen, hogere kosten voor terugdringen geluidsoverlast). De businesscase was zelfs volgens de kwartiermaker optimistisch, reden waarom een risicoparagraaf is toegevoegd. De geprognosticeerde bezoekersaantallen lagen ook boven de benchmark. Daarnaast verwijst het college in de reactie ten aanzien van het bezoekersaantal van 200.000 naar vergelijkbare podia zoals het Paard van Troje in Den Haag en 013 in Tilburg. Deze vergelijking gaat mank, omdat WATT nog maar net open was en de genoemde podia al jaren bestaan. Het door de wethouder bestempelen van de begroting als 'realistisch' en uitspreken van de verwachting dat er geen aanvullende reddingsacties nodig zouden zijn vindt de rekenkamer gezien het bovenstaande zeker optimistisch te noemen.

nota van bevindingen

1 inleiding

1-1 aanleiding

Uit de popvisie 2007 en uit verschillende raadsdebatten blijkt dat poppodia belangrijk worden gevonden voor de stad Rotterdam. De gemeente geeft dan ook subsidie aan verschillende poppodia. Bij de door de gemeente gesubsidieerde poppodia blijken de financiën veelal een probleem. Om deze reden heeft de rekenkamer in haar onderzoeksplan 2010 een onderzoek naar poppodia opgenomen.

WATT was het grootste podium in de stad dat gemeentelijke subsidie kreeg. Op 16 juni 2010 heeft de exploitant van WATT aangekondigd faillissement aan te vragen. Het faillissement was voor de gemeenteraad aanleiding om op 24 juni 2010 een motie aan te nemen waarin de rekenkamer werd gevraagd om binnen het geplande onderzoek naar poppodia prioriteit te geven aan een onderzoek naar poppodium WATT.⁴ Dit verzoek is per brief van 2 juli 2010 ingewilligd. Dit rapport is het resultaat van het gevraagde onderzoek.

1-2 popbeleid in Rotterdam

Rotterdam kent meerdere poppodia. Het beleid omtrent deze podia is vastgelegd in de popvisie van 2007.

wat is popmuziek

Volgens de popvisie en de Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur (RRKC) is popmuziek: Het brede scala van popmuziek met inbegrip van pop, rock hip hop, dance, urban, nu-jazz, brass, crossover en wereldmuziek en voor zover deze genres niet specifiek onder te brengen zijn bij jazz, klassieke en gecomponeerde muziek. Popmuziek is zowel live muziek (o.a. bands, singer songwriters en rappers) als niet-live muziek (o.a. door DJ's en scratchers). Het gaat zowel om commercieel als gesubsidieerd aanbod.⁵

Popmuziek is dus zeer gevarieerd en kent ook verschillende doelgroepen.

1-2-1 de popvisie

De wethouder Participatie en Cultuur heeft op 4 juli 2006 aan de RRKC gevraagd een advies uit te brengen over de Rotterdamse popsector. Het advies dat volgde 'Rotterdam has got that pop' vormde de basis voor de popvisie. De popvisie is de Rotterdamse beleidsvisie op de popsector voor de korte en lange termijn. De visie

⁴ De motie is opgenomen in bijlage 7.

⁵ College van B en W, Visie op de lokale popsector, 6 juli 2007.

concentreert zich op de vijf structureel gesubsidieerde kernpodia van Rotterdam:

- Baroeg
- Nighttown
- Rotown
- Waterfront
- WORM

In de visie is een analyse gemaakt van de popsector en de waarde van pop. Daarnaast zijn de sterke en zwakke punten van de popsector in Rotterdam geschetst. Op basis hiervan zijn de acties die zouden moeten worden genomen op korte, middellange en lange termijn benoemd. Samengevat zijn de benoemde acties:

- Korte termijn: acute knelpunten oplossen bij bestaande podia, podia de kans geven om de organisatie te professionaliseren, bevorderen dat plannen van Stichting Live at Nighttown (LAN) worden gerealiseerd en aandacht geven aan huisvestingskwesties.
- Middellange termijn: stimuleren van samenwerking tussen podia, bedrijven, onderwijsinstellingen en andere culturele instellingen.
- Lange termijn: komen tot een grootstedelijk poppodium (met een grote zaal van 1500 plaatsen, een middenzaal van 600 plaatsen en een café met klein podium van circa 200 plaatsen).

Er zou nog een onderzoek worden gedaan naar de aard, omvang en locatie van het grootstedelijke podium dat er op de lange termijn zou moeten komen. Daarbij zou ook getoetst worden in hoeverre het geplande WATT dit podium kon zijn.⁶

1-2-2 poppodium WATT

Poppodium WATT was gehuisvest in het pand waarin het eerdere podium Nighttown was gevestigd. Het podium bevond zich aan de West-Kruiskade. In de popvisie werd het profiel (toen nog van Nighttown) geschetst als: hedendaagse pop, dance en jongerencultuur in brede zin met innovatieve inslag. De capaciteit van het podium als Nighttown en later als WATT is te zien in tabel 1-1.

tabel 1-1: capaciteit Nighttown/WATT

	2006 ⁷	2008 ⁸
Grote zaal	1000	1400
Kleine podiumzaal/basement	350	300
cafézaal met podium/theater	150	150

Het initiatief voor poppodium WATT is genomen door Brotherhood BV van de heren Tieleman. Samen met Nachtkultuur BV vormde Brotherhood BV MyTown Horeca BV (MTH BV). MTH BV was de eerste commerciële exploitant van WATT. De programmering van concerten werd verzorgd door Stichting Live at Nighttown (hierna: Stichting LAN, later Stichting What's Live genaamd).

⁶ College van B en W, Visie op de lokale popsector, 6 juli 2007.

⁷ College van B en W, Visie op de lokale popsector, 6 juli 2007.

⁸ www.djscene.nl, Nighttown wordt WATT. Eerste duurzame dance club ter wereld opent 4 september, 21 maart 2008.

In 2008 is er een onderhandelaarsakkoord gesloten tussen verschillende partijen (ondermeer de gemeente en de genoemde exploitanten). Na het sluiten van dit akkoord heeft Stichting Culturele Activiteiten Rotterdam (hierna Stichting CAR genoemd) MTH BV overgenomen en is Stichting CAR het podium gaan exploiteren. Deze gang van zaken is verder uitgewerkt in het rapport.

Door de tijd heen zijn er veel partijen betrokken geweest bij Nighttown en WATT. De partijen die in de nota van bevindingen worden genoemd zijn terug te vinden in bijlage 6.

1-3 doel- en vraagstelling

De rekenkamer beoogt met dit onderzoek de gemeenteraad inzicht te geven in het ontstaan van de financiële problemen van WATT en de rol van de gemeente hierin. Tevens wil de rekenkamer inzicht geven in de informatievoorziening aan de raad over dit dossier.

De centrale onderzoeksvraag luidt als volgt:

Welke oorzaken liggen ten grondslag aan het faillissement van WATT, welke rol heeft de gemeente hierbij gespeeld en hoe is de raad hierover geïnformeerd?

Deze is uitgewerkt in de volgende deelvragen⁹:

- 1 Wat was de rol van de gemeente in poppodium WATT?
 - Welke beslissingen heeft de gemeente genomen ten aanzien van WATT en zijn deze beslissingen adequaat onderbouwd?
 - Welke middelen heeft de gemeente in WATT geïnvesteerd, welke voorwaarden zijn aan de verstrekking hiervan verbonden en heeft de gemeente bijkomende risico's voldoende in kaart gebracht en afgedekt?
- 2 Was de bedrijfsvoering en het bijbehorende beheer van middelen door WATT adequaat?
- 3 Heeft de raad de informatie ontvangen die nodig was om tot beslissingen te komen over het investeren van middelen in WATT?

1-4 leeswijzer

In de hoofdstukken 1 tot en met 5 van dit rapport wordt de geschiedenis van WATT besproken in vier verschillende periodes:

1 Nighttown (1988-2006)	hoofdstuk 2
2 Het ontstaan van WATT (2006-2008)	hoofdstuk 3
3 Het onderhandelaarsakkoord (eind 2008)	hoofdstuk 4
4 Na het onderhandelaarsakkoord (2009-2010)	hoofdstuk 5

Hoofdstuk 6 gaat, net als hoofdstuk 5, over de periode na het onderhandelaarsakkoord. Dit hoofdstuk licht hier echter één thema uit, namelijk de bedrijfsvoering door Stichting CAR.

⁹ In de onderzoeksopzet was een aanvullende deelvraag opgenomen. Deze luidde: 'Heeft het college zich adequaat laten informeren over het beheer van middelen en de nakoming van afspraken en welke consequenties heeft het college hieraan verbonden?' Tijdens het onderzoek bleek deze deelvraag sterke overlap te vertonen met deelvraag 1. Om deze reden heeft de rekenkamer besloten de deelvraag te schrappen.

Hoewel de centrale vraag zich richt op de oorzaken van het faillissement richten de deelvragen zich vooral op de rol van de gemeente. De reden hiervoor is dat onderzoek van de rekenkamer bedoeld is om bij te dragen aan een beter openbaar bestuur. De rol van de andere betrokken partijen, zoals commerciële exploitanten, de pandeigenaar en de brouwer, is minstens zo belangrijk geweest voor WATT. Hun rol komt daarom wel aan de orde in de verschillende hoofdstukken.

Het antwoord op de deelvragen is in de verschillende hoofdstukken van de nota van bevindingen gegeven. Het antwoord op de centrale vraag wordt gebaseerd op deze bevindingen en is terug te vinden in de bestuurlijke nota

normen

In het rapport zijn normen gebruikt. In hoofdstuk 2 zijn geen normen gehanteerd omdat dit hoofdstuk een periode betreft die langgerekt is en lang geleden plaatsvond. In de hoofdstukken 3, 4 en 5 zijn normen gehanteerd voor de besluitvorming in het college, de verstrekking van middelen en de informatievoorziening aan de raad. In hoofdstuk 6 zijn normen voor de bedrijfsvoering gehanteerd. De gehanteerde normen zijn terug te vinden in bijlage 2.

schuine conclusies

Op een aantal plaatsen in de nota is aan begin van een paragraaf cursieve tekst weergegeven. Deze cursieve tekst vormt de korte conclusie van de betreffende paragraaf aan de hand van gebruikte normen.

gekleurde kaders

Op verschillende plaatsen in de nota zijn geelgekleurde en groengekleurde tekstblokken te vinden. De geelgekleurde tekstblokken bevatten nadere informatie of uitleg betreffende WATT/Nighttown, waarover in het rapport wordt geoordeeld. De groengekleurde tekstblokken bevatten nadere uitleg over aanverwante zaken.

2 Nighttown in vogelvlucht (1988-2006)

2-1 inleiding

In dit hoofdstuk wordt de geschiedenis van Nighttown kort weergegeven. De reden hiervoor is dat beslissingen die door de gemeente zijn genomen in de geschiedenis van Nighttown nog een rol kunnen hebben gespeeld in WATT. Ook kan de geschiedenis van Nighttown inzicht geven in de manier waarop de gemeente tussen het ontstaan van Nighttown en het faillissement van WATT haar rol heeft ingevuld. De informatievoorziening aan de raad inzake Nighttown is niet beschreven en beoordeeld. De reden hiervoor is dat Nighttown al een aantal jaren niet meer bestaat en dat Nighttown lang heeft bestaan, waardoor de informatievoorziening over een hele lange periode zou moeten worden beoordeeld

2-2 ontstaan Nighttown

In de jaren '80 was poppodium Arena (ontstaan uit een fusie tussen twee jongerencentra) failliet en lagen er plannen voor een nieuw poppodium. De gemeenteraad heeft in 1988 een keuze gemaakt uit twee voorgelegde plannen, één van Lantaren/Venster en één van de heer Burger (toenmalig eigenaar van Rotown). Het laatste was aanmerkelijk goedkoper dan het plan van Lantaren/Venster. De gemeenteraad heeft dan ook voor het plan van de heer Burger gekozen.¹⁰ Nighttown kwam er en opende in 1988 de deuren.¹¹

2-2-1 structuur

Nighttown zou een nieuw concept worden voor poppodia wat 'public-private partnership' werd genoemd. Er kwam een combinatie van een poppodium en een horeca-functie in één gebouw. Hiertoe zijn twee rechtspersonen opgericht: een stichting en een besloten vennootschap (BV). De stichting, Live at Nighttown (LAN) werd verantwoordelijk voor de programmering van concerten. Deze stichting ontving jaarlijks een subsidie van de Rotterdamse Kunststichting; later kwam deze subsidie van de gemeente. De BV, Nighttown Onroerend Goed BV, verzorgde de horeca-functie en organiseerde dance-evenementen. De heer Burger was het enige bestuurslid van de stichting en de eigenaar en enige bestuurder van de BV.

¹⁰ Gemeente Rotterdam, notulen van de gemeenteraadsvergadering van 8 mei 2003.

¹¹ Volkskant, 'de magneet van Rotterdam', 30 oktober 1998.

stichting-BV structuur in de popvisie

Volgens de popvisie is een constructie met twee rechtspersonen (stichting en BV) niet per se problematisch, zwak of risicovoller. Wel wordt een aantal voorwaarden verbonden aan de constructie:

- Er moet een transparante kosten- en opbrengsttoerekening van BV naar stichting en vice versa zijn.
- Er moeten heldere afspraken zijn over cultural governance, ook ten aanzien van de BV die de horeca exploiteert.
- Er moet op worden toegezien dat er heldere afspraken worden gemaakt tussen de stichting en de BV.
- De stichting is verplicht jaarlijks een afrekening tussen BV en stichting te overleggen. Dit moet worden gecontroleerd door een accountant.¹²

pand

Het pand aan de West-Kruiskade, waarin Nighttown zat, was van de gemeente. Het pand werd beheerd door de toenmalige Dienst Gemeentelijke Gebouwen (DGG) en later door het Ontwikkelingsbedrijf Rotterdam (OBR). De DGG ging het pand om niet verhuren aan Nighttown Onroerend Goed BV. De heer Burger had bij aanvang van Nighttown de wens uitgesproken het pand te kopen, omdat dit meer mogelijkheden zou geven om de bedrijfsvoering efficiënter te laten verlopen en grotere investeringen mogelijk te maken. De beslissing daarover is door de gemeente gekoppeld aan een evaluatie van Nighttown die na vier jaar zou plaatsvinden.¹³ Hierbij is de principe afspraak gemaakt om het pand bij een positieve evaluatie te verkopen.¹⁴

evaluatie

In 1992 is Nighttown geëvalueerd door de Rotterdamse Kunststichting. Hierbij is gekeken of het concept (stichting-BV constructie) naar behoren functioneerde. De conclusie van de evaluatie was dat dit het geval was. De Rotterdamse Kunststichting gaf om deze reden aan dat zij onder twee voorwaarden voorstander was van de verkoop van het pand aan de heer Burger. De eerste voorwaarde was het opnemen van gebruiksbeperkende bepalingen uit de huurovereenkomst in het koopcontract en de tweede voorwaarde was dat het geld dat bij de gemeente op termijn vrij zou vallen door verkoop van het pand ten goede zou komen aan de popmuziek.

In de evaluatie zijn enkele kanttekeningen geplaatst die te maken hadden met de scheiding van stichting en BV. De stichting en de BV waren losgekoppeld, maar hadden elkaar wel nodig. De stichting miste, door de gemaakte afspraken, inkomsten uit horeca tijdens concerten. De stichting kon dan ook niet genoeg inkomsten genereren om kostendekkend te kunnen programmeren. De stichting was afhankelijk van bijdragen van de BV, hoewel die niet waren afgesproken en niet bij de constructie voorzien waren.¹⁵ Aan deze kanttekeningen zijn geen consequenties verbonden voor de voortzetting van de stichting-BV structuur.

¹² College van B en W, visie op de lokale popsector, 6 juli 2007.

¹³ Gemeente Rotterdam, overlegdocument t.b.v. Raad en Commissie: Evaluatie Nighttown, 19 november 1992.

¹⁴ Gemeente Rotterdam, agendapost voor de openbare vergadering van de commissie voor de Kunstzaken, 6 november 1994.

¹⁵ Gemeente Rotterdam, overlegdocument t.b.v. Raad en Commissie: Evaluatie Nighttown, 19 november 1992.

2-3 verkoop, huur en overweging terugkoop pand

2-3-1 verkoop

Op 30 augustus 1994 heeft het college ingestemd met een voorstel tot verkoop van het Nighttown-complex aan Nachtstad Onroerend Goed BV. (deze BV had dezelfde eigenaar als Nighttown Onroerend Goed BV¹⁶ Redenen voor de verkoop van het pand waren dat dit conform de gemaakte principe afspraken was en dat dit paste in het gemeentelijk beleid van verzelfstandiging. Bij verkoop zouden voor de gemeente de kosten voor groot onderhoud en de kapitaallasten wegvallen.¹⁷ De rekenkamer heeft geen inhoudelijke afweging aangetroffen van de gemeente over de verkoop van het pand. Er is bijvoorbeeld niet aangegeven of het wenselijk is om als gemeente een poppodium niet in handen te hebben. Het voorstel tot verkoop van het pand is aan de raad gezonden en op 17 november 1994 heeft de gemeenteraad besloten het Nighttown-complex in erfpacht uit te geven.¹⁸ Het pand werd door Nachtstad Onroerend Goed BV verhuurd aan Nighttown Onroerend Goed BV (de BV die Nighttown exploiteerde).

huisvesting Rotterdamse poppodia

Huisvestingsproblematiek is één van de zwakke punten van de Rotterdamse popsector die in de popvisie naar voren komen. Voor de Rotterdamse podia gold volgens de popvisie het volgende:

- Rotown: pand in particulier eigendom, geen huisvestingsproblemen omschreven.
- WORM: pand in eigendom van de gemeente. De vraag speelde of WORM op de toenmalige plaats kon blijven.
- Waterfront: pand in eigendom van de gemeente. Verbouwing pand was noodzakelijk om de financiële positie minder kwetsbaar te maken.
- Baroeg: pand in eigendom van de gemeente. Bouwkundige staat van het gebouw vroeg om onderzoek.
- Nighttown: pand in particulier eigendom. Er was sprake van achterstallig onderhoud en onvoldoende capaciteit.

2-3-2 verkoop en huurafspraken

De boekwaarde van het pand was 3,6 miljoen gulden.¹⁹ Het pand is in erfpacht gegeven aan Nachtstad Onroerend Goed BV voor 1,835 miljoen gulden (waarvan 1,5 miljoen gulden voor de opstal en 0,3 miljoen gulden voor de afkoop van de erfpacht voor vijftig jaar).²⁰ De verkoopprijs van het pand is gebaseerd op taxatierapporten van OBR en een onafhankelijk makelaar.²¹ In de erfpachtovereenkomst heeft de gemeente afgesproken dat de gemeente het eerste recht tot koop tegen de marktwaarde zou krijgen, wanneer Nachtstad OG BV het pand zou verkopen. De clausule waarin dit

¹⁶ Hierbij is aangegeven dat voor de marktwaarde is gekozen aangezien Nachtstad OG groot onderhoud zou gaan verrichten.

¹⁷ Gemeente Rotterdam, agenda voor de vergadering van het college van burgemeester en wethouders van Rotterdam, 4 februari 1994.

¹⁸ Gemeente Rotterdam, brief hoofd culturele zaken aan de burgemeester inzake machtiging, 18 november 1994.

¹⁹ College van B en W, B&W bericht 30 augustus 1994.

²⁰ Ontwikkelingsbedrijf Rotterdam, brief aan dhr. Burger betreffende de overeenkomst tot vestiging van erfpacht op percelen grond met opstallen gelegen aan de West Kruiskade 26-28 en Gouvernestraat 2 en 4 t.b.v. "Nighttown", 15 juli 1994.

²¹ Tussen de taxaties zat een verschil in de grondwaardeberekening. Hierbij kwam OBR lager uit. In de waarde van de opstal zat nauwelijks verschil.

stond zou bij doorverkoop ook in nieuwe overeenkomsten moeten worden opgenomen.²²

De gemeente heeft met Nachtstad OG BV afgesproken dat de gemeente per jaar 137.000 gulden huur aan Nachtstad OG BV zou betalen voor het pand. De gemeente zou deze huur betalen voor een periode van 15 jaar (tenzij het pand in de tussentijd zou worden verkocht). Na die 15 jaar kon de gemeente voor een periode van vijf jaar opteren voor een huur van 1 gulden per jaar. In de overeenkomst was afgesproken dat de zaal minimaal 80 avonden per jaar beschikbaar zou zijn voor popprogrammering. Door deze regeling zou het behoud van het pand als poppodium worden gewaarborgd.²³ De gemeente heeft Stichting LAN laten weten dat er een zaalhuurovereenkomst voor Nighttown was gesloten tussen de gemeente en Nachtstad OG BV. Stichting LAN mocht het pand van de gemeente in 1995 om niet gebruiken, waarbij dit zonder tegenbericht elk jaar met een periode van één jaar werd verlengd. Dit tegenbericht is niet gekomen.²⁴

Bij het in erfpacht geven van Nighttown zijn ook twee naastgelegen woningen en een opslagruimte in erfpacht gegeven aan Nachtstad OG. Hiermee hoopte Nachtstad OG problemen met geluidshinder te voorkomen.²⁵ Deze panden vallen buiten de genoemde verkoopprijs van 1,8 miljoen gulden, maar zijn voor 0,16 miljoen gulden in erfpacht gegeven. Het Nighttown-pand is in 1996 door Nachtstad Onroerend Goed BV voor 3,465 miljoen gulden doorverkocht aan Nachtstad 2 BV (eveneens in eigendom van de heer Burger).²⁶

2-3-3 huur

In de overeenkomsten van 1994 was afgesproken dat de gemeente 15 jaar lang 137.000 gulden huur per jaar zou betalen. Stichting LAN mocht het pand van de gemeente voor niets gebruiken.²⁷ In 2002 heeft het college van Burgemeester en Wethouders (B en W) de raad medegedeeld dat het ging om € 62.000 per jaar.²⁸ In het jaarverslag van Stichting LAN van 2004 staat echter vermeld dat de stichting tot en met 2004 door een BV werd belast met de zaalhuur per activiteit. De huisvestingskosten bedroegen in 2004 € 161.941. Vanaf 2005 is Stichting LAN het hele pand gaan huren van de eigenaar en verhuurde hierna diverse ruimten aan de commerciële exploitant. De huur voor het hele pand bedroeg in 2005 € 289.403.²⁹ Later bleek dat Stichting LAN ten onrechte meende hoofdhuurder te zijn geworden. Dit bleek niet houdbaar aangezien Heineken geen toestemming heeft gegeven de huur over te nemen'. Fab Five Holding bleef hiermee formeel de huurder.³⁰

²² Conceptovereenkomst van erfpacht. 1994.

²³ Gemeente Rotterdam, notitie inzake verkoop Nighttown-complex, bijlage van agenda voor de vergadering van het college van burgemeester en wethouders van Rotterdam van 30 augustus 1994.

²⁴ Hoofd culturele zaken gemeente Rotterdam, brief aan stichting LAN inzake gebruik zalen en podia Nighttown, 15 december 1994.

²⁵ College van B en W, brief aan de gemeenteraad, 17 november 1994.

²⁶ College van B en W, beantwoording schriftelijke vragen van de heer J.C. Siemons over eventuele aankoop van Nighttown door de gemeente Rotterdam, 13 september 2002.

²⁷ Hoofd culturele zaken gemeente Rotterdam, brief aan stichting LAN inzake gebruik zalen en podia Nighttown, 15 december 1994.

²⁸ College van B en W, beantwoording schriftelijke vragen van de heer J.C. Siemons over eventuele aankoop van Nighttown door de gemeente Rotterdam, 13 september 2002.

²⁹ Stichting Live at Nighttown, jaarrapport 2005.

³⁰ Gebleken uit ambtelijk wederhoor met dKC.

Het is opvallend dat de stichting een dergelijk bedrag aan huur is gaan betalen, terwijl de stichting volgens de afspraken uit 1994 de zaal voor 80 avonden per jaar om niet mocht gebruiken. Het bedrag van € 161.941 zou verklaard kunnen worden doordat de stichting meer dan 80 concerten heeft gegeven, namelijk 138 in 2004. Als deze op verschillende avonden hebben plaatsgevonden zou dit betekenen dat er in 2004 bijna € 2800 huur per concert werd betaald. Voor de overige 80 avonden werd door de gemeente € 775 euro per avond betaald.

2-3-4 overweging terugkoop pand

De gemeente heeft door de tijd heen een aantal keren overwogen om het pand terug te kopen. Zo is dit in 2002 overwogen omdat er plannen van de stichting lagen om Nighttown te verbouwen en uit te breiden en de organisatie om te vormen. De gemeente was in onderhandeling met de pandeigenaar om te kijken of ze het pand terug zouden moeten kopen om die plannen te realiseren.³¹ Uiteindelijk heeft de gemeente het pand niet gekocht. Volgens een raadslid was er 'geen animo om het gehele pand voor veel geld terug te kopen'. De verbouwing was ook onderwerp van discussie, aangezien de gemeente zou investeren in een particulier eigendom.³² Het college heeft aangegeven dat er niet tot een overeenstemming over de koop van het pand is gekomen omdat er in de vraagprijs ook een deel van de goodwill van de exploitatie-BV was opgenomen, terwijl deze verlies leed en een negatieve vermogenspositie had.³³

2-3-5 verandering in de structuur

De structuur van Nighttown is van 1988 tot het faillissement in 2006 altijd die van BV en stichting naast elkaar geweest. In 1988 ging het nog om één BV: Nighttown Onroerend Goed BV. Later is de structuur ingewikkelder geworden, doordat een deel van de activiteiten in onderliggende BV's kwam te zitten (waar Nighttown Onroerend Goed BV aandeelhouder van was). Er ontstond een veelheid aan verschillende BV's die verband met elkaar hielden waarvan de bestuurders van de BV's ook in het bestuur van de stichting zaten. Hierdoor ontstond het risico dat publiek geld onterecht naar de BV kon worden verschoven. De rekenkamer heeft niet onderzocht of dit risico is opgetreden

Tot 2005 was het bestuur van de stichting gelijk aan dat van de BV. Toen er aan de gemeente werd gevraagd om krediet voor een verbouwing heeft de gemeente als voorwaarde gesteld dat de organisatie van Nighttown transparanter zou worden. Er is in oktober 2005 daarom een nieuw bestuur van Stichting LAN aangesteld, dat verschilde van het bestuur van de BV. Daarnaast zijn de verschillende BV's waaruit Nighttown bestond samengegaan in FAB Five Holding. FAB Five Holding werd hiermee de exploitant van Nighttown. De beschreven structuur van Nighttown (met een veelheid aan BV's en een stichting) van vòòr 2005 is door wethouders en raadsleden meerdere malen als ondoorzichtig gekenschetst. Het maakte de geldstromen weinig inzichtelijk. Zo kon de BV geld lenen van de stichting zonder dat daar discussie over nodig was, de BV en stichting hadden tenslotte hetzelfde bestuur. Daarnaast was de stichting financieel afhankelijk van de BV. Er lag een afspraak dat de bijdrage van de

³¹ College van B en W, beantwoording schriftelijke vragen van de heer J.C. Siemons over eventuele aankoop van Nighttown door de gemeente Rotterdam, 13 september 2002.

³² Gemeente Rotterdam, verslag van de openbare vergadering van de commissie voor Cultuur en sport van 4 september 2003.

³³ Gemeente Rotterdam, notulen van de gemeenteraadsvergadering van 8 mei 2003.

BV aan de stichting bestond uit het aanvullen van eventuele verliezen van de stichting. Bij faillissement van de BV zouden de verliezen niet meer gedekt zijn, waardoor ook de stichting in financiële problemen zou kunnen raken.³⁴

mogelijke problemen stichting-BV structuur

- 1 De stichting en BV zijn financieel afhankelijk van elkaar. De stichting is afhankelijk van het goed functioneren van de BV. Zodra dit niet zo is ontvangt de stichting afgesproken bedragen (bijvoorbeeld huur) niet meer.³⁵ De BV kan bijvoorbeeld afhankelijk zijn van de stichting omdat de BV de horeca-inkomsten krijgt. Bepaald type programmering zorgt voor meer omzet dan andere typen. Deze problemen kunnen (deels) worden opgelost door heldere afspraken tussen stichting en BV.
- 2 Bij programmering kunnen er tegengestelde belangen zijn. Zo kan de stichting op dezelfde avond willen programmeren als de BV.
- 3 Er vinden verrekeningen plaats voor bijvoorbeeld beheer en management en voor de inkoop van diensten op het gebied van licht, geluid en techniek.³⁶ Deze verrekeningen zijn niet onrechtmatig, maar kunnen nadelig uitpakken voor de gesubsidieerde stichting.
- 4 Er kan een onevenredige verdeling van kosten en baten zijn. Zo kan eventuele winst van concerten die worden georganiseerd door de stichting (met subsidie van de gemeente) in de BV blijven, terwijl de stichting de kosten draagt.

Bij Rotown is er nog steeds een stichting-BV structuur. Volgens de heer Pakkert (directeur Rotown) werkt deze constructie bij Rotown omdat er een zelfstandig draaiende horeca is die zou kunnen doordraaien zonder podiumfunctie.³⁷

2-4 faillissement Nighttown

In de zomer van 2006 werd FAB Five Holding failliet verklaard, hiermee werd de exploitatie van Nighttown failliet verklaard.³⁸ De oorzaak lag in de teruglopende bezoekersaantallen in combinatie met gelijkblijvende kosten.³⁹ Begin juli 2006 is de horecatak failliet verklaard. Half juli heeft de curator besloten dat het financiële risico te groot was om de activiteiten voort te zetten. Hiermee ging de locatie dicht.⁴⁰ De stichting is na het faillissement van de FAB Five Holding in financiële problemen gekomen. Een aantal vorderingen was oninbaar geworden (vorderingen op de BV) en de programmering kon niet meer plaatsvinden in het Nighttown-pand. De stichting heeft daarop onafhankelijke interim-managers aangesteld om de schulden te saneren en de stichting te reorganiseren.⁴¹ De gemeenteraad heeft € 400.000 beschikbaar gesteld voor de doorstart van Stichting LAN.⁴² Hiermee konden de schulden worden gesaneerd. De stichting heeft na het faillissement van de BV geprogrammeerd op andere locaties in Rotterdam (on tour).

³⁴ College van B en W, brief aan de gemeenteraad, 1 februari 2007.

³⁵ Gemeente Rotterdam, overlegdocument t.b.v. Raad en commissie: tussentijdse evaluatie cultuurplan 2005-2008.

³⁶ Genoemd als constatering ASR rapport in notulen van de gemeenteraadsvergadering van 8 mei 2003.

³⁷ Dhr. Pakkert, brief aan de heer Kaya betreffende NewTown, 7 oktober 2006.

³⁸ www.musicfrom.nl. geraadpleegd op 30 juni 2010.

³⁹ Mr. D.L.J. Martens (curator), faillissementsverslag FAB Five Holding B.V., 21 juli 2006.

⁴⁰ NRC, 'popzaal Nighttown dicht', 19 juli 2006.

⁴¹ College van B en W, brief aan de gemeenteraad, 12 december 2006.

⁴² College van B en W, brief aan de gemeenteraad, 28 augustus 2007.

3 ontstaan van WATT I (2006-2008)

3-1 inleiding

In dit hoofdstuk komt de totstandkoming van WATT aan de orde. Hierbij wordt aandacht besteed aan de periode tussen de sluiting van Nighttown en de overname van MTH BV door Stichting CAR. Eerst wordt een beschrijving gegeven van de gang van zaken in deze periode. Vervolgens wordt de rol van de gemeente beschreven en beoordeeld, waarbij de beslissingen van de gemeente, de informatievoorziening aan de raad en de verstrekte middelen aan de orde komen.

3-2 initiatieven nieuwe start Nighttown

Na het faillissement van Nighttown zijn er plannen bij de gemeente ingediend om Nighttown te gaan exploiteren onder één stichting. Ook zijn er plannen ingediend om te gaan werken met een stichting-BV structuur. De gemeente heeft om financiële redenen gekozen voor een stichting-BV constructie. De keuze is inhoudelijk niet onderbouwd. Gezien de wederzijdse afhankelijkheid van stichting en BV in deze structuur had de gemeente de businesscase van de BV in haar besluitvorming moeten betrekken. Dit heeft de gemeente niet gedaan.

Er hebben zich in 2006 en 2007 verschillende partijen bij de gemeente aangediend om de exploitatie van Nighttown over te nemen, waaronder de directeur van Rotown en de eigenaren van Brotherhood Holding (hierna Brotherhood). Het voorstel van de directeur van Rotown ging uit van een stichting die zowel de programmering als de horeca gaat exploiteren. Het voorstel van Brotherhood ging uit van een stichting die de niet-commerciële programmering verzorgt en een BV die de horeca en de commerciële programmering exploiteert.

rol gemeente bij initiatieven voor nieuw podium locatie Nighttown

De gemeente bepaalt niet of horecaondernemers een bedrijf kunnen starten. De gemeente verstrekt wel subsidie voor popprogrammering, maar deze wordt altijd verstrekt aan een stichting. Zo gaf de gemeente subsidie aan Stichting LAN die met behulp van deze subsidie programmeerde in het pand van Nighttown, welk werd geëxploiteerd door een horecaondernemer.

Voor de opstart van een nieuw podium aan de West-Kruiskade hebben verschillende ondernemers zich aangemeld bij de gemeente. De reden hiervoor is dat zij de gemeente bereid wilden vinden subsidie te geven aan een stichting die in het potentieel door hen geëxploiteerde pand zou programmeren. De ondernemers waren hiervan afhankelijk voor het rondkrijgen van hun businesscase.

De gemeente kon dus beslissen om wel of geen subsidie te geven aan een stichting die in het pand op de West-Kruiskade zou gaan programmeren. Daarbij had de gemeente de mogelijkheid te kijken wie het pand zou gaan exploiteren. Hiermee heeft de gemeente weliswaar geen directe invloed op het opstarten van een podium door een horecaondernemer, maar heeft de gemeente deze wel indirect.

Voor Brotherhood zich had aangediend, heeft zich een andere partij aangediend die in een stichting-BV constructie de horeca-exploitatie op zich wilde nemen. Deze exploitant heeft zich later teruggetrokken omdat er geen overeenstemming was bereikt met Heineken.⁴³

3-2-1 één exploitatiestichting

De heer Pakkert (directeur Rotown en in de jaren '90, gedurende 1 jaar, betrokken geweest bij Nighttown BV) is in 2006 gekomen met een plan voor Nighttown onder de naam 'NewTown'.⁴⁴ Het plan is aan de toenmalige wethouder, de heer Kaya, gestuurd. Het plan hield in dat er één stichting zou komen die de totale exploitatie zou moeten gaan doen, zowel de programmering als de horeca.⁴⁵ De voordelen van deze constructie heeft de heer Pakkert in een latere notitie aan de wethouder weergegeven. De kostenraming die hij heeft gemaakt voor een nieuwe start is te zien in tabel 3-1.

tabel 3-1: kostenraming voor NewTown

onderdeel	kosten	eventuele toelichting
Sleutel, goodwill en inventaris	€ 500.000	voor uitkoop Heineken.
Licht en geluid	€ 50.000 - € 110.000	aanschaf mengtafel en eventuele aanschaf monitorset. Rest van installatie nog 2 jaar levensduur.
Stichting LAN	onbekend	werd opgeschoond door de dKC, financiële consequenties daarvan waren nog onduidelijk.
Het pand	geen	pandeigenaar zou voor meest urgente achterstallig onderhoud zorgen. Dit zou voor de korte termijn voldoende zijn.
Exploitatie horeca	geen	zou minimaal quitte moeten draaien.

Uit tabel 3-1 is op te maken dat er op de korte termijn € 550.000 nodig was om het plan te realiseren plus de kosten voor het saneren van Stichting LAN. Daarnaast was eventueel € 60.000 nodig voor de aankoop van een monitorset. Volgens de heer Pakkert zou NewTown met het genoemde bedrag goed kunnen starten.⁴⁶

De heer Pakkert heeft in oktober 2006 laten weten zich terug te trekken uit het NewTown project, omdat hij uit gesprekken met de toenmalige wethouder en de dKC de indruk had gekregen dat er om voornamelijk financiële redenen de voorkeur werd gegeven aan een stichting-BV constructie.

De gemeente bleek echter wel voorkeur te hebben voor een exploitatie van Nighttown met één stichting, omdat dit een transparantere structuur was. Heineken gaf echter aan de voorkeur te geven om de exploitatie onder te brengen in een BV. Heineken heeft aangegeven wel in de constructie met één stichting mee te willen gaan onder de voorwaarde dat de gemeente zich garant zou stellen voor de uitkoop van Heineken

⁴³ College van B en W, brief aan de commissie Jeugd, Onderwijs en Cultuur, 14 maart 2007.

⁴⁴ Dhr. Pakkert, NewTown (werktitel), 20 augustus 2006.

⁴⁵ Dhr. Pakkert, NewTown (werktitel), 20 augustus 2006.

⁴⁶ Dhr. Pakkert, Notitie voor de heer Kaya betreffende NewTown, 18 september 2006.

(toen geraamd op € 650.000). Heineken moest worden uitgekocht omdat het merk eigenaar was van de naam en inventaris van Nighttown. De gemeente vond het verstrekken van deze garantie niet wenselijk en ook geen reële optie. Hierbij is aangetekend dat de gemeente ook geld heeft besteed aan het saneren van Stichting LAN. De gemeente heeft daarom geconstateerd dat de constructie met één stichting niet haalbaar was en er weer een stichting-BV structuur zou moeten komen voor de exploitatie van Nighttown.⁴⁷

3-2-2 stichting – BV structuur

Halverwege 2007 heeft Brotherhood Holding aan de gemeente aangegeven geïnteresseerd te om de nieuwe exploitant van Nighttown te worden. Brotherhood wilde Nighttown heropenen als MyTown.⁴⁸ Met de eigenaren van Brotherhood Holding, de heren Tieleman, zijn door de gemeente oriënterende gesprekken gevoerd. Daarnaast hebben de heren Tieleman een beknopte visie op de toekomst van Nighttown met een exploitatieoverzicht ingediend bij de dienst Kunst en Cultuur (de dKC). Volgens het plan zou Nighttown de eerste ecologisch verantwoorde club ter wereld worden. De plannen van Brotherhood omvatten onder meer de aankoop en verbouwing van het pand.

Brotherhood holding had twee voorwaarden verbonden aan de overname van het pand dat in eigendom was van Nachtstad BV en de doorstart van Nighttown. Dit waren:

- 1 Een bijdrage van de gemeente Rotterdam aan de realisatie van de eerste 'duurzame club' ter wereld.
- 2 De garantie van de gemeente Rotterdam dat de subsidie aan Stichting LAN ten behoeve van de programmering in het Nighttown-pand beschikbaar kwam.⁴⁹

De bijdrage aan de duurzame club is er gekomen. Voor de tweede voorwaarde is een intentieverklaring opgesteld door het college, een garantie is niet gegeven. Het plan van Brotherhood heeft doorgang gevonden. Voor de exploitatie van het podium heeft Brotherhood MyTown Horeca BV (MTH BV) opgericht. Naast Brotherhood was Nachtkultuur BV hiervan aandeelhouder.⁵⁰ De eigenaar van Nachtkultuur BV was de heer Langenbach, die de danceprogrammering in het podium zou gaan verzorgen. MyTown Horeca BV (MTH BV) is het podium gaan exploiteren onder de naam WATT.

De gemeente heeft Stichting LAN, conform de intentieverklaring, subsidie gegeven om naast MTH BV te gaan programmeren. De reden voor deze keuze was dat de horeca-exploitanten al meerdere succesvolle initiatieven hadden ondernomen in de stad. Gelet op de wederzijdse afhankelijkheid (zie kader in paragraaf 2.3) en het belang dat de gemeente hechtte aan een grootstedelijk poppodium is de rekenkamer van mening dat de gemeente bij de afweging om subsidie toe te kennen aan de stichting ook de businesscase van de BV zou moeten meewegen. Financiële problemen bij de BV zouden tenslotte de programmering door de stichting in WATT kunnen bemoeilijken. De gemeente heeft dit niet gedaan, omdat zij formeel geen relatie had met MTH BV (behalve voor de bijdrage voor de duurzaamheid, maar daarvoor lag er een apart plan

⁴⁷ dKc, Notitie aan wethouder Kaya, 11 september 2006.

⁴⁸ 3voor12.nl, Nighttown voorjaar 2008 weer open als Mytown, 27 juni 2007.

⁴⁹ Gemeente Rotterdam, basisdocument agenda B en W, 22 juni 2007.

⁵⁰ College van B en W, brief aan de gemeenteraad, 9 december 2008.

van MTH BV) en Stichting LAN aan de gemeente heeft aangegeven vertrouwen te hebben in programmering naast de BV.⁵¹

Het plan voor MyTown was in eerste instantie bedoeld om te voldoen aan de popprogrammering voor 5 jaar. Hierbij zou gekeken worden of er gezien de verbouwing een ruimere periode mogelijk was.⁵² Volgens de exploitant van WATT heeft de gemeente bij opening afgesproken dat er geen concurrerend podium zou komen in Rotterdam in de eerste vijf jaar.⁵³ Deze afspraak heeft de rekenkamer niet op schrift aangetroffen.

3-3 besluit tot doorgang subsidie aan LAN

In de periode tussen het faillissement van Nighttown en de opstart van WATT heeft Stichting LAN subsidie gekregen. De gemeenteraad heeft op verzoek van het college van B en W € 400.000 beschikbaar gesteld voor de doorstart van Stichting LAN. De keuze hiervoor is door het college van B en W financieel en inhoudelijk onderbouwd.

Na de sluiting van Nighttown had Stichting LAN door het omvallen van de BV financiële problemen. De gemeente wilde de stichting niet failliet laten gaan omdat er een nieuwe beoogde horeca-exploitant was. Om afspraken met de nieuwe exploitant definitief te kunnen maken was het voortbestaan van de stichting nodig.⁵⁴ Een doorstart van Nighttown zou 6 maanden vertraging veroorzaken wanneer er bij faillissement van Stichting LAN een nieuwe stichting zou moeten worden gevormd. In december 2006 heeft het college van B en W daarom aan de gemeenteraad gevraagd akkoord te gaan met een wijziging van de bestemming van het subsidiebedrag van Nighttown. Op 15 februari 2007 heeft de gemeenteraad € 400.000 beschikbaar gesteld voor de doorstart van Stichting LAN. Dit bedrag was nodig om de schulden af te lossen. Kort na het beschikbaar stellen van dit bedrag haakte de beoogde horeca-exploitant af (wie deze exploitant was is niet bekend gemaakt). De doorstart van Stichting LAN is wel gerealiseerd.⁵⁵

3-4 WATT I

3-4-1 algemeen

Het plan van Brotherhood betrof een stichting-BV constructie. In juli 2007 hebben Stichting LAN en MyTown Horeca BV (MTH BV) een intentieverklaring getekend voor samenwerking. Beide partijen hebben een businesscase opgesteld en die voor het tekenen van de intentieverklaring aan elkaar voorgelegd. De stichting zou de niet-commerciële programmering doen en de BV de commerciële programmering en de horeca. In de 'intentieverklaring samenwerking Stichting LAN-MyTown BV' hebben MTH BV en Stichting LAN afspraken gemaakt over de verdeling van inkomsten en kosten tussen stichting en BV. Zo waren de inkomsten van kaartverkoop voor

⁵¹ Diverse interviews met de dKC.

⁵² College van B en W, beantwoording van de schriftelijke vragen van mevrouw J. de Jong over Mytown, 4 september 2007.

⁵³ Nrc, popzaal in R'dam gaat nu al failliet, 3 november 2008. Interview met mede-eigenaar Vinc Batenburg, 26 juli 2010; interview met de heer Langenbach, 3 september 2010.

⁵⁴ Gemeente Rotterdam, overlegdocument t.b.v. Raad en Commissie: wijziging bestemming subsidiebedrag Nighttown, 25 januari 2007.

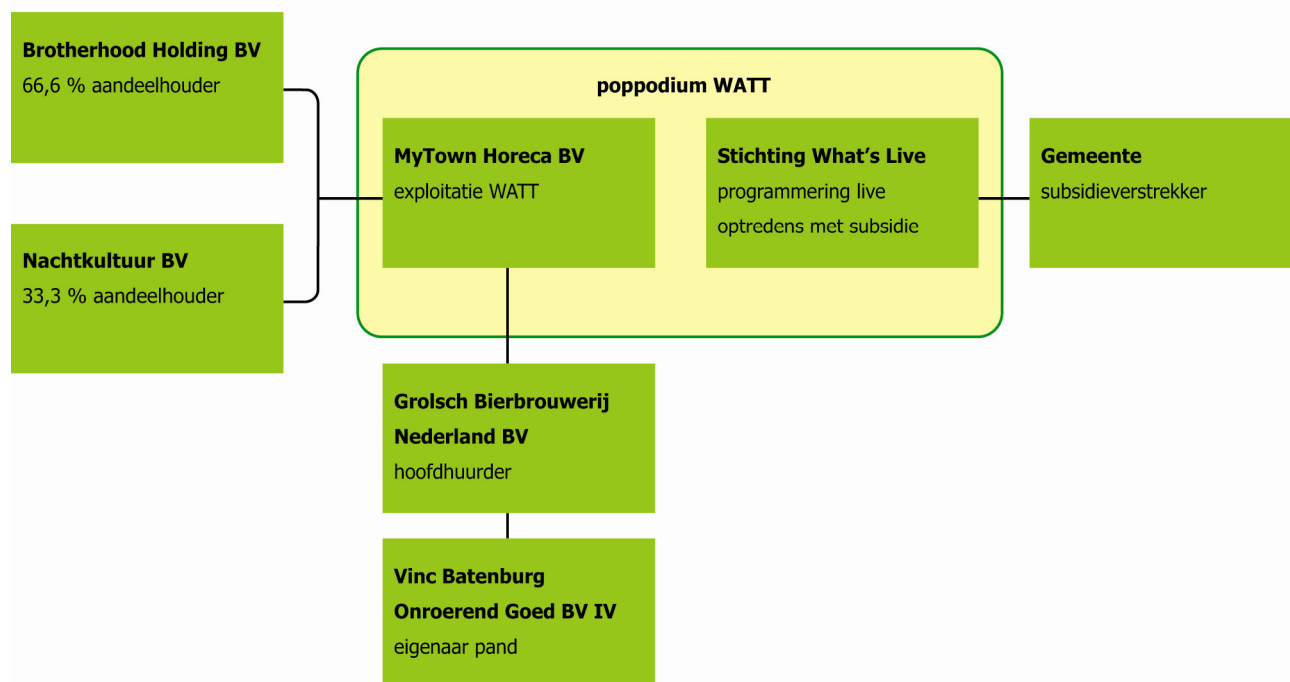
⁵⁵ Gemeente Rotterdam, notulen van de gemeenteraadsvergadering van 15 februari 2007.

Stichting LAN en de inkomsten voor horeca voor MTH BV. Stichting LAN hoefde geen huur te betalen voor de zaal, maar wel voor het kantoor.⁵⁶

3-4-2 structuur WATT

De naam Nighttown zou bij de heropening worden omgedoopt tot MyTown. Later is deze naam veranderd in WATT. De structuur van WATT, zoals deze in de praktijk tot stand is gekomen, is te zien in figuur 3-1.

figuur 3-1: structuur rondom WATT begin 2008

Voor de exploitatie van poppodium WATT is MyTown Horeca BV (MTH BV) opgericht. De eigenaren waren Brotherhood Holding en Nachtkultuur BV. MTH BV fungeerde als exploitant, huurder van het gebouw en organisator van commerciële programmering. De popprogrammering werd verzorgd door stichting What's Live (eerder stichting LAN genaamd).⁵⁷ MTH BV beschikte over de ruimtes en was de exploitant van de horeca.⁵⁸ De stichting kreeg subsidie van de gemeente.

Ten behoeve van het nieuwe concept heeft Brotherhood BV het Nighttown-pand gekocht van de heer Burger en doorverkocht aan Vinc Batenburg Onroerend Goed BV IV (hierna Vinc Batenburg) (middels een zogenaamde A-B-C constructie).⁵⁹

⁵⁶ MyTown BV en Stichting Live at Nighttown, intentieverklaring samenwerking stichting LAN- MyTown BV, 17 juli 2007.

⁵⁷ College van B en W, brief aan de gemeenteraad, 9 december 2008.

⁵⁸ Stichting Live at Nighttown, beleidsplan 2008.

⁵⁹ College van B en W, brief aan de gemeenteraad, 9 december 2008.

Bierbrouwerij Grolsch werd hoofdhuurder ter bescherming van de tappunten. MTH BV betaalde huur aan Grolsch en rechtstreeks aan de pandeigenaar en was door deze constructie onderhuurder voor het pand.

Vinc Batenburg Groep en Vinc Batenburg Onroerend Goed BV IV

Een onderdeel van de Vinc Batenburg Groep is Vinc Participaties. Vinc Participaties koopt panden en bouwt daar beleggingsconstructies omheen. Er worden constructies van commanditaire vennootschap (CV) en besloten vennootschap (BV) toegepast om het beheer en het eigendom goed te organiseren. Het WATT-pand zit in Vinc Batenburg Onroerend Goed BV IV. De aandeelhouder hiervan is Rotterdams Vastgoedfonds IV CV, bestaande uit 40 commandieten.

Vinc Participaties is de belegging in WATT volgens een van de eigenaren aangegaan omdat de kwaliteit van de locatie en de huurder goed leken. Er lagen afspraken met Grolsch over een huurcontract voor zeven jaar. Er was ook vertrouwen omdat de gemeente ook middelen ten behoeve van WATT verstrekke (duurzaamheidsgelden en de subsidie aan de stichting).⁶⁰

In de structuur van WATT was er dus net als in de structuur van Nighttown sprake van een stichting en een BV naast elkaar. Bij Nighttown was het pand in handen van een BV, waarvan de eigenaar ook betrokken was bij de horeca-exploitatie. Bij de opening van WATT was dit niet langer het geval. Het eigendom van het pand was bij WATT namelijk komen te liggen bij een partij die dit gebruikte als beleggingsobject en niets te maken had met de exploitatie ervan.

3-4-3 verbouwing

Voordat WATT de deuren opende is het gebouw verbouwd. In 2006 heeft het architectenbureau Kossmann.de Jong een ontwerp gemaakt voor de verbouwing van het pand in opdracht van Stichting LAN. Dit ontwerp is door MTH BV gebruikt voor de verbouwing tot WATT. Bij de verbouwing is ondermeer de zaalcapaciteit vergroot, en apparatuur vernieuwd.⁶¹ Volgens de raming zou de verbouwing exclusief duurzaamheid € 3,5 miljoen kosten. In de ondertekende versie van de onderhuurovereenkomst stond dat, in afwijking van de raming, de investering werd teruggebracht tot een bedrag van € 2,5 miljoen. De verbouwing behelsde volgens bijlage 1 van de onderhuurovereenkomst in ieder geval de realisatie van het horecacasco dat moest voldoen aan de milieu- en horeca-eisen voor een dance- en poppodium.⁶²

Ook de duurzaamheidsaspecten maakten deel uit van de verbouwing. Deze zouden volgens de raming meerkosten opleveren van € 800.000. Hierbij zou de waardevermeerdering van het pand € 150.000 zijn. Er zou daarmee € 650.000 niet gedekt worden door inkomsten (onrendabele top).⁶³

⁶⁰ Interview met directeur en mede-eigenaar Vinc Batenburg groep, 23 juli 2010.

⁶¹ Sustainable dance club in opdracht van MyTown BV, projectvoorstel 'MyTown Rotterdam, sustainable dance club en culture centre, 21 juni 2007.

⁶² Grolsch Bierbrouwerij Nederland en My Town Horeca BV, Onderhuurovereenkomst winkelruimte, ingaande op 1 maart 2008 en lopende t/m 28 februari 2015.

⁶³ Sustainable dance club in opdracht van MyTown BV, projectvoorstel 'MyTown Rotterdam, sustainable dance club en culture centre, 21 juni 2007.

Voor de verbouwing is een vergunningsaanvraag bij de gemeente ingediend en voor de duurzaamheid is een projectvoorstel ingediend bij het Rotterdam Climate Initiative (RCI). In het projectvoorstel staat ondermeer vermeld welke elementen van duurzaamheid er zouden worden ingevoerd, welke reductie in ecologische footprint dit zou opleveren en wat de waarde van het plan was voor Rotterdam (hierbij zijn genoemd: PR en toeristische waarde voor de stad en eyecatcher voor het RCI). Tevens staan de kosten voor alle onderdelen van de verbouwing uitgewerkt, waaronder de kosten voor de duurzaamheid.⁶⁴

Rotterdam Climate Initiative

Het Rotterdam Climate Initiative is het klimaatprogramma van vier partijen: de gemeente Rotterdam, Havenbedrijf Rotterdam NV, DCMR Milieudienst Rijnmond en Deltalinqs. De doelstelling van het RCI is vijftig procent minder CO₂ in 2025 t.o.v. 1990, voorbereiding op klimaatverandering en versterking van de Rotterdamse economie.

Het Rotterdam Climate initiative werkt aan een aantal projecten en ondersteunt initiatieven die bijdragen aan de doelstelling. Voorbeelden van projecten van het RCI zijn: duurzame (openbare) verlichting, groene daken en hybride stadsbussen.⁶⁵

Bij de verbouwing heeft ook het bedrijf Satisfaire een rol gespeeld. Bij WATT was de technische invulling van het poppodium geheel uitbesteed aan Satisfaire.⁶⁶ Dit betekent dat naast licht en geluid, ook het podium, theatertechniek en bekabeling door Satisfaire werden verzorgd. Dit werd door MTH BV gehuurd. Hoewel er geen maximale geluidsnormen zijn gesteld door MTH BV, heeft Satisfaire wel voorzieningen aangebracht om geluidsoverlast te beperken. Zo zijn elektronische begrenzers geïnstalleerd waarmee het geproduceerde geluid kon worden beperkt tot een vooraf ingesteld maximum. Ook zijn mechanische dempers onder de luidsprekers aangebracht om overdracht van contactgeluid en trillingen te voorkomen.

3-4-4 opening podium

Op 4 september 2008 opende in het voormalige pand van Nighttown het nieuwe poppodium WATT.

3-5 duurzaamheid en duurzaamheidssubsidie

De gemeente heeft sponsorgeld en een subsidie in het kader van de duurzaamheid aan MTH BV verstrekt. Hier zijn bepaalde voorwaarden aan verbonden. MTH BV heeft gedeeltelijk aan de voorwaarden voldaan. Controle door de gemeente heeft niet plaatsgevonden en de subsidie is niet vastgesteld.

3-5-1 duurzaamheid

Het concept van MyTown (later WATT) was een sustainable danceclub. Het zou de eerste ecologisch verantwoorde club ter wereld worden. Voor de verbouwing tot duurzame danceclub heeft de gemeente, vanuit het RCI budget, € 300.000

⁶⁴ Sustainable dance club in opdracht van MyTown BV, projectvoorstel 'MyTown Rotterdam, sustainable dance club en culture centre, 21 juni 2007.

⁶⁵ www.rotterdamclimateinitiative.org, geraadpleegd op 17 augustus 2010.

⁶⁶ Interview met eigenaren van Satisfaire, 29 september 2010.

bijgedragen.⁶⁷ De duurzaamheid bestond uit watervrije urinoirs, toiletten die werden doorgespoeld met regenwater, minimal waste barren, gebruik van biologisch afbreekbare bekertjes, een sustainable dancefloor (vloer waarbij dansen op de vloer energie opwekt) en een duurzame verbouwing (zoveel mogelijk gebruiken wat al bestaat, bouwafval hergebruiken etc.).⁶⁸

3-5-2 subsidie en voorwaarden

Een van de voorwaarden die Brotherhood had verbonden aan de overname van het pand van Nachtstad BV 2 en de doorstart van Nighttown was een bijdrage van de gemeente Rotterdam aan de duurzaamheidselementen van WATT. Brotherhood vroeg de gemeente daarvoor een bijdrage van € 650.000 waarvan 50% subsidie en 50% sponsoring. Gezien de plannen en gezien de bijdrage van de gemeente aan andere 'duurzame projecten' heeft de gemeente besloten dat een maximale bijdrage van € 300.000 'logischer' was.⁶⁹ Zodoende heeft de gemeente in maart 2008 voor het projectplan 'Sustainable dance club' via een sponsorovereenkomst⁷⁰ € 100.000 en via een incidentele investeringssubsidie⁷¹ € 200.000 voor MTH BV beschikbaar gesteld. Het geld is beschikbaar gesteld vanuit het RCI. Er zijn hierbij voorschotten van 90% verstrekt. Het restant van het sponsoringsbedrag zou worden uitbetaald middels facturering. In de sponsorovereenkomst zijn ten aanzien van de rechten en verplichtingen van de betrokken partijen (RCI en MTH BV) bepalingen opgenomen. Deze bepalingen houden ondermeer in dat de partijen willen gaan samenwerken door de wereldprimeur van de duurzame dansvloer in Rotterdam te laten plaatsvinden en dat RCI als sponsor gerechtigd is om haar logo te doen vermelden in het gebouw en tijdens bijzondere evenementen.

Ten aanzien van het verlenen van de investeringssubsidie staat in de beschikking als doel vermeld: 'de realisatie en exploitatie van een sustainable dancefloor' conform het projectplan. Als aanvullende voorwaarden zijn enerzijds opgenomen dat de in het projectplan opgenomen activiteiten uiterlijk 31 december 2008 gerealiseerd dienen te zijn. Anderzijds zou MTH BV na oplevering in september 2008 rapporteren over de voortgang van uitvoering. Vaststelling van de subsidie zou geschieden door het indienen van een aanvraag voor vaststelling voor 31 december 2008 door MTH BV met de bijbehorende verantwoordingsstukken.

3-5-3 voldoen aan voorwaarden en controle

Voor dit onderzoek heeft de rekenkamer in juli 2010 navraag gedaan over de stand van zaken rond de duurzaamheidssubsidie. Het bleek dat MTH BV de afspraken deels is nagekomen, zo is het pand volgens een aantal duurzaamheidsaspecten verbouwd en heeft een groots openingsevenement plaatsgehad. De duurzame energieopwekkende dansvloer heeft er slechts tijdelijk gelegen en was gehuurd door MTH BV. Na opening heeft MTH BV geen rapportages naar de gemeente gestuurd. Vaststelling van de subsidie heeft niet plaatsgevonden omdat MTH BV geen aanvraag hiervoor heeft ingediend. Het restant van de door RCI beschikbaar gestelde middelen, te weten €

⁶⁷ College van B en W, brief aan de gemeenteraad, 28 augustus 2007.

⁶⁸ <http://www.watt-rotterdam.nl/103-Sustainable>, geraadpleegd op 29 juli 2010.

⁶⁹ College van B en W, basisdocument agenda B en W, 22 juni 2007.

⁷⁰ Ontwikkelingsbedrijf Rotterdam, Sponsorovereenkomst, projectnummer EC 9507, 11 maart 2008.

⁷¹ College van B en W, Verleningsbeschikking incidentele subsidie, projectnummer EC 9507, 13 maart 2008.

30.000 (10%), is overgezet naar de dienst Kunst en Cultuur (de dKC). Het is niet bekend bij de rekenkamer of dit bedrag is uitgekeerd.

3-6 informatievoorziening raad

De raad heeft in de periode tussen het faillissement van Nighttown en het onderhandelaarsakkoord met betrekking tot Nighttown/WATT alleen het besluit genomen om geld ter beschikking te stellen voor een doorstart van Stichting LAN. De raad had voldoende informatie om deze beslissing te kunnen nemen.

De raad heeft op 15 februari 2007 € 400.000 beschikbaar gesteld voor de doorstart van Stichting LAN. Hierbij is de raad geïnformeerd over de reden dat dit geld nodig was, de bron waaruit het gedekt kon worden en de redenen om dit geld in de stichting te steken en deze niet failliet te laten gaan.⁷² De raad is ook geïnformeerd over de mogelijk nieuwe exploitant van de horeca en de reden voor het terugtrekken van deze partij.⁷³

De raad is verder geïnformeerd over de voortgang rond de heropening van Nighttown. Zo heeft het college de raad op 28 augustus 2007 geïnformeerd over de plannen van Brotherhood om het Nighttown-pand te verbouwen en te gaan exploiteren. Hierbij is de raad tevens geïnformeerd over het budget van € 300.000 dat door OBR was verstrekt voor het duurzaam verbouwen van Nighttown.⁷⁴

⁷² Gemeente Rotterdam, notulen van de gemeenteraadsvergadering van 15 februari 2007.

College van B en W, brief aan de gemeenteraad, 1 februari 2007.

⁷³ College van B en W, brief aan de commissie Jeugd, Onderwijs en Cultuur, 14 maart 2007.

⁷⁴ Gemeente Rotterdam, notulen van de gemeenteraadsvergadering van 25 januari 2007.

4 onderhandelaarsakkoord (eind 2008)

4-1 inleiding

Niet lang na de opening van WATT werd duidelijk dat MTH BV financiële problemen had en dat zonder maatregelen het risico bestond dat WATT failliet zou gaan. De betrokken partijen zijn een onderhandelingstraject ingegaan, waar een akkoord uit is voortgekomen. In dit hoofdstuk wordt deze gang van zaken besproken.

4-2 financiële problemen WATT I

Op 9 oktober 2008, een maand na opening van WATT, hebben de heren Tieleman in een gesprek met de toenmalige wethouder (de heer Grashoff) aangegeven dat het op 8 oktober 2008 aan de gemeenteraad gepresenteerde initiatiefvoorstel om te komen tot een Urban Culture Podium (UCP) voor de financiers van MTH BV aanleiding was om zich op hun positie te beraden en dat het risico bestond dat zij zich terug zouden trekken.⁷⁵ Volgens de heren Tieleman zou de komst van UCP ingaan tegen een afspraak met de gemeente dat er geen ander poppodium zou komen in Rotterdam.⁷⁶ Op 13 oktober 2008 schreven de heren Tieleman en de heer Langenbach een brief aan de wethouder waarin zij hem informeerden dat de financiers zich hadden teruggetrokken en dat zij hierdoor onmiddellijk in financiële problemen waren gekomen.⁷⁷ De heren Tieleman hebben aangegeven dat de financiers niet genoemd wilden worden, wie de financiers waren is dan ook niet duidelijk geworden. Wel heeft een advocaat van MTH BV verklaard dat de financiers toezeggingen hadden gedaan aan MTH BV voor het verstrekken van een krediet van € 1,5 miljoen en deze toezegging hebben ingetrokken wegens publicaties over een nieuw (urban) podium in de Maassilo. Hierbij is echter ook vermeld dat, los van de ontwikkelingen rondom het UCP, de financiers zich 'gezien de meest recente economische ontwikkelingen niet meer garant wilden stellen jegens Brotherhood Holding BV ten behoeve van MyTown'.⁷⁸

De wethouder zag het verband tussen UCP en de problemen van WATT niet. Het ging volgens hem bij UCP om een ander type activiteiten en UCP was niet bedoeld om te concurreren met poppodia.⁷⁹ In ambtelijk wederhoor is aangegeven dat UCP bedoeld was voor een ander type muziek dan WATT, het ging niet om programmering van popmuziek.

⁷⁵ Gemeente Rotterdam, agendapost voor de vergadering van het college van Burgemeester en Wethouders van Rotterdam op 4 november 2008.

⁷⁶ NRC, popzaal in R'dam gaat nu al failliet, 3 november 2008.

⁷⁷ Gemeente Rotterdam, agendapost voor de vergadering van het college van Burgemeester en Wethouders van Rotterdam op 4 november 2008.

⁷⁸ Audit Services Rotterdam, rapport van bevindingen onderzoek Mytown Horeca BV, 31 oktober 2008.

⁷⁹ Interview oud-wethouder Grashoff, 23 augustus 2010.

Urban Culture Podium (UCP)

De gemeenteraad heeft in de begroting van 2007 € 15 miljoen uit het Investeringsfonds Rotterdam gereserveerd voor Urban Culture.⁸⁰ Er lagen nog geen concrete plannen, zo was het niet duidelijk of het geld naar een nieuw podium zou gaan of naar urban programmering binnen een bestaand podium.⁸¹

In de periode 2007-2008 is onderzoek gedaan naar mogelijke locaties voor een centraal urban podium.⁸² Op 6 november 2008 heeft de gemeenteraad besloten om een Urban Culture Podium te realiseren in de Maassilo.⁸³

De bestuurders van MTH BV kwamen met het verzoek aan de gemeente om in plaats te treden van de financiers om het voortbestaan van WATT te kunnen garanderen. Hierbij schetsten ze twee opties voor de gemeente. De eerste optie was het verstrekken van een rekening-courant aan WATT van ongeveer € 1,5 miljoen tegen een redelijke en duurzame rente. De tweede optie was het overgaan tot aankoop van de aandelen door de gemeente.⁸⁴ Hierop heeft het college besloten te onderzoeken of, en zo ja, hoe de gemeente Rotterdam tegemoet zou kunnen komen aan het oplossen van de problematiek rond WATT. Hiertoe zou er transparantie moeten ontstaan over de financiële structuur rond MTH BV en zou een externe audit moeten plaatsvinden. Het college heeft op dat moment dus geen van de voorgestelde opties overgenomen, maar heeft de ambtelijke organisatie opdracht gegeven om de financiële situatie van MTH BV duidelijk te krijgen en met een eigen uitwerking van mogelijke oplossingsrichtingen te komen.

Vanaf 21 oktober 2008 is een ambtelijk team aan het werk gegaan om in samenwerking met de heren Tieleman de financiële problemen die speelden transparant te krijgen. Het ambtelijk team heeft opdracht gegeven om twee audits te laten uitvoeren naar de financiële positie van MTH BV. Audit Services Rotterdam (ASR) heeft hierbij de opdracht gekregen om een quick scan⁸⁵ uit te voeren naar de financiële positie van MTH BV. Deze audit zou zich richten op:

- de relatie met de aandeelhouders, Stichting LAN en de eigenaar van het pand;
- de door de gemeente tot op dat moment ingezette middelen;
- de financiële positie van MTH BV op dat moment;
- het algemene beeld van MTH BV.

De tweede audit was een externe audit (door PricewaterhouseCoopers; hierna PWC) op de financiële gegevens van MTH BV.

Op basis van de audits heeft het ambtelijk team voor het college verschillende oplossingsrichtingen in beeld gebracht.

⁸⁰ Griffie gemeente Rotterdam, overdrachtdossier commissie Jeugd, Onderwijs en Cultuur, 2010.

⁸¹ www.3voor12.nl, Rotterdam reserveert 15 miljoen voor Urban Culture, 12 oktober 2006.

⁸² Gemeente Rotterdam, overlegdocument t.b.v. Raad en Commissie: het voorstel met betrekking tot de realisering van een jeugdpodium/home-base jongerencultuur in de Maassilo, 7 oktober 2008.

⁸³ Griffie gemeente Rotterdam, overdrachtdossier commissie Jeugd, Onderwijs en Cultuur, 2010.

⁸⁴ MyTown Horeca BV, brief aan het college van B en W van de gemeente Rotterdam tav wethouder Grashoff, 13 oktober 2008.

⁸⁵ Audit Services Rotterdam, Rapport van bevindingen onderzoek Mytown Horeca BV, 31 oktober 2008.

audit ASR

Ten aanzien van de financiële positie van MTH BV bleek uit de audit van ASR dat 2007 was afgesloten met een negatief resultaat en dat het resultaat tot oktober 2008, voor zover bekend, ook negatief was. MTH BV had een negatief vermogen van meer dan € 1 miljoen. De prognose voor de rest van het jaar gaf geen verbetering. Na 2009 werd een positief resultaat verwacht. ASR heeft ook in kaart gebracht welke langlopende verplichtingen en verplichtingen op korte termijn er waren.

Tevens heeft ASR in haar rapport aangegeven:

- dat de huurprijs volgens navraag marktconform zou zijn;
- dat de afrekening van de bijdrage van de gemeente in het kader van duurzaamheid nog moest plaatsvinden;
- dat onduidelijk is of is voldaan aan de afspraken die verhuurder en huurder over de verbouwing van het pand hebben gemaakt.

De conclusie luidde dat de financiële positie niet rooskleurig was en MTH BV een sterk tekort had aan liquiditeiten. Daarbij is aangetekend dat de aangetroffen cijfers voorlopig waren en de betrouwbaarheid nog zou moeten worden gecontroleerd.⁸⁶

Bij de weergegeven cijfers is het van belang in ogenschouw te nemen dat WATT in september 2008 is geopend. Pas vanaf dat moment was er sprake van inkomsten.

rapportage tussentijdse bevindingen PWC

In november 2008 heeft PWC in opdracht van de gemeente tussentijdse werkpapieren met bevindingen naar aanleiding van een onderzoek naar de balanspositie van MTH BV per begin oktober 2008 opgeleverd. Deze werkpapieren zijn opgesteld voor het interne beraad aangaande een eventuele overname van de aandelen van MTH BV door een stichting.

Uit de rapportage bleek dat de vennootschap destijds een schuldpositie had van € 3 miljoen bestaande uit langlopende schulden van € 1,3 miljoen en kortlopende schulden van € 1,7 miljoen. Bij overname van de aandelen zou de liquiditeitsbehoefte in eerste instantie € 2,5 miljoen bedragen. Daarnaast zou rekening moeten worden gehouden met additionele liquiditeitsinvesteringen als gevolg van niet uit de balans blijken de verplichtingen, de te betalen overnamesom en exploitatieresultaten voor de daaropvolgende periode.⁸⁷

Verder heeft PWC in de rapportage van de tussentijdse bevindingen ondermeer de volgende punten onder de aandacht gebracht:

- De financiering van de vennootschap heeft plaatsgevonden met € 18.000 aan eigen vermogen en bestaat verder volledig uit financiering met (lang lopende) schulden. Op een balanstotaal van € 2,27 miljoen is een dergelijke financiering niet gebruikelijk.
- Ook de volledige financiering met schulden van aanloop- en exploitatieverliezen van totaal € 1,0 miljoen is niet gebruikelijk.

⁸⁶ Audit Services Rotterdam, Rapport van bevindingen onderzoek Mytown Horeca BV, 31 oktober 2008.

⁸⁷ PricewaterhouseCoopers, tussentijdse werkpapieren inzake bevindingen naar aanleiding van verrichte werkzaamheden op balanspositie MyTown Horeca BV per 5 oktober 2008, 26 november 2008.

- Uitgaande van het exploitatiebudget voor de periode 2008-2013 zal het negatief eigen vermogen niet worden ingelopen. Ook worden niet voldoende liquiditeiten gegenereerd om de schulden en verplichtingen te betalen.

Op basis van de ontvangen liquiditeitsbegroting zou de vennootschap op korte termijn een financieringstekort kennen, wat zou kunnen resulteren in een faillissement. Verder gaf PWC aan dat de ontvangen cijfers op basis waarvan het onderzoek is uitgevoerd nog zeer voorlopig waren en dat de scope van de werkzaamheden niet het karakter had van een financieel boekenonderzoek. Bij navraag door de rekenkamer in augustus 2010 bleek dat er geen definitieve rapportage is opgesteld. Wel zijn de kennis en inzichten die uit de werkzaamheden van PWC tot dan toe naar voren waren gekomen, volgens de dKC, impliciet meegenomen en geland in het onderhandelaarsakkoord.

4-3 fusie Waterfront en WATT

4-3-1 Waterfront

Waterfront opende in 2000 de deuren van het nieuwe podium aan de Boompjeskade. Volgens de popvisie was het profiel van Waterfront in 2007: 'onderstromen van de popmuziek, 'alternatieve' clubcircuit, rock, pop, electro en hiphop, opstap voor jonge bands'. Waterfront kende een podiumzaal met een capaciteit van 400 bezoekers. Daarnaast waren er, op de locatie aan de boompjeskade, oefenruimtes en een opnamestudio. De structuur was anders dan bij Nighttown. De exploitatie van Waterfront werd gedaan door een stichting (stichting Popverzamelgebouw Rotterdam, beter bekend als stichting Waterfront). Er was geen BV bij betrokken. Het pand waarin Waterfront was gehuisvest was eigendom van de gemeente (Ontwikkelingsbedrijf Rotterdam, hierna OBR).⁸⁸ Het OBR heeft in het pand geïnvesteerd om het geschikt te maken als poppodium en om het waterdicht te maken. Deze verbouwingskosten zijn doorberekend in de huur.⁸⁹

De exploitatie van Waterfront kende voortdurend problemen: een negatief eigen vermogen (er was veel vreemd vermogen aangetrokken) en geen sluitende exploitatie. Al in 2003 zijn er verschillende onderzoeken uitgevoerd naar Waterfront: een doorlichting om de toekomstmogelijkheden te bepalen door Berenschot, een onderzoek naar de financiële positie door Axioma en een verkennend onderzoek naar de problemen van het poppodium. Problemen die er lagen waren ondermeer de huurschuld en cashflowproblemen, slechte bedrijfsvoering (in vergelijking tot andere podia een zeer lage arbeidsproductiviteit, geen bekwame directeur, geen goed functiehuis). Door een bijdrage van de gemeente zou een deel van de problemen kunnen worden opgelost. Het verdwijnen van gesubsidieerde arbeid (ID-banen) zou echter een probleem blijven.⁹⁰

In 2008 heeft de dKC een financieel-economische analyse laten uitvoeren van Waterfront door een externe deskundige (de heer Van Klink). Hij kwam tot de conclusie dat Waterfront te maken had met hoge huisvestingskosten (hoge huur van

⁸⁸ College van B en W, visie op de lokale popsector, 6 juli 2007.

⁸⁹ Interview met de dKC, 7 juli 2009.

⁹⁰ Berenschot, eindrapport doorlichting popcentrum waterfront, 2003.

OBR), hoge kapitaalslasten en hoge personeelslasten (veel gesubsidieerde arbeid, terwijl de subsidie hiervoor verminderde). Hij achtte het op dat moment aangetreden managementteam in staat om de exploitatie rendabel te maken. Een van de toekomstscenario's die door de heer Van Klink werd geschetst was dat Waterfront initiatiefnemer kon worden voor het nieuwe 'grootstedelijke poppodium'. Volgens de heer Van Klink zou een samenwerkingsverband met de programmeerstichting die verantwoordelijk zou worden voor WATT voor beide partijen strategische en operationele voordelen bieden.⁹¹

rol van de heer Van Klink

De heer Van Klink is gepromoveerd kunsteconoom en is de afgelopen jaren voor verschillende opdrachten ingehuurd door de gemeente Rotterdam. In 2008 heeft hij een financieel-economische analyse uitgevoerd bij Waterfront. In het najaar van 2008 heeft hij ten behoeve van het onderhandelaarsakkoord de businesscase voor de nieuwe gefuseerde stichting opgesteld. Na het bereiken van het onderhandelaarsakkoord in december 2008 werd hij benoemd tot kwartiermaker van WATT en heeft hij de fusie tussen de stichtingen Waterfront en What's Live begeleid. Tot medio april 2009 is hij ad-interim voorzitter geweest van Stichting CAR.

4-3-2 fusievoorstel

In het najaar van 2008 kwamen de directeur van de stichting What's Live (de heer Pakkert) en de directeur van stichting Waterfront (de heer Damsteegt) met het plan om de twee stichtingen te fuseren. De redenen hiervoor lagen in de uitgangspositie van stichting What's Live en Waterfront en de ontwikkelingen van het Urban Podium. Voor stichting What's Live gold dat er succes was in de programmering, maar de stichting-BV constructie bleef volgens de directeur moeilijk werkbaar. Het voorstel dat er lag was dat horeca en popprogrammering samen zouden worden gedaan door een stichting. Dit had volgens de directeurs van de stichtingen een aantal voordelen, waaronder: een heldere bedrijfsvoering, geen gevaar op tegenstrijdige belangen tussen de programmering en de horeca en dat de winsten uit de horeca ten goede zouden komen aan de stichting. Tevens zou dit goed passen binnen de popvisie.

Het voorstel was dat de nieuw te vormen stichting haar activiteiten zou gaan uitvoeren in het pand van WATT aan de West-Kruiskade. Het pand van Waterfont zou dan vrijkomen en bijvoorbeeld kunnen worden gebruikt voor het Urban Podium. Volgens de schrijvers van het voorstel voldeed dit pand aan alle wensen voor een Urban Podium zoals geformuleerd in het advies van de RRKC; 'What's the 411 in Rotterdam'.⁹²

4-3-3 problemen met het pand

geluidsproblematiek voor zover bekend ten tijde van akkoord

WATT veroorzaakte voor de omwonenden geluidsoverlast. Uit een brief van de omwonenden van 14 december 2008 bleek dat er al jaren in min of meerdere mate last was van het geluid van Nighttown. Na de opening van WATT was de geluidsoverlast

⁹¹ College van B en W, brief aan de gemeenteraad inzake rapportage Waterfront door Pim van Klink, 3 november 2008.

⁹² Directeur Waterfront en directeur Stichting What's Live, 'What the front. het grootstedelijk poppodium van Rotterdam', 1 november 2008.

verergerd. De bewoners geven als reden het ontbreken van een 'doos in een doos' constructie en de hoeveelheid luchtbehandelingsapparatuur. De bewoners vreesden met de komst van Waterfront een toename van programmering en daarmee extra geluidsoverlast.⁹³

rapporten Cauberg-Huygen

In opdracht van MTH BV zijn akoestische onderzoeken met betrekking tot de externe geluidsuitstraling van WATT verricht door het bureau Cauberg-Huygen. Het eerste rapport werd op 25 januari 2008 en het tweede rapport op 6 november 2008 opgeleverd. Aanleiding voor het aanvullende onderzoek waren klachten van omwonenden. Door het bureau zijn aanvullende metingen en berekeningen uitgevoerd. De omwonenden gaven aan hinder te ondervinden van muziekgeluid vanuit de grote zaal en de basement en van geluid ten gevolge van de op het dak geplaatste luchtbehandelingsinstallatie. Voor het onderzoek is uitgegaan van 95 dB(A) op basis van het housemuziekspectrum en 100 dB(A) op basis van het popmuziekspectrum. In het pand zijn diverse geluidlekken geconstateerd door het bureau. Zo heeft het bureau geconstateerd dat muziekgeluid ondermeer via de kanalen van de luchtbehandelingsinstallatie en via de nooddeuren naar buiten gaat. Om de muziekgeluiduitstraling te verminderen en daarmee te kunnen voldoen aan het gewenste muziekgeluidniveau en de in de Wet milieubeheer gestelde eisen, zijn in beide rapporten maatregelen benoemd. In de rapporten zijn geen kostenramingen opgenomen.

rapport Grontmij (december 2008)

In opdracht van de gemeente is door het bureau Grontmij een onderzoek verricht naar de renovatie en de geluidsproblematiek. Het onderzoek richtte zich op de beoordeling van de uitgevoerde renovatie, van zowel de bouwkundige, installatie technische, akoestische en bouwfysische kenmerken. Het rapport moest een oordeel over de 'value for money' opleveren. Dit onderzoek gold als second opinion op het uitgevoerde onderzoek door het bureau Cauberg-Huygen ten behoeve van het onderhandelaarsakkoord. Bij het onderzoek zijn de onderzoeksbevindingen uit het meetrapport van DCMR Milieudienst Rijnmond meegenomen. Uit de meting bleek dat WATT tijdens de controle de grenswaarde heeft overschreden.⁹⁴

Het rapport van Grontmij begint met de conclusie dat er bij de uitgevoerde renovatie van het pand sprake was van value for money. In het rapport is vervolgens een aantal aspecten beoordeeld, waarvan in tabel 4-1 een samenvatting is opgenomen.

⁹³ Omwonenden WATT, brief aan wethouder Grashoff betreffende Watt en de bewoners, 14 december 2008.

⁹⁴ DCMR, Meetrapport 'WATT, MyTown Horeca BV', 3 november 2008

tabel 4-1: conclusies beoordelingen in rapport Grontmij dd 2 december 2008

beoordeling ten aanzien van:	samenvatting conclusie:
projectorganisatie renovatie	- organisatie is niet gestructureerd en niet optimaal. - kostenbeheersing is moeilijk en onoverzichtelijk door vele aanpassingen in het oorspronkelijk plan. - waarschijnlijk weinig kwaliteitsborging geweest.
renovatie	- op termijn zal de mindere materiaalkwaliteit een verhoging in de exploitatie opleveren. - nog geen aanpassingen aan de gevel van de parkzijde. - gezien het feit dat de brandweer een gebruiksvergunning heeft afgegeven kan geconcludeerd worden dat aan het Bouwbesluit is voldaan.
installatie technisch/bouwfysica	- indien in de rookruimte de deuren gesloten zijn kunnen er problemen ontstaan betreffende luchttoevoer. - erop toezien dat er in de kantoorruimten genoeg ventilatie mogelijkheden zijn.
akoestiek	er moeten aanvullende geluidwerende maatregelen getroffen worden om aan de eisen te voldoen.

Op basis van het rapport heeft het bureau Grontmij een globale totale kostenraming van € 495.000 opgesteld. De kosten van de maatregelen om de bouwkundige problemen op te lossen zijn beraamd op € 175.000. Voor het oplossen van de geluidsproblematiek zijn de kosten voor de te treffen voorzieningen begroot op € 320.000.

4-4 onderhandelingen

De gemeente had verschillende opties voor de situatie rond WATT. Het college heeft de optie om de aandelen van MTH BV te laten kopen door een nieuwe stichting tot inzet gemaakt van de onderhandelingen over het voortbestaan van WATT. Het college heeft dit besluit zowel financieel als inhoudelijk onderbouwd. Het college was zich ervan bewust dat er financiële risico's aan dit plan verbonden waren, maar heeft er om inhoudelijke redenen voor gekozen deze te nemen. De belangrijkste risico's (geluidskosten, exploitatieproblemen, niet uit de balans blijvende verplichtingen) zijn hiervoor onderzocht en door het college aanvaardbaar geacht. Er is voor het nemen van de beslissing geen worst-case scenario gemaakt waarmee men zich bewust had kunnen worden van de omvang van de kosten als de belangrijkste risico's allemaal zouden optreden.

De gemeente had drie opties voor de situatie met WATT:

- 1 Niets doen. Dit zou leiden tot een faillissement van MTH BV, waardoor het podium WATT zou sluiten
- 2 Verlenen van financiële steun aan MTH BV (hiervoor waren meerdere opties).

- 3 Komen tot een akkoord met de ondernemers, waarbij een stichting de aandelen van de onderneming zou overnemen en WATT zou gaan exploiteren. Om tot een akkoord te komen was een financiële bijdrage van de gemeente nodig.⁹⁵

Het college van B en W vond het cruciaal om WATT te behouden. Hiervoor heeft zij een aantal redenen genoemd. De eerste was dat de popsector kwetsbaar was en nog aan het herstellen was van het faillissement van Nighttown. De sluiting van WATT zou imagoschade voor de stad opleveren en Rotterdam als popstad wederom een paar jaar terugwerpen. Zeker in het licht van het Jongerenjaar in 2009 wilde het college van B en W de sector geen nieuwe schade op laten lopen. Tevens zou de reputatie van Rotterdam in het kader van het RCI 'ernstige schade oplopen als de eerste duurzame dansvloer om economische redenen al zo snel weinig duurzaam blijkt'.⁹⁶

jongerenjaar

Rotterdam was in 2009 de eerste Europese Jongerenhoofdstad. Rotterdam is daarvoor gekozen door het Europees Jeugdforum (de koepelorganisatie van Europese jongerenorganisaties).⁹⁷ Het doel van het Jongerenjaar 2009 was om Rotterdam op de kaart te zetten als een stad die op vele terreinen aantrekkelijk is en blijft voor jongeren en die jongeren de ruimte biedt zich te ontwikkelen en hun talenten te ontplooiën.⁹⁸ Voor het jongerenjaar zijn verschillende activiteiten en evenementen georganiseerd.

De eerste optie 'niets doen' was voor het college van B en W geen goede optie omdat WATT dan failliet en verloren zou gaan voor de stad. De tweede optie 'verlenen van financiële steun' had eveneens niet de voorkeur van het college van B en W. De reden hiervoor was dat het zakelijk gezien een buitengewoon risicovolle lening zou zijn, omdat de schuldenlast van MTH BV al hoog was opgelopen. Volgens de wethouder zou de kans groot zijn dat de lening niet terugbetaald zou worden. Tevens vond de wethouder het politiek gezien niet voor de hand liggen een risicodragende lening aan een commerciële onderneming te verstrekken. De derde optie zou zorgen voor behoud van WATT en zou de constructie van WATT kunnen veranderen in een niet-commerciële (opheffen stichting-BV structuur).

Het college van B en W koos voor de laatste optie en heeft deze tot inzet gemaakt van de onderhandelingen met de andere bij het voortbestaan van WATT betrokken partijen. De aandelen zouden door een fusiestichting (van Waterfront en What's Live) worden gekocht. Toenmalig wethouder Grashoff gaf aan dat hij het risico hiervan op dat moment als beperkt inschatte. Hij had het beeld dat de niet uit de balans blijken verplichtingen voor 90% in beeld waren. De kosten hiervan waren in beeld gebracht en van een dekkingsvoorstel voorzien. Voor het risico rond de geluidsproblematiek lag er een rapport van bureau Grontmij. De kosten die op basis daarvan werden geschat waren gedekt, evenals een extra bedrag (er was een dekkingsarrangement tot € 550.000, terwijl bureau Grontmij de kosten had geschat op € 300.000).⁹⁹ Er zijn door de

⁹⁵ Gemeente Rotterdam, notulen van de gemeenteraadsvergadering van 16 december 2008.

⁹⁶ College van B en W, brief aan de gemeenteraad betreffende Nighttown en Waterfront, 9 december 2008.

⁹⁷ www.europa.nu, Rotterdam officieel eerste Jongerenhoofdstad, 11 november 2007.

⁹⁸ www.jongerenjaar.nl, geraadpleegd op 17 augustus 2010.

⁹⁹ Interview wethouder Grashoff, 23 augustus 2010.

gemeente voor het nemen van de beslissing geen scenario's opgesteld die uitgingen van de 'worst case', ofwel het optreden van alle risico's. Hierdoor is niet duidelijk gemaakt wat het maximale risico was dat men toen dacht te lopen.

Uit de onderhandelingen met MTH BV (Brotherhood Holding BV en Nachtkultuur BV), de pandeigenaar (Vinc Batenburg), bierbrouwerij Grolsch, de stichting What's Live en de stichting Waterfront en de gemeente kwam een onderhandelaarsakkoord.¹⁰⁰ Eén van de afspraken in het akkoord betrof een lening van de gemeente aan de nieuwe stichting voor een bedrag van € 1,2 miljoen. Het onderhandelaarsakkoord is aan de gemeenteraad gestuurd, waarbij de raad wensen en bedenkingen kenbaar kon maken over de voorgestelde lening.¹⁰¹

Alle partijen hebben het onderhandelaarsakkoord uiteindelijk getekend. Grolsch en Vinc Batenburg hebben bij het tekenen een voorbehoud gemaakt.

4-5 het onderhandelaarsakkoord

In deze paragraaf worden de belangrijkste punten uit het akkoord weergegeven. In hoofdstuk 5 wordt verder ingegaan op de uitwerking hiervan.

4-5-1 problemen met het pand

Het is opmerkelijk dat de gemeente heeft ingestemd met artikel 4 van het onderhandelaarsakkoord waarin de kosten van het oplossen van de geluidsproblematiek niet meer zouden zijn dan € 100.000 terwijl uit een contra-expertise rapport van bureau Grontmij al een kostenindicatie is gegeven van ca € 320.000 voor geluidsproblematiek en € 175.000 voor bouwkundige maatregelen. Daarnaast constateert de rekenkamer dat er snel na het overeengekomen akkoord door de wethouder separaat wijzigingen zijn doorgevoerd op de kostenverdeling van de geluidsproblematiek die afwijken van hetgeen eerder in het akkoord was afgesproken. Deze wijzigingen zijn door de gemeente aan de betrokken partijen kenbaar gemaakt.

afspraken in akkoord

Ten aanzien van het oplossen van de geluidsproblematiek stelden de toenmalige bestuurders van MTH BV dat de kosten daarvan niet meer zouden bedragen dan circa € 100.000 (artikel 4 van akkoord). Onder het oplossen van de geluidsproblematiek wordt verstaan het realiseren van de situatie die voldoet aan alle wettelijke geluidseisen, bij controle door de DCMR milieudienst Rijnmond. Overeengekomen is dat de risicoverdeling van de meerkosten als volgt zou luiden: MTH BV voor 50%, Vinc Batenburg voor 25% en de nieuwe stichting (Stichting CAR) voor 25%. De gemeente gaf aan voor het gedeelte van de stichting de kosten te dragen.

Enkele dagen na het sluiten van het onderhandelaarsakkoord zijn twee bestuurders van MTH BV (de heren Tieleman) en de toenmalige wethouder een gewijzigde kostenverdeling overeengekomen voor de niet uit de balans blijkenende verplichtingen en de geluidsproblematiek (artikelen 3 en 4 van het akkoord).¹⁰² Voor de niet uit de balans blijkenende verplichtingen werd een belangrijk deel van het risico verlegd van de oude aandeelhouders (Brotherhood BV en Nachtkultuur BV) naar de nieuwe

¹⁰⁰ College van B en W, brief aan de gemeenteraad betreffende Nighttown en Waterfront, 9 december 2008.

¹⁰¹ College van B en W, brief aan de gemeenteraad betreffende Nighttown en Waterfront, 9 december 2008.

¹⁰² Wethouder Grashoff, brief aan MyTown Horeca BV, 9 december 2008.

aandeelhouder (de fusiestichting). Voor de geluidsproblematiek had de nieuwe afspraak tot gevolg dat de verdeling van de meerkosten wijzigde voor de oude aandeelhouders van MTH BV onderling. Waren ze eerst gezamenlijk verantwoordelijk voor 50% van de kosten boven de € 100.000, nu komt daarvan de eerste € 150.000 ten laste van Nachtkultuur BV. Dit bedrag zou worden verrekend met de vordering (achtergestelde lening) van deze BV op MTH BV. In het onderhandelaarsakkoord was de bepaling was opgenomen dat deze lening zou worden afgelost uit de € 0,8 miljoen subsidie van de gemeente voor een gedeeltelijke sanering van de schuldenlast van MTH BV (artikel 21). In een gesprek met de heer Langenbach gaf deze aan inhoudelijk niets te weten over deze, voor hem negatief uitvallende, aanvullende wijzigingen op het akkoord. Hij had weliswaar zijn handtekening gezet, maar dat gebeurde naar eigen zeggen onder druk en hij had destijds volledige vertrouwen in zowel de heren Tieleman als de gemeente. ¹⁰³ In het ambtelijk wederhoor gaf de gemeente aan dat de wethouder telefonisch was medegedeeld dat de aandeelhouders onderling de afspraak over deze verdeling van de kosten hadden gemaakt.

tabel 4-2: kostenverdeling geluidsproblematiek volgens akkoord en aanvullende voorwaarden

kosten (in eur)	wie betaalt volgens akkoord	wie betaalt na aanvullende voorwaarden
tot 100.000	MTH BV (nieuw= Stichting CAR)	MTH BV (nieuw= Stichting CAR)
100.000 – 400.000	MTH BV (oud= Brotherhood en Vinc Batenburg: 25% Stichting CAR: 25%)	Nachtkultuur BV: 50% Vinc Batenburg: 25% Stichting CAR: 25%

4-5-2 overname aandelen

In het onderhandelaarsakkoord is afgesproken dat de aandeelhouders van MTH BV de aandelen in de vennootschap verkopen aan de nieuwe stichting tegen betaling van een koopsom van € 50.000 (artikel 1 van akkoord). De besturen van de stichtingen What's Live en Waterfront gingen samen in Stichting CAR op die de aandelen van MTH BV en de exploitatie zou overnemen (artikel 8 van akkoord).

4-5-3 huur

Ten tijde van het onderhandelaarsakkoord had MTH BV een huurovereenkomst met Vinc Batenburg voor € 284.000 per jaar en een onderhuurovereenkomst met Grolsch voor € 312.000 per jaar.

afspraken in akkoord

In het akkoord is opgenomen dat Vinc Batenburg en Grolsch de totale huur zouden gaan verlagen van € 600.000 per jaar naar € 450.000 per jaar (exclusief BTW) als vaste huurprijs (artikel 11 van akkoord). Daarnaast wordt een flexibele huurprijs aan Vinc Batenburg betaald waarbij de totale huur niet meer zou bedragen dan € 530.000 per

¹⁰³ Interview T. Langenbach, 3 september 2010.

jaar. Dit is afhankelijk van de bierafzet en de horeca opbrengst (artikel 13 van akkoord).

4-5-4 gemeentelijke middelen

In het akkoord zijn de volgende afspraken opgenomen over verstrekking van middelen vanuit de gemeente:

- De gemeente stelt, via de nieuwe gefuseerde stichting, € 800.000 beschikbaar voor gedeeltelijke sanering van de schuldenlast van MTH BV (artikel 21 van akkoord).
- De subsidie, voortvloeiend uit het cultuurplan 2009-2012, voor de nieuwe stichting bedraagt jaarlijks € 1,232 miljoen (artikel 22 van akkoord).
- De gemeente verstrekt een additionele lening aan de nieuwe stichting voor het oplossen van de korte termijn liquiditeitsbehoefte van € 1,2 miljoen (artikel 24 van akkoord). De lening wordt aangegaan voor 10 jaar tegen een rente van ca 6%. Aflossing op deze lening zal plaatsvinden zodra de exploitatie daar ruimte voor laat.
- De gemeente stelt per 10 december 2008 een kwartiermaker aan. Opdracht aan de kwartiermaker is implementatie van de nieuwe structuur en tijdelijke bewindvoering in de overgangsfase. Dekking van deze en overige frictiekosten komen uit het budget van de gemeente (artikel 29 van akkoord).

4-5-5 overname schulden en verplichtingen

In het akkoord staan in artikel 3 ondermeer de volgende afspraken opgenomen over de niet uit de balans blijkenende verplichtingen:

- De huidige bestuurders van MTH BV en het bestuur van Brotherhood BV stellen zich hoofdelijk garant dat de niet uit de balans blijkenende verplichtingen maximaal € 300.000 bedragen.
- De kosten en verplichtingen boven dit maximum bedrag zijn voor rekening van de huidige bestuurders MTH BV en Brotherhood.

Schuldsanering en afspraken met relevante partijen in het onderhandelingsproces hebben geleid tot het bereiken van het akkoord waarbij de schuldenlast van MTH BV niet meer dan € 1.529.000 zou bedragen (artikel 26 van akkoord).

4-6 kosten onderhandelaarsakkoord

In tabel 4-3 zijn de kosten die gemoeid waren met het onderhandelaarsakkoord opgenomen.

tabel 4-3: kosten onderhandelaarsakkoord gemeente¹⁰⁴

kosten voor	bedrag	dekking
koopsom aandelen	€ 50.000	UCP
schuldsanering MTH BV	€ 800.000	UCP
opheffing en sanering Waterfront	€ 500.000	UCP
voorbereiding uitvoering akkoord	€ 160.000	lopende begroting
totaal	€ 1.510.000	

¹⁰⁴ Gemeente Rotterdam, agendapost voor de vergadering van het college van Burgemeester en Wethouders van Rotterdam op 9 december 2008.

Het onderhandelaarsakkoord hield voor de gemeente een aantal risico's in als de nieuwe fusiestichting niet aan zijn verplichtingen zou kunnen voldoen. Ook liep de gemeente nog risico's op een aantal vlakken naast de in tabel 4-3 genoemde kosten. Hierbij heeft de gemeente zelf de volgende risico's aangeduid:

- De lening die de gemeente aan Stichting CAR heeft verstrekt (€ 1,2 miljoen).
- Garantstelling voor de huurbetaling aan Grolsch.
- Kosten geluidsproblematiek (volgens de schatting € 60.000)
- Mogelijk exploitatietekort van € 300.000 van stichting n.a.v. business case of het onderhandelaarsakkoord.
- Over te nemen verplichtingen van MTH BV: bijvoorbeeld het afkopen van langlopende contracten van MTH BV. ¹⁰⁵

4-7 informatievoorziening raad

De raad heeft ten aanzien van het definitieve onderhandelaarsakkoord wensen en bedenkingen kunnen uiten. Uit de bespreking blijkt dat de raadsleden op basis van de documenten die het college hen had toegezonden de financiële risico's van het plan konden inzien. De aan de raad gezonden informatie was conform wat er toen bekend was en was begrijpelijk. De informatievoorziening was tijdig voor behandeling in de raad, hoewel de raad weinig tijd had voor voorbereiding.

Op 9 december 2008 heeft het college van B en W de gemeenteraad per brief geïnformeerd over de financiële moeilijkheden van WATT. Hierbij is ook vermeld dat stichting Waterfront en stichting What's Live serieus overwogen te fuseren. Het college van B en W heeft aangegeven op grond hiervan het onderhandelingstraject te zijn ingegaan en heeft het definitieve onderhandelaarsakkoord aan de brief toegevoegd, evenals de daarop gebaseerde businesscase. De raad was hiermee op de hoogte van:

- de geluidsproblematiek (hierover hadden ze een brief van omwonenden ontvangen);
- de overname van de aandelen van MTH BV door een stichting, waarmee de balanspositie, met inbegrip van schulden en bezittingen, van MTH BV werd overgenomen;
- de verdeling van het risico rond geluid;
- de lening;
- de omvang van de geluidsproblematiek volgens het Grontmij rapport (door de wethouder mondeling toegelicht).

behandeling onderhandelaarsakkoord en inzicht in financiële problemen

In de gemeenteraadsvergadering bleek dat er over het onderhandelaarsakkoord en de bijbehorende lening niet gestemd kon worden. De reden hiervoor is dat het sluiten van het onderhandelaarsakkoord een privaatrechtelijke handeling is. Het college van B en W is volgens artikel 160 van de gemeentewet bevoegd om tot privaatrechtelijke rechtshandelingen van de gemeente te besluiten. ¹⁰⁶ Volgens de toenmalige wethouder

¹⁰⁵ Gemeente Rotterdam, agendapost voor de vergadering van het college van Burgemeester en Wethouders van Rotterdam op 9 december 2008. en onderhandelaarsakkoord.

¹⁰⁶ Gemeentewet, zoals geldend op 18 juli 2010.

is het gebruikelijk om de raad wel wensen en bedenkingen te laten uiten tegen een dergelijk besluit.¹⁰⁷

Voor het ondertekenen van het onderhandelaarsakkoord heeft de raad wensen en bedenkingen kunnen uiten. De wethouder heeft ook aan de partijen die betrokken waren bij de onderhandelingen aangegeven dat het eindvoorstel voor het onderhandelaarsakkoord er lag onder voorbehoud van voorlegging aan de gemeenteraad.¹⁰⁸ De brief met meegestuurde documenten is op 10 december 2008 (een dag na de toezending) besproken door de commissie voor Jeugd, Onderwijs en Cultuur (JOC) en op 16 december 2008 door de gemeenteraad. De raad heeft door de late verzending van de brief weinig voorbereidingstijd gehad. De wethouder heeft hierover aangegeven dat dit inherent was aan het onderhandelingsproces, waarin net een overeenstemming was bereikt.

Bij de besprekingen in de raad en de commissie JOC was er bij de raadsleden ondermeer aandacht voor de fusie van stichting What's Live en stichting Waterfront. Tevens was er veel aandacht voor de financiële risico's die gepaard gingen met het tekenen van het onderhandelaarsakkoord. De raad heeft getuige de discussie op basis van het onderhandelaarsakkoord en de businesscase van de heer Van Klink een inschatting kunnen maken van de financiële risico's die werden gelopen. Zo memoreerden raadsleden aan de begroting die niet sluitend was op basis van de benchmarkcijfers, aan de onzekerheden naar de geluidoverlast en zaken die buiten de balans zouden kunnen opdagen.¹⁰⁹

De wethouder heeft ten aanzien van de (financiële) risico's ondermeer aan de raad aangegeven:

- dat de begroting realistisch was en met alle partijen doorgenomen. Hierbij noemde hij de schatting van het aantal bezoekers op jaarbasis conservatief;
- dat risico's van het plan in kaart waren gebracht en gekwantificeerd waren en de risico's in redelijkheid te dragen waren en in harde getallen niet groot;
- dat de schuldenlast was afgenomen en er in de nieuwe situatie sprake zou zijn van een veel stevigere uitgangspositie dan in de oude situatie;
- dat er een boekenonderzoek was gedaan en er een nog strikter boekenonderzoek zou worden ingesteld. Wanneer daaruit 'idiote dingen' naar voren zouden komen, 'die wij niet hadden kunnen voorzien en die voor ons niet acceptabel zijn' zou dat een reden zijn voor ontbinding van de overeenkomst;
- dat hij niet meer reddingsacties verwachtte, maar hij daarover geen ultieme zekerheid kon geven. Op de vraag van een raadslid om niet de ultieme zekerheid te geven, maar wel heel veel zekerheid gaf de wethouder aan zich niet te laten verleiden tot het doen van een uitspraak over 'gekke, exogene dingen die zouden kunnen optreden'.¹¹⁰

De bovenstaande uitspraken van de wethouder geven een positiever beeld van de risico's rond WATT dan de auditrapporten en de businesscase

¹⁰⁷ Interview wethouder Grashoff, 23 augustus 2010.

¹⁰⁸ Eindvoorstel t.b.v. onderhandelaarsakkoord.

¹⁰⁹ Gemeente Rotterdam, notulen van de gemeenteraadsvergadering van 16 december 2008 (middagzitting).

¹¹⁰ Gemeente Rotterdam, notulen van de gemeenteraadsvergadering van 16 december 2008 (middagzitting).

DENK AAN DE BUREN!

5 WATT II na het onderhandelaarsakkoord (2009-2010)

5-1 inleiding

Op basis van het onderhandelaarsakkoord en de daarbij gemaakte finale businesscase is de stichting Culturele Activiteiten Rotterdam (Stichting CAR)¹¹¹ aan het werk gegaan met de exploitatie van het poppodium WATT. Dit hoofdstuk gaat in op de periode na het sluiten van het onderhandelaarsakkoord tot aan het faillissement van WATT. Eerst wordt een korte schets gegeven van het ontstaan van Stichting CAR, gevolgd door een uiteenzetting van de finale businesscase. Daarna komt de uitwerking van de belangrijkste punten uit het onderhandelaarsakkoord (zoals vermeld in hoofdstuk 4) aan bod. Vervolgens wordt het proces naar het faillissement van WATT beschreven met de bijbehorende besluitvorming door het college van B en W. Dit hoofdstuk sluit af met de informatievoorziening aan de raad.

5-2 korte schets ontstaan Stichting CAR

De nieuwe fusiestichting CAR is ontstaan uit een samenvoeging van de stichtingen Waterfront (officeel Stichting popverzamelgebouw Rotterdam) en What's Live. Bij het ontstaan van Stichting CAR is stichting What's Live opgeheven. De stichting popverzamelgebouw Rotterdam is niet opgeheven en is actief gebleven om de continuïteit van de oefenruimtes te bewaken en de personele organisatie af te bouwen.¹¹² De stichting bestaat op dit moment nog.¹¹³ De subsidies van beide stichtingen zijn naar Stichting CAR overgeheveld.

Op 19 januari 2009 is de koopakte van MTH BV bij de notaris gepasseerd en zijn de aandelen in handen gekomen van Stichting CAR. Dit had tot gevolg dat er geen stichting en BV meer naast elkaar werkten bij het poppodium. Het bestuur van Stichting CAR bestond uit bestuursleden van stichting Waterfront en stichting What's Live.¹¹⁴

Stichting CAR is de nieuwe exploitatiestichting van WATT en eigenaar van MTH BV geworden. Zowel de activiteiten van Waterfront als van What's Live worden in de nieuwe situatie gecontinueerd waarbij het onderhandelaarsakkoord en de bijbehorende finale businesscase de uitgangspunten vormden voor de exploitatie.

¹¹¹ Stichting CAR bestond al, maar was een lege holding gelieerd aan stichting Waterfront.

¹¹² Beantwoording van schriftelijke vragen van mevrouw S. Belhaj over de fusie tussen de poppodia WATT en Waterfront, 7 april 2009.

¹¹³ Kamer van Koophandel, uittreksel uit het handelsregister, dd 22 juli 2010.

¹¹⁴ College van B en W, brief aan de gemeenteraad, 5 maart 2009.

5-3 finale businesscase behorend bij akkoord

De businesscase vertoonde belangrijke tekortkomingen. Er wordt geen zicht geboden op de wijze van exploitatie, uitgangspunten zijn zeer ambitieus, risico's worden grotendeels niet gekwantificeerd en doorgeschoven naar de toekomst.

Als startpunt van Stichting CAR geldt de finale businesscase WATT/Waterfront van 5 december 2008 die is opgesteld op basis van het onderhandelaarsakkoord. Deze businesscase is opgesteld door de kwartiermaker. Kern van de businesscase was de begroting van uitgaven en inkomsten, die is opgenomen in tabellen 5-1 en 5-2.

tabel 5-5-1: businesscase WATT II – inkomsten (x € 1000)

omschrijving	2009	2010
subsidie dKC	1.232	1.232
recettes	2.000	2.200
horeca inkomsten	2.000	2.200
rentebaten	25	25
horecabonus	65	65
totaal inkomsten	5.322	5.722

tabel 5-5-2: businesscase WATT II – uitgaven (x € 1000)

omschrijving	2009	2010
huur	530	530
overige	250	250
geluid & licht	100	100
personeel – vast	755	755
personeel – flexibel		
productietechniek	200	200
horeca	660	720
programmamakosten	2.000	2.200
marketingkosten	100	100
horeca inkoop	465	510
overige kosten	100	100
<i>financieringslasten</i>		
rente Rabo en Grolsch	40	40
aflossing Rabo	0	57
10 jaars lening gemeente	160	160
totaal uitgaven	5.360	5.722

Volgens de kwartiermaker¹¹⁵ was de businesscase realistisch met de kennis van dat moment. In de oorspronkelijke businesscase werd uitgegaan van 150.000 bezoekers

¹¹⁵ Telefonisch interview met de heer Van Klink, 23 augustus 2010.

die gemiddeld € 10 per persoon aan de horeca zou besteden. Dit aantal was gebaseerd op benchmarkgegevens van de koepelvereniging. Met dit uitgangspunt was het echter niet mogelijk om de businesscase sluitend te krijgen. Daarom is in de finale businesscase uitgegaan van 25.000 meer bezoekers en een bestedingsbedrag dat 15% hoger ligt dan in eerdere prognoses. Uit de toelichting op deze cijfers blijkt dat van de fusiestichting extra inspanningen worden verwacht door het aantal activiteiten te verhogen om meer bezoekers te trekken. Parallel hieraan kan een poging worden gedaan om het bestedingsbedrag per bezoeker te laten stijgen.

In de businesscase is een risicoparaagraaf opgenomen. Deze noemt als belangrijkste risico's:

- de ambitieuze taakstelling op horecagebied;
- het gebrek aan zicht op de verplichtingen die worden overgenomen van MTH BV;
- de nog niet opgeloste problematiek van de geluidsisolatie;
- een geflatteerde begroting 2009 omdat aflossing van de leningen van Grolsch en Rabobank nog niet aan de orde is.

De businesscase geeft de rekenkamer nog aanleiding tot de volgende opmerkingen:

- De opmerking over de geflatteerde begroting verdient nuancering. Inderdaad was aflossing aan de Rabobank nog niet aan de orde omdat daarover nog afspraken zouden worden gemaakt. Dat geldt echter niet voor Grolsch. In het akkoord is opgenomen dat de MHT BV (nieuw) per 1 januari 2009 € 200.000 zou aflossen.
- De businesscase houdt geen rekening met de 6% rente op de gemeentelening die vanaf 2010 verschuldigd is.
- De businesscase is op kasbasis en houdt geen rekening met kosten zoals afschrijvingen op activa. Dit levert een vertekend beeld op van het geprognosticeerde resultaat van de stichting.
- De businesscase houdt evenmin rekening met noodzakelijke investeringen in het gebouw en de inventaris. Dit heeft geen gevolgen voor het resultaat maar wel voor de liquiditeitsbehoefte.
- Een inhoudelijke visie op de exploitatie van WATT ontbreekt. Deze zou helder moeten maken waarom Stichting CAR wel zal slagen waar Stichting LAN samen met MTH BV (oud) dat niet lukte.

5-4 uitwerking van het onderhandelaarsakkoord

5-4-1 problemen met het pand

Het is opmerkelijk dat Brotherhood BV de regie kreeg over het oplossen van de geluidsproblematiek na het bereiken van het onderhandelaarsakkoord. Door de verkoop van de aandelen in MTH BV was Brotherhood BV immers geen belanghebbende meer bij het pand. Verder valt het op dat de kostenverdeling omtrent de geluidsproblematiek in de loop van de tijd werd gewijzigd. De uitwerking in de koopovereenkomst viel positiever uit voor Brotherhood BV en ongunstiger voor Nachtkultuur BV en Stichting CAR en daardoor ook voor de gemeente. Verder bleken de bouwkundige aanpassingen ten behoeve van het oplossen van de problematiek complexer en duurder uit te vallen. In de tussentijd was er aanhoudende geluidsoverlast voor omwonenden en dreigde er 'last onder dwangsom brief' op de bestuurlijke tafel. In maart 2009 heeft de gemeente in overleg met Stichting CAR besloten om te handelen in deze situatie. Er werd een projectleider op deze zaak aangesteld die de regie naar zich toe heeft getrokken.

In de finale businesscase is het risico van de geluidsproblematiek opgenomen. De geluidsproblemen bestonden al sinds de opening van WATT. In het akkoord zijn daarom afspraken gemaakt omtrent het oplossen van de geluidsproblematiek die nader zijn uitgewerkt in de koopovereenkomst. Door de verplaatsing van de programmering van Waterfront naar WATT is het gebruik van de ruimten intensiever geworden. Daarnaast werd in vergelijking met vóór de fusie meer gebruik gemaakt van het theatercafé, dat minder geluidsdicht was. Door het intensiever en veelvuldiger gebruik van de beschikbare ruimten moest de luchtbehandelingsinstallatie vaker en langer draaien, ook meer in de nachtelijke uren, wat extra geluidsoverlast veroorzaakte.

uitwerking afspraken uit akkoord in koopovereenkomst

In de koopovereenkomst van de aandelen van MTH BV zijn de volgende bepalingen ten aanzien van de geluidsproblematiek opgenomen:

- Brotherhood BV neemt de coördinatie van het oplossen van de geluidsproblematiek op zich en wel zodanig dat dit zo spoedig mogelijk na de leveringsdatum gerealiseerd zal zijn (artikel 9.3);
- Ten aanzien van de kostenverdeling zijn de afspraken in artikel 9.4 vastgelegd.

Een overzicht van de kostenverdeling op basis van de koopovereenkomst volgt in tabel 5-3.

tabel 5-5-3: kostenverdeling geluidsproblematiek volgens koopovereenkomst

kosten (in EUR)	wie betaalt volgens koopovereenkomst?
tot 100.000	MTH BV (nieuw)
tussen 100.000 en 400.000	MTH BV (nieuw): 100.000 <u>boven 100.000</u> Nachtkultuur BV: 50% (max 150.000) Vinc Batenburg: 25% Stichting CAR: 25%
tussen 400.000 en 550.000	MTH BV (nieuw): 100.000 <u>boven 400.000</u> Brotherhood BV: 0 + 25% Nachtkultuur BV: 150.000 + 25% bedrag > 400.000 Vinc Batenburg: 75.000 + 25% bedrag > 400.000 Stichting CAR: 75.000 + 25% bedrag > 400.000
meer dan 550.000	MTH BV (nieuw): 100.000 + 50% bedrag > 550.000 Brotherhood BV: 37.500 Nachtkultuur BV: 187.000 Vinc Batenburg: 102.500 + 25% bedrag > 550.000 Stichting CAR: 102.500 + 25% bedrag > 550.000

In tabel 5-4 is een schematische samenvatting te zien van de kostenverdeling op basis van het onderhandelaarsakkoord, aanvullende voorwaarden en de koopovereenkomst in de periode december 2008 – medio januari 2009.

tabel 5-5-4: overzicht kostenverdeling geluidsproblematiek

partij	onderhandelaars- akkoord		aanvullende voorwaarden		koopovereenkomst			
	≤ 100	> 100	≤ 100	> 100	≤ 100	>100 en ≤ 400	> 400 en ≤ 550	> 550
Kosten (x € 1.000)								
Brotherhood BV							0 + 25%	37,5
Nachtkultuur BV				50%		50%	150 + 25%	187,5
MTH BV oud		50% *						
Vinc Batenburg		25%		25%		25%	75 + 25%	102,5 + 25%
Stichting CAR		25%		25%		25%	75 + 25%	102,5 + 25%
MTH BV nieuw	100	100	100	100	100	100	100	100 + 50%

* de percentages zijn van toepassing op het bedrag van de verplichtingen verminderd met het absolute bedrag dat één van de partijen betaalt.

De uitwerking van de afspraken in de koopovereenkomst wijkt af van het akkoord en de aanvullende voorwaarden. Bij het opstellen van de koopovereenkomst is door de voormalige eigenaren van MTH BV, Brotherhood BV en Nachtkultuur BV, een plafond van € 550.000 opgenomen.¹¹⁶ De verklaring hiervoor is dat niet kon worden verwacht dat de oude eigenaren van MTH BV tot in lengte der dagen de financiële risico's met betrekking tot de geluidsproblematiek voor hun rekening zouden nemen. In de ambtelijke reactie gaf de gemeente aan dat de toenmalige wethouder op verzoek van de kwartiermaker aanwezig was bij een bespreking met de notaris tezamen met de heren Tieleman op 17 januari 2009. De wethouder vervulde een mediator rol. Tijdens deze bespreking is artikel 4 van het akkoord nader uitgewerkt in artikel 9 van de koopovereenkomst, hierbij is de aansprakelijkheid van de verkopende partij gelimiteerd. Het college heeft destijds met dit plafond ingestemd omdat op basis van de rapporten van Grontmij en Cauberg-Huygen het verwachte maximum aan kosten circa € 400.000 bedroeg. Op het moment van de uitwerking in de koopovereenkomst gingen alle partijen ervan uit dat de kosten voor het oplossen van de resterende geluidsproblemen niet meer zouden bedragen dan € 400.000 op basis van de geraadpleegde onderzoeken. Door de wijzigingen in de koopovereenkomst heeft een verschuiving van de verantwoordelijkheid voor het dragen van de kosten plaatsgevonden. Ten aanzien van de geluidsproblematiek zou dit ongunstiger kunnen uitpakken voor Nachtkultuur BV en Stichting CAR als nieuwe aandeelhouder van MTH BV. Dit geldt ook voor de gemeente die voor een deel de kosten zou dragen van de stichting. In een gesprek gaf de bestuursvoorzitter van Stichting CAR¹¹⁷ aan dat destijds de aanpassingen in de koopovereenkomst, geheel onverwachts en buiten medeweten van hem om, gemaakt zijn. De bestuursvoorzitter voelde zich door de wethouder gedwongen om MTH BV over te nemen. Naar zijn mening vormde het onderhandelaarsakkoord een blanco cheque ter dekking van de financiële risico's bij deze gedwongen overname. De gemeente zou immers de financiële continuïteit waarborgen (artikel 8 onderhandelaarsakkoord). Daarnaast kreeg de

¹¹⁶ Gemeente Rotterdam, agendapost voor de vergadering van het college van Burgemeester en Wethouders van Rotterdam op 27 april 2010

¹¹⁷ Interview met de heer C. Jongeneel, 17 augustus 2010.

bestuursvoorzitter naar eigen zeggen vanuit het ambtelijk apparaat te horen dat hij zich moest richten op de continuering van de exploitatie en zich geen zorgen moest maken over de financiële afwikkeling.

5-4-2 tussen onderhandelaarsakkoord en koopovereenkomst

Na het sluiten van het onderhandelaarsakkoord ontstonden twijfels over de door de verkoper verstrekte informatie over de exploitatie van de BV en de staat van het pand. Naar aanleiding hiervan heeft dKC op 14 januari 2009 een expertmeeting over het pand georganiseerd. Daar bleek onder meer dat op het gebied van vergunningen werd uitgegaan van een toegestaan geluidsniveau van 95 decibel, terwijl 105 decibel minimaal noodzakelijk is voor een succesvolle danceprogrammering. Dit leidde tot het inzicht dat de afspraken die gemaakt zijn in het onderhandelaarsakkoord met betrekking tot de oplossing van de geluidsproblematiek, niet toereikend zouden zijn voor de nieuwe stichting om zijn exploitatiekosten op het gebied van dance te kunnen realiseren.

Verder bleek dat er bouwkundige aanpassingen aan het pand noodzakelijk waren om een volledige vergunning te krijgen. Dit betrof ondermeer het aanbrengen van volwaardige en esthetisch verantwoorde nooduitgangen en brandtrappen. Het budget hiervoor was niet opgenomen in het onderhandelaarsakkoord en de businesscase. Niettemin verklaarden de potentiële kopers zich bereid door te gaan met het proces. Wel hebben zij de problematiek aangekaart bij dKC. Ook daar wilde men de nieuwe problemen de ingeslagen weg niet laten blokkeren. De kwartiermaker heeft om die reden een intentieverklaring opgesteld waarin onder meer is vastgelegd dat betrokken partijen (dKC en de potentiële kopers) de wil uitspreken om een adequate oplossing na te streven waarbij partijen zich vastleggen op een maximale inspanning binnen ieders eigen mogelijkheden. Volgens de kwartiermaker hebben partijen mondeling met deze verklaring ingestemd. ¹¹⁸

Tijdens de expertmeeting werd besloten een vervolgonderzoek uit te laten voeren door het bureau Grontmij. Het definitieve rapport van het uitgevoerde akoestisch onderzoek kwam op 7 april 2009.

5-4-3 aanpak geluidsproblematiek

rapport Grontmij (april 2009)

Voor dit akoestisch onderzoek is uitgegaan van de volgende geluidsniveaus die door de opdrachtgever zijn gesteld:

- 100 dB(A) bij livemuziek in de grote zaal, de basement en de theaterzaal.
- 105 dB(A) bij dancemuziek in de grote zaal en de basement.

De gewenste geluidsniveau's liggen nu hoger dan de geluidsniveau's die zijn opgenomen in het eerder verschenen rapport van het bureau Cauberg-Huygen. Daar is bij het bepalen van de geluidsbeperkende maatregelen nog uitgegaan van 100 dB(A) voor popmuziek en 95 dB(A) voor housemuziek in de grote zaal en de kelder. Dit betekent dus dat de in het onderzoek gehanteerde geluidsniveau's hoger liggen dan die waarop de geluidswerende voorzieningen van de inrichting zijn bepaald. Uit het door bureau Grontmij uitgevoerde onderzoek blijkt dat maatregelen nodig zijn om de geluiduitstraling door muziekgeluid in de grote zaal en de theaterzaal te beperken en

¹¹⁸ Pim van Klink, herinneringen van een kwartiermaker, 16 oktober 2009 en intentieverklaring.

dat maatregelen aan de luchtbehandelingsinstallatie nodig zijn. De benodigde maatregelen staan vermeld in het verbeteringsvoorstel in het rapport. Voor de grote zaal noemde Grontmij als beste verbetering 'om alle getroffen voorzieningen te verwijderen. De vloeren, tussenvloeren en balkons te verwijderen. In de geheel lege ruimten een betonnen binnendoos constructie te maken die trillingsvrij op de fundering wordt gezet'. Dit betreft de zogenaamde 'doos in een doos' constructie. Er is geen raming voor de hiermee gemoeide kosten opgenomen in het rapport.

geen eenduidigheid in geluidsnormen

Het is opvallend dat in de verschillende akoestische onderzoeken verschillende geluidsniveau's zijn gehanteerd. Zo werd bij de opening van WATT I uitgegaan van 100 dB(A) voor popmuziek en 95 dB(A) voor housemuziek. Slechts enkele maanden later was het uitgangspunt bij de aanpak van de geluidsproblematiek bij WATT II gewijzigd in 100 dB(A) voor popmuziek en 105 dB(A) voor housemuziek.

5-4-4 aanpak geluidsproblematiek na koopovereenkomst

Op grond van de bepalingen in de koopovereenkomst hadden de heren Tieleman (Brotherhood BV) de regie voor het oplossen van de geluidsproblemen gekregen. Uit interviews heeft de rekenkamer vernomen dat dit in de praktijk slecht heeft gewerkt. In verschillende gesprekken met de rekenkamer werd aangegeven dat de heren Tieleman door de verkoop van hun aandelen in MTH BV geen belanghebbende partij meer waren in het snel oplossen van de geluidsproblematiek. Door de afgesproken kostenverdeelsleutel zouden ze juist geneigd zijn om naar maatregelen te zoeken die de kosten zo laag mogelijk houden. Bij navraag bij de gemeente over de reden waarom deze regierol werd toegewezen aan Brotherhood BV, kreeg de rekenkamer de volgende redenen: de heren Tieleman waren al bekend met het pand en waren al bezig met een onderhandelingsstraject met een aannemer. Daar de verbouwingen in een ver gevorderd stadium waren en er reeds contractuele afspraken zijn gemaakt met Brotherhood BV, leek het efficiënt om de verbouwing te laten voltooien door de partij die hem ook had ingezet.

Er werd een stuurgroep ingesteld om de bouwkundige en geluidsproblemen aan te pakken. In deze stuurgroep zaten alle betrokken partijen die op grond van het akkoord en de koopovereenkomst zouden meebetalen.

voortgang aanpak geluidsproblematiek

In de praktijk maakte deze stuurgroep weinig vorderingen en functioneerde slecht, onder regie van Brotherhood BV. Maatregelen om de geluidsoverlast te verminderen werden niet of nauwelijks getroffen terwijl ondertussen de geluidsoverlast voor omwonenden bleef aanhouden in 2009. Het gevolg was dat er een concept 'last onder dwangsom brief' van DCMR op de bestuurlijke tafel kwam. Dit betekende dat er snel verbetermaatregelen moesten worden genomen en er zicht op het oplossen van de problematiek moest komen voordat DCMR sancties zou opleggen aan WATT.¹¹⁹ In maart 2009 heeft de gemeente (ondermeer door de druk van de aanhoudende klachten van omwonenden via DCMR) in overleg met Stichting CAR besloten om te handelen in deze situatie. DKC heeft een deskundige, een functionaris werkzaam bij het OBR,

¹¹⁹ Interview met de heer P. Slangen, 3 september 2010.

ingezet als projectleider om de stuurgroep een nieuwe impuls te geven. Deze projectleider heeft vervolgens de regie naar zich toegetrokken. De meeste betrokken partijen konden de inzet van deze projectleider wel waarderen en accepteerden hem. Voor Brotherhood BV vormde dit juist de aanleiding om zich niet meer te committeren aan de eerder gemaakte afspraken uit het onderhandelaarsakkoord.

plan van aanpak

Begin april 2009 kwam de projectleider met een plan van aanpak met bouwkundige maatregelen en een inschatting van de financiële consequenties. De urgentie was hoog om de geluidsoverlast voor de omwonenden te verminderen en WATT als poppodium open te houden. Op basis van de rapporten van de bureaus Grontmij en Cauberg-Huygen werden in de beginfase maatregelen uitgevoerd die snel uitgevoerd konden en moesten worden om de problematiek op te lossen. Er werd ondermeer voor gezorgd dat de gaten op diverse plekken werden gedicht, de kieren van deuren werden gedicht en geluidsdicht gemaakt, geveldelen werden verzwaard en dempers werden aangebracht.

In eerste instantie werden dus voorzieningen getroffen om de geluidsproblematiek aan te pakken. De planning was om de overige noodzakelijke maatregelen die niet gerelateerd zijn aan de geluidsproblematiek pas in de latere fase mee te nemen. Dit zijn de maatregelen zoals opgenomen in de bouwaanvraag van Brotherhood BV en die betrekking hebben op esthetische maatregelen zoals de groene wand aan de parkzijde, de luifel en de noodtrappen/tribune. Volgens de projectleider moest het pand eerst helemaal 'dicht' worden gemaakt, zodat daarna zuivere geluidsmetingen konden worden gedaan om de aanvullende maatregelen te kunnen bepalen. Een dergelijk onderzoek werd in het najaar van 2009 uitgevoerd door een gespecialiseerd onderzoeksbureau. Toen het pand eenmaal 'dicht' was, vormde de luchtbehandelingsinstallatie de dominante factor qua overlast. Deze moest worden overkapt dan wel vervangen. Dit heeft later niet meer plaatsgevonden.

luchtbehandelingsinstallatie

Van de luchtbehandelingsinstallatie was op voorhand bekend dat deze niet aan de eisen zou voldoen bij de opening van WATT I. Uit een akoestisch onderzoek bleek al dat 's nachts 40 dB(A) is toegestaan en de installatie komt niet onder de 50 dB(A). De leverancier heeft er zelfs op gewezen dat er daarom een geluidsscherm om de luchtbehandelingsinstallatie heen moest. Dit is echter niet gebeurd.¹²⁰ In de ambtelijke reactie gaf de gemeente aan niet bekend te zijn met het feit dat dit op voorhand bekend was bij MTH BV

rapport Peutz

In het najaar van 2009 is een onderzoek uitgevoerd door het bureau Peutz in opdracht van Stichting CAR/WATT. De aanleiding hiervoor was om te bepalen of de geluidreducerende maatregelen die WATT heeft getroffen afdoende waren om te kunnen voldoen aan de wettelijke geluidgrenswaarden en of aanvullende maatregelen noodzakelijk zijn. In het onderzoek is voor de akoestische situatie uitgegaan van een binnenniveau van 95 en 100 dB(A) in alle muziekruimten van WATT. Dit zijn wettelijke

¹²⁰ Interview met de heer P. Slangen, 3 september 2010 en interview met eigenaren van Satisfaire, 29 september 2010.

normen die ook pieken van 105 dB(A) toelaten. Uit het onderzoek bleek dat WATT nog niet voldeed aan de wettelijke normen. Er kwam een voorstel met een set extra maatregelen.¹²¹

5-4-5 kosten problemen pand

Op basis van de rapporten met de bijbehorende maatregelen heeft de projectleider de investeringskosten in kaart gebracht. In totaal was € 2,4 miljoen nodig om het totale pakket aan maatregelen te financieren. Hierbij was € 2 miljoen nodig voor de uitvoering van de geluidsbeperkende maatregelen en de werkzaamheden voortvloeiend uit de oorspronkelijke bouwaanvraag. De overige € 0,4 miljoen betrof bijkomende kosten zoals onderzoekskosten en onvoorzien.

In 2009 hebben de uitgevoerde geluidsbeperkende maatregelen volgens opgave van de dKC € 361.155 en in 2010 € 311.782 gekost. Deze kosten heeft de gemeente namens Stichting CAR betaald vanwege de slechte liquiditeitspositie van de stichting. Stichting CAR zou op basis van het onderhandelaarsakkoord een deel van de kosten vervolgens in rekening brengen bij de andere partijen.

5-5 gemeentelijke inzet

Op basis van het onderhandelaarsakkoord zou de gemeente middelen beschikbaar stellen. Deze zijn in tabel 5-5 samengevat weergegeven.

tabel 5-5: verstrekking gemeentelijke middelen op basis van akkoord

omschrijving afspraak	verwijzing artikel	bedrag (in EUR)
sanering schuldenlast overname MTH BV	21	800.000
jaarlijkse subsidie	22	1.232.000
lening	24	1.200.000
dekking frictiekosten en kosten kwartiermaker	29	P.M.

5-5-1 sanering schuldenlast overname MTH BV

De schuldenlast van MTH BV bedroeg per 5 oktober 2008 € 3 miljoen. Om deze schulden te saneren zijn afspraken gemaakt tussen de verschillende betrokken partijen om vorderingen (deels) te laten vallen en om subsidie te verlenen. Dit zou leiden tot een resterende netto schuldenlast van € 1.529.000. De bijdrage van de gemeente aan deze sanering betrof een incidentele budgetsubsidie in 2009 tot een maximum van € 800.000.¹²² Het doel van de subsidie is om Stichting CAR, overeenkomstig het onderhandelaarsakkoord, in staat te stellen om MTH BV over te nemen en zodoende de continuïteit van het poppodium WATT te borgen. Het toegekende subsidiebedrag is volledig bevoorschot. Vaststelling van de subsidie zou plaatsvinden door indiening van een verzoek om subsidievaststelling door Stichting CAR voor 15 januari 2009. Verder zijn er geen voorwaarden gesteld. Het is niet duidelijk of vaststelling van de subsidie heeft plaatsgevonden.

¹²¹ Peutz, rapport 'geluid in de omgeving ten gevolge van dance- en poppodium WATT te Rotterdam', 24 november 2009 en aangepast op 11 februari 2010.

¹²² Directeur dKC, beschikking 2009, 14 januari 2009.

5-5-2 jaarlijkse subsidie

Op 14 augustus 2009 heeft Stichting CAR een subsidieaanvraag ingediend bij de gemeente en voor het jaar 2009 is volgens de beschikking een structurele budgetsubsidie van maximaal € 1.113.500 verleend.¹²³ Dit bedrag is in 2009 bevoorschot. De subsidie is verleend op grond van het ingediende jaarplan 2009. In een toetsing heeft de dKC het jaarplan op verschillende onderdelen beoordeeld.¹²⁴ Uit opgave van de dKC bleek echter dat er € 1.232.000 reguliere subsidie in 2009 is verstrekt. Tijdens het onderzoek was het niet bekend bij de rekenkamer waarom het bedrag zoals vermeld in de onderhavige beschikking niet overeenkomt met de opgave. In de ambtelijke reactie heeft de gemeente aangegeven dat het verschil verklaard kan worden door een verhoging van het totaal beschikbare budget.

Vaststelling van de subsidie zou plaatsvinden door een aanvraag voor definitieve vaststelling van de subsidie voor 1 april 2010. Bij de aanvraag diende een jaarverslag 2009 met een verklaring van een accountant alsmede het accountantsrapport aangeleverd te worden. Aan deze voorwaarden heeft Stichting CAR gedeeltelijk voldaan per 1 april 2010. Een jaarverslag en jaarrekening zijn toen naar de directeur van de dKC verzonden, maar een verklaring van een accountant zat er niet bij. Als reden voor het ontbreken van een accountantsverklaring wordt de onzekerheid over de continuïteit van WATT genoemd, aldus een begeleidende notitie van de accountant. Tijdens het onderzoek was het niet duidelijk of vaststelling van de subsidie heeft plaatsgevonden. In de ambtelijke reactie gaf de gemeente aan dat inmiddels, door het faillissement van Stichting CAR en MTH BV, de subsidieverlening ambtshalve is vastgesteld.

5-5-3 lening

Als uitwerking van het onderhandelaarsakkoord heeft de gemeente in 2009 € 1,2 miljoen verstrekt aan Stichting CAR voor het oplossen van de korte termijn liquiditeitsbehoefte. De gemeente heeft dit gedaan door op 16 januari en 12 februari 2009 telkens € 600.000 over te schrijven als voorschot op de nog af te sluiten leningovereenkomst. De voorlopige voorwaarden, zoals benoemd in het onderhandelaarsakkoord, zijn: aflossing in 10 jaar, rente is 6% per jaar en de lening is alleen opeisbaar als het resultaat van de stichting over het boekjaar positief is.

Een leningovereenkomst was in 2009 nog niet opgesteld. Begin 2010 heeft de dKC een formulier naar de stichting gestuurd ter bevestiging dat de stichting het voorschot op de lening heeft ontvangen en deze als schuld aan de gemeente te erkennen.¹²⁵ Dit formulier is ondertekend door de voorzitter en penningmeester van het bestuur van Stichting CAR. De rekenkamer heeft geen leningovereenkomst aangetroffen die door beide partijen is getekend en waar de overeengekomen voorwaarden in zijn opgenomen. De lening is administratief verwerkt in de concernbalans van de gemeente Rotterdam onder de post 'overige financiële vaste activa'.¹²⁶

¹²³ Directeur dKC, beschikking 2009, 27 januari 2010.

¹²⁴ dKC, toetsing jaarplan 2009 WATT/Stichting CAR, 10 november 2009.

¹²⁵ Directeur dKC, brief betreffende voorschot lening, 16 februari 2010.

¹²⁶ Gemeente Rotterdam, jaarverslag 2009, juni 2010.

5-5-4 dekking frictiekosten en kosten kwartiermaker

In 2009 heeft de gemeente een voorschot van € 600.000 aan Stichting CAR verstrekt als vooruitontvangen subsidie voor de jaren 2010 t/m 2012 ten behoeve van de bekostiging van de gemaakte frictiekosten.¹²⁷ Deze zogenaamde frictiekosten houden verband met de overname van MTH BV en het opzetten van de nieuwe organisatie en behoren niet tot de normale bedrijfsuitoefening. De gemeente heeft dit voorschot verstrekt vanwege de liquiditeitspositie van de stichting.

5-5-5 overige gemeentelijk inzet

advies RRKC

In de loop van 2009 heeft de RRKC in het kader van de ombuigingen van het cultuurplan 2009-2012 Stichting CAR als knelpunt onderkend en een verhoging van de jaarlijkse subsidie voor de jaren 2010 t/m 2012 met € 200.000 toegekend. De toelichting hierbij is: 'de stichting presteert bedrijfsmatig en inhoudelijk goed, maar draagt relatief te veel financiële problemen uit het verleden met zich mee. De RRKC beschouwt WATT als basisvoorziening in de culturele infrastructuur en meent dat WATT niet mag omvallen door onbeïnvloedbare lasten uit het verleden'.¹²⁸

ondersteuning aan opzetten nieuwe organisatie

Naast de verstrekte financiële middelen heeft de gemeente in 2009 ook inzet aan Stichting CAR geleverd in de vorm van het aanstellen van een kwartiermaker, een projectleider voor de aanpak van de geluidsproblematiek en het bieden van een coach ter ondersteuning van de directie van Stichting CAR/WATT.

overzicht gemeentelijke middelen in WATT periode 2008-2010

Resumerend geeft tabel 5-6 weer wat het totaal aan gemeentelijke financiële middelen voor Stichting CAR/WATT is geweest over de periode 2008 -2010.¹²⁹

¹²⁷ Directeur dKC, brief betreffende voorschot frictiekosten, 16 februari 2010.

¹²⁸ Gemeente Rotterdam, bijlage bij 'ombuigingen in cultuurplan 2009-2012', 25 september 2009.

¹²⁹ Volgens opgave de dKC, juli 2010.

tabel 5-6: overzicht uitgegeven gemeentelijke middelen mbt WATT in periode 2008-2010

jaar	betrokken partij	omschrijving	bedrag (in EUR)
2008	Live at Nighttown/ What's live	reguliere subsidie	447.000
2008	MTH BV	duurzaamheidssubsidie	300.000
		<i>totaal WATT I</i>	747.000
2009	Stichting CAR/WATT	reguliere subsidie	1.232.000
2009	Stichting CAR/WATT	frictiekosten	600.000
2009	Stichting CAR/WATT	overname MTH BV	800.000
2009	Stichting CAR/WATT	voorschot lening	1.200.000
2009	Stichting CAR/WATT	kosten geluidsbeperkende maatregelen	361.155
2010	Stichting CAR/WATT	kosten geluidsbeperkende maatregelen	311.782
2008-2010	Stichting CAR/WATT	kosten onderzoeken op het gebied van geluid en financiën (PWC, Grontmij e.d.)	niet bekend
2008-2010	Stichting CAR/WATT	inzet kwartiermaker, coach en projectleider geluidsproblematiek	niet bekend
		<i>totaal WATT II</i>	4.504.937
2009	Waterfront	opheffen Waterfront en openhouden oefenruimten*	700.000
		totaal generaal	5.951.937

* betreft kosten die verband houden met de fusie en niet het openhouden van de oefenruimten. Uitsplitsing is echter niet te maken in totaal generaal.

5-6 overname schulden en verplichtingen

In het onderhandelaarsakkoord hebben de bestuurders van Brotherhood BV zich hoofdelijk aansprakelijk gesteld voor de niet uit de balans blijkenende verplichtingen boven een bedrag van € 300.000. Aanvullend op het akkoord zijn voorwaarden gesteld die separaat zijn overeengekomen tussen de voormalige wethouder en MTH BV¹³⁰. In de koopovereenkomst is dit bedrag gewijzigd in een maximale bijdrage van Brotherhood BV van €100.000 (artikel 7.13 koopovereenkomst)¹³¹. De voormalige bestuurders van MTH BV gaven als reden te kennen dat, indien hier niet mee ingestemd zou worden, MTH BV failliet zou gaan. Op dat moment zou dit het einde van het poppodium hebben betekend.

Na het bereiken van het onderhandelaarsakkoord heeft de kwartiermaker de opdracht aan ASR gegeven om een aanvullende audit te doen naar de financiële positie van MTH BV om meer inzicht te verkrijgen in de schulden.¹³² Het onderzoek van ASR richtte zich op een aantal aspecten, waaronder het beoordelen van de juistheid van de aangeleverde informatie per 30 november 2008, het opvragen van alle (niet uit de balans blijkenende) verplichtingen en een globale beoordeling van de mutaties in de periode tussen 30 november en 6 januari 2009.

¹³⁰ Wethouder Grashoff, brief aan MyTown Horeca BV, 9 december 2008.

¹³¹ Gemeente Rotterdam, agendapost voor de vergadering van het college van Burgemeester en Wethouders van Rotterdam op 27 april 2010

¹³² Audit Services Rotterdam, Rapport van bevindingen inzake aanvullende audit MTH BV, 9 februari 2009.

Uit een balansvergelijking van MTH BV op 5 oktober en 30 november 2008 bleek dat er een verslechtering is te zien van het eigen vermogen van € 247.000. Het eigen vermogen zou dan – € 1,2 miljoen bedragen. Voor deze balansvergelijking heeft ASR gebruik gemaakt van de rapportage tussentijdse bevindingen van PWC (met balanspositie van MTH BV op 5 oktober 2008) en de balans per 30 november 2008 van MTH BV, die is voorzien van een beoordelingsverklaring door een accountant. Bij de aangeleverde informatie waren geen gegevens inzake de exploitatie in de periode tussen 5 oktober en 30 november 2008 opgenomen. ASR kon geen beoordeling geven over de mutaties in de voornoemde periode omdat er geen financiële gegevens werden verstrekt door de controller van MTH BV. Wel heeft ASR inzage gekregen in de lopende verplichtingen (contracten, overeenkomsten, garantstellingen e.d.) en kopieën gekregen van contracten en overeenkomsten. Over de volledigheid hiervan kon ASR geen zekerheid verstrekken en merkte in het rapport op dat niet alle contracten en overeenkomsten zijn ondertekend door MTH BV en leveranciers. Na verwerking van alle financiële mutaties naar aanleiding van de afspraken voortvloeiend uit het akkoord zou het eigen vermogen van MTH BV op bijna € 0,5 miljoen uitkomen als er wordt uitgegaan van de balanspositie op 30 november 2008.

Een van de belangrijkste overgenomen verplichtingen betrof de huurovereenkomst met Satisfaire. Satisfaire had namelijk een huurovereenkomst met MTH BV waarbij het jaarlijks te betalen bedrag € 315.000 was. Dit contract werd gecontinueerd na de overname van de aandelen door Stichting CAR. Satisfaire was echter niet betrokken bij de totstandkoming van het onderhandelaarsakkoord. Dit bleek achteraf een inschattingsfout te zijn geweest van de gemeente blijkens de diverse gesprekken die de rekenkamer heeft gevoerd en notulen van het bestuursoverleg van Stichting CAR. Pas na het bereiken van het onderhandelaarsakkoord heeft de kwartiermaker contact gehad met Satisfaire. Na bemiddeling van de gemeente werd het jaarlijks bedrag bijgesteld naar € 220.000.

5-7 financiële situatie van WATT

Toen het bestuur en de directie van WATT de concept jaarrekening 2009 en begroting 2010 presenteerden aan de gemeente, werd een exploitatietekort van ruim € 1,2 miljoen geïndiceerd en een begrotingstekort van € 490.000 geraamd. De kwartiermaker constateerde dat deze cijfers ernstige twijfels deden rijzen over de kansen op een gezonde exploitatie van WATT voor de komende jaren.¹³³ De kwartiermaker heeft een aantal aanbevelingen gedaan om de begroting sluitend te krijgen:

- afschrijvingen niet ten laste van de exploitatie laten komen; de reden hiervoor is dat volgens de kwartiermaker activering en afschrijving in de tijd niet gebruikelijk waren in de kunstsector;¹³⁴
- saneren van de programmeringsfunctie; een taakstelling van € 100.000;
- doorselecteren personele organisatie; een verlaging van € 50.000 tot € 85.000.

In maart 2010 stelde de accountant van Stichting CAR een voorlopige jaarrekening op waarin de aanbevelingen van de kwartiermaker zijn meegenomen. Dit betekende ondermeer dat de materiële vaste activa in één keer werden afgeschreven ten laste van het boekjaar 2009 (impairment).

¹³³ Dhr. Van Klink, Second opinion voortgang WATT, 8 januari 2010.

¹³⁴ Telefonisch interview met De heer Van Klink, 23 augustus 2010.

impairment

Impairment betekent dat vaste activa in één keer afgeschreven worden. Activering en afschrijving in de tijd is niet gebruikelijk in de kunstsector. Investerings worden vrijwel altijd gedaan door de gemeente en het gebruik is dan au fond perdu. Dit komt omdat de meeste podiumkunstaccommodaties in Nederland in hun exploitatie worden gesubsidieerd door gemeenten. In veel gevallen is het onroerend goed in eigendom van de gemeente. In de jaarrekening van de instellingen wordt doorgaans niet afgeschreven op onroerende goederen. Plannen ter vervanging of vernieuwing worden doorgaans buiten de regulier begrotingsprocedure gebracht en als aparte afweging aan de gemeenteraad voorgehouden.

De impairment zou tot gevolg hebben dat de stichting in 2010 geen afschrijvingen meer zou hebben, wat een aanzienlijke reductie van kosten betekent. Verder moest de stichting een bezuiniging van € 100.000 inboeken. Daarmee zou de begroting 2010 sluitend zijn. De rekenkamer merkt hierbij op dat dit betrekkelijk was, omdat geen rekening is gehouden met de schuldenlast die de stichting vanaf de oprichting meestorst. De exploitatie zou nooit genoeg opleveren om die schuldenlast weg te werken.¹³⁵

De tegenvallende exploitatie, de impairment, afwaardering van de aandelen MTH BV en overige tegenvallers leidden in 2009 tot een verlies bij Stichting CAR van € 1.805.379. Dit betekende dat het negatieve eigen vermogen toenam tot € 3,2 miljoen. In het maatschappelijk verkeer leidt zo'n groot negatief vermogen tot een slechte kredietwaardigheid. Dat betekent dat het voor de stichting moeilijk, zo niet onmogelijk zou worden vreemd geld aan te trekken voor het financieren van noodzakelijke (vervangings-)investeringen. In feite is de afhankelijkheid van de stichting van de gemeente door de impairment verder toegenomen. Alleen met hulp van de gemeente zou de stichting in staat zijn de vermogenspositie te verbeteren.¹³⁶ Het college heeft in zijn brief van 23 juni 2010 aan de raad het grote negatieve vermogen als één van de nadelen genoemd bij het alternatieve plan dat Stichting CAR had voorgesteld om WATT open te houden.

5-8 naar faillissement van WATT

5-8-1 situatie begin 2010

Een jaar na de exploitatie door Stichting CAR dreigde er gedwongen sluiting van het poppodium WATT. Begin 2010 was de bedrijfseconomische situatie ernstig en de geluidsoverlast die WATT gaf voor omwonenden bleef aanhouden. De schuldenlast beïnvloedde de liquiditeit van Stichting CAR negatief. Stichting CAR kampte met grote liquiditeitsproblemen waardoor medio 2010 zelfs geen salarisbetaling meer mogelijk was. Intussen hield de geluidsoverlast voor omwonenden van WATT aan. Er werd bezwaar aangetekend tegen het verlenen van een exploitatievergunning. Gedwongen sluiting van WATT dreigde door handhaving vanuit DCMR.

¹³⁵ Pim van Klink, Rapportage WATT, 5 april 2009 en Second opinion Voortgang WATT, 8 januari 2010

¹³⁶ zie onder meer de agendapost college 27 april 2010

In 2009 en begin 2010 heeft Satisfaire gedreigd met het weghalen van alle apparatuur vanwege de betalingsachterstanden door Stichting CAR. Satisfaire vond de risico's te groot worden en heeft de stichting in gebreke gesteld.¹³⁷ Dit zou het einde van WATT hebben betekend. Gezien de instabiele situatie waarin Stichting CAR verkeerde waarbij een faillissement dreigde heeft de voormalige wethouder op verzoek van Stichting CAR en op aanraden van de kwartiermaker Satisfaire uitgenodigd voor een gesprek. Er volgde in maart 2010 een gesprek met de voormalige wethouder waarin werd aangegeven dat de gemeente bezig was met een reddingsplan waarbij alle betrokken partijen bereid waren om samen te werken om WATT overeind te houden. Hierin zou Satisfaire ook een bijdrage kunnen leveren door de omzetgarantie te laten vallen. Satisfaire is toen akkoord gegaan door de verwachtingen die de wethouder destijds tijdens het gesprek heeft gewekt.

De gemeente Rotterdam stond in het voorjaar 2010 voor een heroverweging ten aanzien van de toekomst van het poppodium WATT.¹³⁸ Als grondgedachte diende de vraag of Rotterdam het poppodium wilde behouden. In het geval dat Rotterdam het poppodium wilde behouden, zou er een integrale oplossing moeten komen voor de problemen ten aanzien van de liquiditeit, geluid en de organisatieconstructie. Indien Rotterdam niet zou kiezen voor het behoud van het poppodium, zou WATT ophouden te bestaan. Het gevolg hiervan zou zijn dat er dan geen grootstedelijk poppodium meer is in de 2^e stad van Nederland. Daarnaast zou de sector als geheel een deuk oplopen, wat zich vertaalt in een minder aantrekkelijk uitgaansleven en geen brede basis voor poptalent. Ook waren er kosten in verband met claims en derving van gedane investeringen te verwachten.

Er werden 4 scenario's geschetst met de bijbehorende financiële risico's:

- 1 Sluiting poppodium WATT;
- 2 Doorstart poppodium WATT na faillissement;
- 3 Start nieuw poppodium in nieuw pand;
- 4 Continueren poppodium WATT.

Het college van B en W koos in april 2010 voor scenario 4 om de voortzetting van het podium te bewerkstelligen waarbij de harde voorwaarde werd gesteld dat er met alle betrokken partijen definitieve afspraken worden gemaakt over:

- de hoogte van de huur;
- oplossing van de geluidsproblematiek;
- opstellen van een meerjarig onderhoudsplan;
- vereenvoudiging van de organisatiestructuur en de juridische verhoudingen tussen de partijen.

Onder de gestelde voorwaarden in scenario 4 zou het college een eenmalige extra subsidie van € 0,9 miljoen ten behoeve van de liquiditeitspositie en een eenmalige bijdrage van € 1,5 miljoen verstrekken ter financiering van bouwkundige aanpassingen om te kunnen voldoen aan de geluidseisen. Als aanvulling hierop gold dat de risico's voor geluidsisolatie moesten komen te liggen bij de pandeigenaar. De investering door de pandeigenaar mocht worden verwerkt in een kostendekkende doorberekening in de huur. In dat geval zou de gemeente de subsidie aan de Stichting

¹³⁷ Interview met eigenaren van Satisfaire, 29 september 2010.

¹³⁸ Gemeente Rotterdam, agendapost voor de vergadering van het college van Burgemeester en Wethouders van Rotterdam op 27 april 2010.

CAR ter dekking van de extra huurlast verhogen. Daarnaast kreeg het OBR de opdracht om een onderzoek te verrichten naar de mogelijkheden van verwerving dan wel huur van het pand door de gemeente, onder voorwaarde van kostendekkende (onder)huur aan WATT, teneinde een betere regie op de situatie rond een voorspoedige exploitatie van het poppodium te houden. De betrokken wethouder Cultuur kreeg van het college de opdracht om het nieuwe onderhandelingsproces in circa twee weken af te ronden waarna het college een definitief besluit zou nemen.

Het vorenstaande is besproken in het bestuur van Stichting CAR. Dit bestuur heeft zich nader laten informeren door het door de gemeente ingehuurd juridisch adviesbureau. Op basis daarvan stelt het bestuur dat de pandeigenaar € 2,4 miljoen plus rente zou moeten financieren en dat de gemeente niet de totale kosten hiervan zal dekken door verhoging van de subsidie aan Stichting CAR maar alleen de rentelasten. Het bestuur verwachtte om die reden dat de bereidheid van de pandeigenaar om de investering te plegen zou afnemen en concludeert naar aanleiding hiervan dat: 'het collegebesluit niet genomen is op basis van een kansrijk scenario'.¹³⁹

5-8-2 nieuw onderhandelingsproces

Het onderhandelingsproces werd eind april/begin mei 2010 opgestart met de betrokken partijen. Er rustte een grote tijdsdruk op het hele proces omdat het besluit om de dreigende sluiting van WATT tegen te gaan binnen een termijn van vier weken genomen en bekrachtigd moest zijn door de betrokken partijen en aansluitend in het college en de raad. Een dreigende sluiting van WATT werd immers enerzijds veroorzaakt door de geluidsproblematiek en anderzijds door de slechte liquiditeitspositie. De uitgangspunten bij de nieuwe onderhandelingen waren ondermeer om een nieuw waterdicht akkoord te bereiken dat ondertekend is door de betrokken partijen en de intentie uitspreken zich in te zetten voor het slagen van WATT. Door het nieuwe akkoord moesten de ingewikkelde constructies en onduidelijkheden in de relatie tussen MTH BV, Stichting CAR en de voormalige eigenaren worden opgeheven.

concept tweede onderhandelaarsakkoord

De onderhandelingsronde resulteerde in een zogenaamd tweede onderhandelaarsakkoord, schriftelijk uitgewerkt in een concept vaststellingsovereenkomst met de partijen MTH BV, Stichting CAR, Vinc Batenburg, gemeente Rotterdam en Grolsch.¹⁴⁰ In deze vaststellingsovereenkomst zijn de volgende hoofdpunten verwerkt:

- De subsidie aan Stichting CAR wordt met € 200.000 per jaar naar boven bijgesteld ten behoeve van de huurverhoging. De huursom zal maximaal € 680.000 bedragen.
- De nieuwe overeenkomst zal ingaan vanaf het moment dat het pand geluidsdicht en gebruiksklaar wordt opgeleverd.
- De huidige hoofdhuurder Grolsch treedt terug en het OBR wordt hoofdhuurder van het pand.
- De pandeigenaar Vinc Batenburg wordt verantwoordelijk gesteld voor de uitvoering en de kosten van de maatregelen ter oplossing van de geluidsproblematiek en de overige werkzaamheden voortvloeiend uit de

¹³⁹ Stichting CAR, notulen bestuur, 28 april 2010

¹⁴⁰ Gemeente Rotterdam, agendapost voor de vergadering van het college van Burgemeester en Wethouders van Rotterdam op 25 mei 2010.

bouwvergunning. Ook draagt de pandeigenaar de verantwoordelijkheid voor het onderhoud van het pand.

Tijdens de collegevergadering van 25 mei 2010 werd het voorstel van de toenmalige wethouder cultuur besproken en kon het zittende college geen oordeel vormen over de vaststellingsovereenkomst en de condities waaronder de voortzetting van het poppodium WATT kon plaatsvinden. Het toenmalige college kwam tot de conclusie dat het beter was om het besluit over te laten aan het nieuwe college dat in gewijzigde samenstelling per 27 mei 2010 aantrad. Op dat moment hebben alle betrokken partijen ingestemd met de overeenkomst. De pandeigenaar heeft ondertekend onder de opschortende voorwaarde dat op 2 juni 2010 de overeenkomst goedgekeurd diende te zijn door zijn banken en zijn vergadering van participanten.

Bij de eerstvolgende bijeenkomst van het nieuwe college in juni 2010 werd geconstateerd dat niet voldaan kon worden aan de voorwaarden waardoor er geen reden meer was voor een extra financiële bijdrage voor WATT. De reden hiervoor was ondermeer dat er € 2,4 miljoen nodig was voor een verbouwing. Het college wilde de verbouwing niet betalen, aangezien ze geen middelen beschikbaar wilde stellen voor een pand dat in particulier eigendom was. De pandeigenaar kon bij de bank de benodigde financiering voor de verbouwing niet rond krijgen¹⁴¹. In een gesprek met de rekenkamer gaf de pandeigenaar aan dat bij de nieuwe onderhandelingen de voormalige wethouder de volgende afspraken had gemaakt over de kostenverdeling van de geluidsproblemen: 25% pandeigenaar en 75% gemeente. Dit betekende dus dat de pandeigenaar € 600.000 moest investeren en de gemeente € 1,8 miljoen. Na het aantreden van het nieuwe college werd besloten dat er € 1,2 miljoen investering van de pandeigenaar moest komen omdat de gemeente al € 600.000 geïnvesteerd had en dat het pand geen publiek eigendom was. De nieuwe jaarlijkse huurprijs zou dan worden verhoogd naar € 680.000. Met de aangepaste opgave van investeringskosten en huurprijs heeft de pandeigenaar zich tot de bank gewend. De taxateur gaf toen te kennen dat het gevraagde bedrag niet in verhouding stond tot de waarde van het pand waardoor de bank besloot het gevraagde bedrag niet volledig te willen financieren.¹⁴²

Daarna is de pandeigenaar in samenwerking met Stichting CAR nog met een alternatief plan gekomen. Het voorstel hierbij bestond uit een lening van € 1,8 miljoen die de gemeente zou verstrekken aan Stichting CAR. Met dit geld kon de stichting voor 50% eigenaar worden van het pand. Hiertoe zou de pandeigenaar het aantal participaties verdubbelen en de nieuwe participaties aan Stichting CAR overdragen. Het bedrag dat de gemeente extra aan huur wilde betalen zou dan kunnen worden besteed aan de rente en aflossing van deze gemeentelijke lening. De nieuwe wethouder cultuur wilde zich niet aan dit plan binden. Een uitleg hierover heeft de wethouder na het uitgesproken faillissement van WATT aan de raad verstrekt. In een brief aan de commissie Sociaal¹⁴³ somde de wethouder de volgende nadelen voor het alternatief plan op:

- het risico van een additionele lening van de gemeente van € 1,8 miljoen aan een organisatie met een negatief vermogen van € 3,5 miljoen was niet te overzien;

¹⁴¹ Interview met oud-wethouder Grashoff, 23 augustus 2010.

¹⁴² Interview met de heer M. Jansen, 23 juli 2010.

¹⁴³ College van B en W, brief aan de commissie Sociaal betreffende 'poppodium WATT', 23 juni 2010.

- Stichting CAR zou indirect 50% van het pand in eigendom verkrijgen. De waarde van het pand was echter lager dan de hypotheek die op dat moment op het pand rustte. Dit betekende dus dat de waarde van de participaties nihil was terwijl deze participaties als onderpand voor de lening zouden dienen;
- voor toekomstige kosten voortvloeiend uit nodige aanpassingen zou steeds een beroep op de gemeente gedaan moeten worden;
- het plan beschreef niet hoe het liquiditeitsprobleem van Stichting CAR als gevolg van het opgelopen exploitatietekort opgelost zou worden. De verwachting was dat hiervoor een additionele bijdrage van de gemeente nodig zou zijn geweest.

5-9 informatievoorziening raad

De raad heeft na het bereiken van het onderhandelaarsakkoord tijdig de informatie ontvangen over de voortgang van de fusie en de situatie bij WATT betreffende de exploitatie en de toenemende geluidsproblematiek. Ook is de raad tijdig geïnformeerd over de onderhandelingen tussen partijen in 2010.

2009

Drie dagen na de gemeenteraadsvergadering over het onderhandelaarsakkoord, op 19 december 2008, heeft het college van B en W aan de commissie JOC laten weten dat er een kwartiermaker was benoemd om het onderhandelaarsakkoord uit te voeren.¹⁴⁴ De heer P. van Klink werd aangesteld als kwartiermaker.

Op 5 maart 2009 heeft het college van B en W de raad geïnformeerd over de voortgang van de fusie tussen WATT en Waterfront en de start van Stichting CAR. Hierbij heeft de wethouder laten weten dat de aandelen van MTH BV inmiddels waren overgegaan naar Stichting CAR, dat er een nieuw bestuur werd benoemd, dat de schuldsanering van MTH BV bezig was en dat er een integraal plan van aanpak voor de geluidsproblematiek werd gemaakt.¹⁴⁵ Naar aanleiding van vragen uit de raad in februari 2009 heeft het college van B en W de raad laten weten dat het onderhandelaarsakkoord op dat moment werd uitgewerkt in overeenkomsten. De koopakte voor de overname van MTH BV door Stichting CAR was inmiddels bij de notaris gepasseerd. De wethouder stelde dat de akte alle afspraken bevatte zoals die in het onderhandelaarsakkoord zijn vastgelegd. De wethouder heeft verder laten weten dat het ging om contracten tussen private partijen.¹⁴⁶ Op dit punt heeft de wethouder de raad niet geïnformeerd over de gewijzigde uitwerking van het akkoord in de koopovereenkomst.

Inzake het oplossen van de geluidsproblematiek heeft het college van B en W aangegeven dat de voornaamste problemen te maken hebben met het muziekgeluid (bassen) en de luchtbehandelingsinstallatie. Op dat moment is ervoor gekozen om een aantal aanpassingen op korte termijn te realiseren. Het ging ondermeer om dikkere deuren in het pand en omkasting van de luchtbehandelingsinstallatie. Andere aanpassingen, zoals aan de gevel, hadden meer tijd nodig. Het oplossen van de

¹⁴⁴ College van B en W, brief aan de commissie Jeugd, Onderwijs en Cultuur betreffende 'aanstelling kwartiermaker WATT/Waterfront', 19 december 2008.

¹⁴⁵ College van B en W, brief aan de commissie Jeugd, Onderwijs en Cultuur betreffende de voortgang van WATT/Waterfront, 3 maart 2009.

¹⁴⁶ College van B en W, beantwoording van schriftelijke vragen van mevrouw S. Belhaj over de fusie tussen de poppodia WATT en Waterfront, 7 april 2009

geluidsproblematiek zou ook onderdeel vormen van de opdracht aan de kwartiermaker.

2010

Begin 2010 heeft het college de raad geïnformeerd over de algemene stand van zaken bij WATT.¹⁴⁷ In zijn algemeenheid kon worden geconcludeerd dat WATT een roerige periode achter de rug had. Met de verbouwing en capaciteitsvergroting van WATT en samenvoeging van de programmeerstichtingen van WATT en Waterfront zouden er goede kansen zijn dat het grootstedelijk middelgrote poppodium, zoals geschetst in de popvisie, op deze locatie werd gerealiseerd. De staat van het gebouw bleef volgens de wethouder echter een aandachtspunt. In februari 2010 meldde de wethouder Cultuur in de commissie JOC dat de financiële situatie bij WATT negatiever bleek te zijn, te weten een groter tekort op de exploitatie en de geluidsproblematiek was nog niet opgelost. In dezelfde commissievergadering vertelde de wethouder dat er diverse begrotingstechnische acties werden ondernomen en is ingegrepen in de personele samenstelling van WATT.¹⁴⁸ De aard van deze begrotingstechnische acties is niet toegelicht.

In een brief d.d. 12 mei 2010 aan de commissie Sociaal heeft de wethouder aangegeven dat WATT over het jaar 2009 een negatief resultaat heeft geboekt van – € 1,8 miljoen en dat er gezocht wordt naar een integrale oplossing voor alle problemen rond het poppodium. Hierbij gaf de wethouder aan dat de schuldenlast van de vorige eigenaar en de problemen met het pand steeds een rol hadden gespeeld. Deze zaken hebben de exploitatie negatief beïnvloed. Daarnaast werd een terugloop als gevolg van de economische crisis bij alle poppodia gevoeld. Verder gaf de wethouder aan dat het college bereid was om een reddingsplan te overwegen en dat de gemeente met alle betrokken partijen in onderhandeling was.

In een besloten vergadering op 19 mei 2010 meldde de wethouder dat er op dat moment onderhandelingen gaande waren met betrokken partijen. Een besloten vergadering was gewenst om deze onderhandelingen niet te frustreren met zaken die voortijdig in de openbaarheid zouden komen. De wethouder deelde de volgende punten met betrekking tot het reddingsplan voor het poppodium WATT mee aan de tijdelijke commissie Sociaal:

- Er zal voor 2010 eenmalig € 900.000 nodig zijn om het bedrijf goed op de rails te zetten wanneer de exploitatie wordt voortgezet. Dit is nodig om o.a. het exploitatietekort van € 700.000 weg te werken. Vanaf 2011 komt een subsidieverhoging van € 200.000 ten behoeve van de huurverhoging als gevolg van de verbouwing.
- De geluidsproblematiek is ernstiger dan voorzien. Om dit op te lossen is € 2 miljoen extra nodig. Normaliter betaalt de pandeigenaar de kosten.
- De (huur)constructie moet transparanter worden. Het OBR wordt hoofdhuurder en Stichting CAR wordt onderhuurder. Het OBR onderhandelt vervolgens met de pandeigenaar.

De wethouder lichtte toe dat hij de commissie slechts informeerde over het nieuwe (onderhandelings)proces. Pas als het nieuwe onderhandelingsakkoord zou zijn bereikt

¹⁴⁷ College van B en W, brief aan de gemeenteraad, kenmerk 09de dKC619, 7 januari 2010.

¹⁴⁸ Gemeente Rotterdam, verslag van de openbare overlegvergadering commissie Jeugd, Onderwijs en Cultuur van 3 februari 2010.

en besproken is in het college, zou het als een openbaar stuk naar de raad worden gestuurd. Wel gaf hij aan dat de eerste kostenberekening voor het oplossen van de geluidsproblematiek was gebaseerd op grovere cijfers (vanwege de tijdsdruk destijds) en 95 dB(A). Voor de huidige muziekstijlen moest echter rekening worden gehouden met een geluidsisolatie tot 105 dB(A). De eis om aan de geluidsnormen te voldoen woog wettelijk zwaar. Het oorspronkelijke plan om een nieuwe omkasting te zetten om de luchtbehandelingsinstallatie heen bleek onvoldoende en besloten was om de luchtbehandelingsinstallatie direct te vervangen. De urgentie was zeer hoog om het geluidsprobleem tijdig op te lossen. De situatie was extra gecompliceerd omdat DCMR diende te handhaven als het pand niet voldeed aan de wettelijke geluidsnormen. Dit betekende dat de exploitatievergunning, waartegen de bewoners al bezwaar hebben aangetekend, werd ingetrokken en WATT dan zou moeten sluiten. Aan de andere kant behoorde het opleggen van een dwangsom ook tot de mogelijkheden, maar WATT kampte al met enorme financiële problemen en was niet in staat de betaling te voldoen. De wethouder vertelde dat het tekort van € 1,8 miljoen over 2009 van WATT voor een groot deel bestond uit afschrijvingen, maar heeft hierbij niet expliciet verwezen naar het advies van de kwartiermaker om impairment toe te passen. De wethouder deelde de commissie mee dat er diverse scenario's waren uitgewerkt met de bijbehorende financiële onderbouwing. Volgens hem was het maatschappelijk geld dat erin werd gestoken niet buitensporig (€ 10 per bezoeker) en vergelijkbaar met andere poppodia (in bijvoorbeeld Amsterdam en Den Haag) wanneer het poppodium met een financiële injectie in stand zou blijven.

Begin juni 2010 heeft het college van B en W een brief¹⁴⁹ naar de gemeenteraad gestuurd met de mededeling dat er tijdens de onderhandelingen heldere afspraken zijn geformuleerd over de verantwoordelijkheidsverdeling tussen partijen. Voor het college was een extra financiële bijdrage alleen te overwegen als het pand door de eigenaar werd aangepakt en geschikt gemaakt zou worden voor de functie van een poppodium. Voor de benodigde verbouwingen om de geluidsproblematiek op te lossen had de pandeigenaar extra financiering van de hypotheekverstreckende bank nodig. De bank heeft echter laten weten het bedrag voor de verbouwingen niet te verstrekken. Het gevolg hiervan was dat het college heeft besloten om geen extra investering in de exploitatie van WATT te doen.

In juni is gebleken dat het college en de raad niet bereid waren tot een extra financiële bijdrage in WATT. Op 16 juni 2010 heeft Stichting CAR aangekondigd faillissement aan te vragen en op 22 juni 2010 is WATT in staat van faillissement verklaard.

¹⁴⁹ College van B en W, brief aan de gemeenteraad, 4 juni 2010

na het faillissement

Na het uitspreken van de faillissementen van Stichting CAR en MTH BV op 22 juni 2010 heeft de rechtbank de heer Van Moorsel van Van den Herik en Verhulst Advocaten aangewezen als curator van WATT. Er hebben zich ruim honderd schuldeisers bij de curator gemeld en de curator heeft met de betrokkenen gesproken. Ook de gemeente heeft subsidies en andere bedragen teruggevorderd (totaal van ongeveer € 3,3 miljoen). Deze vorderingen worden nog nader onderzocht. Op 5 augustus 2010 is de curator gekomen met het eerste faillissementsverslag. De shows die in WATT zouden plaatsvinden zijn verplaatst naar andere locaties of afgelast. Onder de schuldeisers zullen ook mensen met kaarten voor afgelaste shows zitten. De inventaris van WATT is via een internetveiling van Troostwijk geveild. De vergunningen van WATT zijn inmiddels ingetrokken.

De curator is nog bezig met zijn onderzoek en zal nog met één of meerdere nieuwe faillissementsverslagen komen. In het onderzoek zal hij ook de positie van de gemeente Rotterdam betrekken. Een van de vragen die hij wil beantwoorden is de vraag of het de gemeente onder de gegeven omstandigheden vrijstond om, zonder zich de belangen van schuldeisers aan te trekken, de continuïteit van Stichting CAR en/of MTH BV te beëindigen.

6 bedrijfsvoering door Stichting CAR

6-1 algemeen

Op 19 januari 2009 vond de formele overdracht van de aandelen MTH BV van Brotherhood BV en Nachtkultuur BV aan Stichting CAR plaats. Dat was dan ook de formele start van WATT II. Stichting CAR is toen 100% aandeelhouder geworden van MTH BV die WATT exploiteert. MTH BV is vooraf niet gesaneerd. Alle lopende rechten en plichten zijn blijven bestaan.

De basis voor de bedrijfsvoering van het doorgestarte WATT II werd gevormd door het onderhandelaarsakkoord, de businesscase opgesteld door de kwartiermaker, de intentieverklaring opgesteld door de kwartiermaker en de overeenkomst tot verkoop van de aandelen van MTH BV. Deze stukken zijn in samenwerking met de betrokken partijen opgesteld en, waar nodig, ook door hen getekend.

Voor WATT II betekende dit onder meer het volgende:

- een aanzienlijke schuldenlast; volgens het onderhandelaarsakkoord € 1.529.000;
- een onbekend bedrag aan niet uit de balans blijvende verplichtingen;
- overnemen van alle lopende contracten;
- deel activa niet gekocht maar gedekt met langlopende contracten (dansvloer, apparatuur, investeringen in bekabeling);
- een hoge huur;
- een pand dat op belangrijke punten niet aan de eisen voor een poppodium voldoet en waarvan kosten voor een belangrijk deel voor rekening van Stichting CAR en MTH BV (nieuw) komen;
- personeel Waterfront, What's live, MTH BV in één organisatie;
- de opgave om 175.000 bezoekers te trekken;
- de opgave om de bezoekers € 11,50 pp i.p.v. € 10 pp te laten besteden;
- de opgave om € 2 miljoen aan horecaopbrengsten te genereren (2009);
- de opgave om € 2 miljoen aan recettes te realiseren (2009);
- een reguliere subsidie van € 1.2 miljoen;
- een extra eenmalige subsidie van € 800.000;
- een lening van € 1,2 miljoen (rente en aflossing alleen als exploitatie dat toestaat).

In dit hoofdstuk gaat de rekenkamer in op de vraag of de bedrijfsvoering en het bijbehorende beheer van middelen door WATT II adequaat waren. Onder bedrijfsvoering verstaat de rekenkamer in dit verband de sturing en beheersing van de organisatie gericht op het realiseren van de organisatiedoelen. Het gaat daarbij zowel om de primaire processen (programmeren van activiteiten en horeca) als de processen ter ondersteuning hiervan (piofha).¹⁵⁰

¹⁵⁰ personeel, informatie, organisatie, financiën, huisvesting en automatisering.

6-2 visie, missie en beleidsplan WATT

De directie van WATT heeft medio 2009 zijn beleidsplan 2009 gepresenteerd. Het personeel van WATT is betrokken geweest bij het opstellen ervan. Het plan bevat onder meer de visie en missie van WATT alsmede de uitgangspunten voor de programmering.

De visie op WATT is als volgt geformuleerd: 'WATT verzorgt en zorgt voor een onvergetelijke beleving in een inspirerende omgeving voor iedere bezoeker, artiest en medewerker van WATT, met als bindende schakel de programmering en als leidraad muziek'.

Belangrijke elementen uit de missie zijn:

- een grootstedelijke uitstraling;
- grensoverschrijdend en spraakmakend;
- programma's voor een divers publiek uit Rotterdam en ver daarbuiten met artiesten van over de hele wereld en uit de eigen achterban;
- duurzaamheid.

Aan de programmering van WATT lagen een aantal kernwaarden ten grondslag: de programmalijnen worden uitgezet op internationaal, nationaal en lokaal niveau, waarbij muziek als leidraad fungeerde en het programma altijd aan de kernwaarden kwaliteit, actualiteit en toegankelijkheid voldoet. In het beleidsplan is dit uitgewerkt in een aantal programmalijnen en -formules:

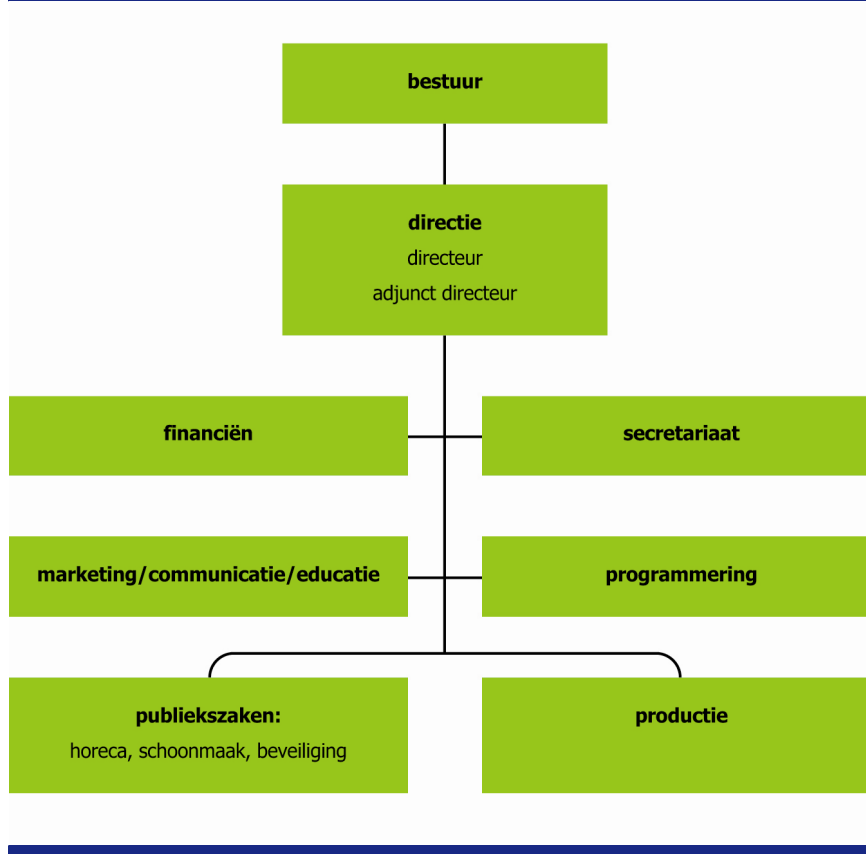
- de grote namen;
- reeksen;
- festivals;
- WATT' Specials;
- album releases;
- exposities.

De rekenkamer heeft niet onderzocht in welke mate WATT deze ambities heeft weten waar te maken. Uit diverse bronnen waaronder verslagen van het managementteam (MT) blijkt dat sommige ervan in ieder geval deels zijn gerealiseerd en dat aan het realiseren van andere nog gewerkt werd. In paragraaf 6.4 gaat de rekenkamer in op de programmering als bron van inkomsten voor WATT.

6-3 organisatie Stichting CAR

De organisatie van Stichting CAR zag er als volgt uit.

figuur 6-1: organisatiestructuur Stichting CAR, WATT

Stichting CAR exploiteerde het poppodium WATT. De stichting zelf werd bestuurd door het bestuur bestaande uit een voorzitter¹⁵¹, penningmeester, secretaris en een algemeen bestuurslid. De dagelijkse leiding van het podium werd gevormd door de tweehoofdige directie. De organisatie van het poppodium WATT bestond daarnaast uit de afdelingen Financiën, Programmering, Marketing, Communicatie en Educatie, Publiekszaken en Productie en het Secretariaat. De directie plus de afdelingshoofden van Marketing, Communicatie en Educatie en Publiekszaken vormden het managementteam van WATT.

6-3-1 bestuur Stichting CAR

Het bestuur van Stichting CAR bestond uit twee bestuursleden van de stichting Popverzamelgebouw Rotterdam (Waterfront) en twee leden van de Raad van Toezicht van de stichting What's live. De kwartiermaker die het onderhandelaarsakkoord en de businesscase mede heeft vormgegeven, was tot medio april 2009 ad interim voorzitter van het stichtingsbestuur. Daarna heeft een van de andere bestuursleden als

¹⁵¹ Tot medio april 2009 een voorzitter ad interim, daarna een waarnemend voorzitter.

waarnemend voorzitter gefungeerd. Het bestuur is er, ondanks meerdere pogingen daartoe, nooit in geslaagd een voorzitter te vinden die bij het profiel paste en de positie ambieerde.

Het bestuur vergaderde ongeveer eenmaal per twee weken. Aan deze vergaderingen nam ook de (beoogde) directie van WATT deel. Het bestuur was verantwoordelijk voor de werving, selectie en benoeming van de directie van WATT. De beoogde samenstelling was een tweehoofdige directie met een artistiek/creatief directeur en een algemeen directeur met eindverantwoordelijkheid. Kandidaten voor deze functies waren de directeur What's live (creatief) en van Waterfront (algemeen) die samen het initiatief hadden genomen tot de fusie. Door verschillen van inzicht tussen de directeur van What's live enerzijds en de directeur Waterfront en de kwartiermaker anderzijds, raakten de verhoudingen verstoord. De directeur van What's live heeft per 1 maart 2009 ontslag genomen en was daarmee geen kandidaat meer voor een directiefunctie bij de fusiestichting.

Het bestuur hield vast aan een tweehoofdige directie gelet op de uitdagingen waar WATT voor stond, maar besloot de profielen te wijzigen naar een algemeen directeur die zich tevens bezig hield met de creatieve zaken en een adjunct directeur die zich op de zakelijke kant van de bedrijfsvoering moest concentreren. De eerste maanden van WATT II heeft de overgebleven kandidaat als eenhoofdige directie drie dagen per week leiding gegeven aan de organisatie. Dit bleek niet voldoende om alle problemen waar de organisatie mee kampte het hoofd te bieden. Het bestuur constateerde onder meer een gebrek aan aandacht voor de financiën op MT en directieniveau bij WATT.¹⁵² Er is alsnog een adjunct zakelijk directeur geworven die in mei 2009 in dienst is getreden. De adjunct directeur kreeg onder meer als taak de financiën op orde te brengen.¹⁵³

Het bestuur heeft zich intensief bemoeid met de gang van zaken bij WATT, in het bijzonder met het financieel beheer. Het heeft de directie steeds verantwoordelijk gehouden voor het implementeren van een efficiënte en effectieve organisatie. Naast zijn sturende en controlerende rol heeft het bestuur de coördinatie van een aantal operationele zaken bij zich gehouden die direct voortkwamen uit het onderhandelaarsakkoord en het koopcontract:

- bewaken dat Brotherhood BV zich aan de in de koopovereenkomst vastgelegde bepalingen houdt;
- coördineren van de relatie tussen de partijen die zich met de geluidsproblematiek bezig houden;
- bewaken van de totstandkoming van het huurcontract van het pand;
- mede onderhouden van de contacten met de betrokken wethouder en de directie dKC.¹⁵⁴

Een sprekend voorbeeld van het eerste punt is het besluit van het bestuur, na overleg met de directie van de dKC, om Brotherhood BV te dagvaarden inzake de niet uit de balans blijkende verplichtingen en werkzaamheden aangaande de geluidsproblematiek die zijn blijven liggen. Aanleiding hiervoor was dat Brotherhood BV afspraken in de koopovereenkomst van MTH BV over de geluidsproblematiek, niet

¹⁵² Stichting CAR, notulen bestuur, 8 april 2009

¹⁵³ Stichting CAR, notulen bestuur, 8 april 2009

¹⁵⁴ Stichting CAR, notulen bestuur 2009

uit de balans blijken verplichtingen en bypasses niet nakwam. Verder was het gebouw er slechter aan toe dan via de disclosures bij de overeenkomst was gemeld.¹⁵⁵

De directie van WATT was altijd aanwezig bij de bestuursvergaderingen van de stichting. Uit de notulen van de stichting blijkt dat het bestuur de directie op verschillende gebieden op zijn functioneren heeft aangesproken en soms ook heeft geïntervenieerd. Voorbeelden hiervan zijn:

- Tekortkomingen in de communicatie tussen MT en personeel en tussen MT-leden onderling die het bestuur aanleiding gaven tot het schrijven van een brief en het aanspreken van de directie van WATT.¹⁵⁶
- Kritiek van het bestuur op de bijgestelde begroting 2009 opgesteld door de nieuwe adjunct directeur.
- Uitspraak dat er voor de zomer goede AO-procedures moeten zijn en moeten worden gehandhaafd.

Anderzijds blijkt ook uit de notulen van het bestuur dat het bestuur het management waar mogelijk steunde in zijn streven om de bedrijfsvoering bij WATT op orde te krijgen. Voorbeelden hiervan zijn de contacten die het bestuur legde met de gemeente om problemen met schuldeisers op te lossen.

6-3-2 management van WATT

De verantwoordelijkheid voor de dagelijkse bedrijfsvoering bij WATT lag bij de directie die bestond uit een algemeen directeur voor 0,6 fte en een adjunct zakelijk directeur voor 1 fte. De directie liet zich hierbij ondersteunen door een managementteam (MT) dat wekelijks vergaderde. Alle aspecten van de bedrijfsvoering kwamen aan de orde in het MT. Dit betrof over het algemeen knelpunten in de bedrijfsvoering waarop actie moest worden ondernomen. Op basis hiervan werden actiepunten benoemd waarvoor MT-leden verantwoordelijk werden gemaakt. De rekenkamer beschikte niet over de actiepuntenlijsten waaruit zou moeten blijken of en hoe actiepunten zijn afgedaan. Dat bleek over het algemeen ook niet uit de MT-verslagen zelf.

De directie was volgens de gemeente relatief onervaren en het cultureel ondernemerschap diende meer ontwikkeld te worden. Op initiatief van dKC is daarom vanaf juli 2009 een coach ingehuurd die als opdracht kreeg de directie van WATT bij te staan. De nadruk van zijn activiteiten zou liggen op ondersteuning betreffende de dagelijkse exploitatie van het podium, advisering rondom organisatorische vraagstukken en ondersteuning bij de totstandkoming van beleidsstukken. De opdracht van de coach was niet helder en alleen in vage contouren bekend bij het bestuur van de stichting en de directie van WATT.¹⁵⁷ De coach heeft zijn inzet voornamelijk gericht op het creëren van nieuw elan en een versterkt geloof in eigen kunnen. Naar eigen zeggen zijn veel van de punten die de coach adviseerde door de directie opgepakt en is ook het een en ander gerealiseerd in de ontwikkeling van het management. De coach heeft een klein half jaar de directie gemiddeld twee dagen per maand geadviseerd. De coach heeft zijn opdracht per 17 december teruggegeven, omdat hij het gevoel kreeg 'buiten spel' te zijn komen staan maar nog wel op stukken en documenten werd aangesproken. Ook achtte hij de risico's van zijn rol als coach

¹⁵⁵ Stichting CAR, notulen bestuur, 9 september 2009 en 23 maart 2010

¹⁵⁶ Stichting CAR, notulen bestuur, 17 maart 2009

¹⁵⁷ Reactie op nota van bevindingen, voormalig waarnemend directeur Stichting CAR, 4 november 2010

niet meer in overeenstemming met de mogelijkheden om invloed uit te oefenen op het proces. Het vorenstaande was naar zijn mening onder meer het gevolg van het gegeven dat het bestuur en in het bijzonder de interim voorzitter met veel energie hun eigen verantwoordelijkheid hebben opgepakt.¹⁵⁸

De focus van de directie in 2009 en voor een deel ook nog in 2010 lag vooral op de problemen uit het verleden, zoals het integreren van drie organisaties tot één nieuwe, aanpassen van het gebouw (voldoen aan eisen brandweer en ARBO), de geluidsproblematiek en de overgenomen verplichtingen. Daarnaast moest de directie veel energie steken in het oplossen van financiële knelpunten. In het vervolg van deze paragraaf wordt mede op deze problemen en de interventies van de directie ingegaan.

6-4 programmering en horeca

Zoals blijkt uit het beleidsplan (zie paragraaf 7-2-2) had WATT brede ambities op het gebied van programmering. Uit de MT-verslagen kan worden opgemaakt dat WATT daarnaast inzette op business to business-arrangementen (B2B). Daarnaast bood WATT horecafaciliteiten: café en restaurant. De inkomsten uit beide, aangevuld met de reguliere subsidie van de gemeente, moesten de kosten van de exploitatie dekken.

Uit de businesscase kan worden afgeleid dat er voor een sluitende exploitatie 175.000 bezoekers nodig waren. In de risicoparagraaf van de businesscase werd al aangegeven dat de kans bestaat dat dit aantal niet gehaald zal worden en dat rekening gehouden moet worden met een neerwaarts risico van € 150.000. In zijn reactie op de nota van bevindingen gaf de voormalige bestuursvoorzitter van Stichting CAR aan dat het aantal van 175.000 een compromis was in het streven naar een sluitende begroting.¹⁵⁹ Het was een streefgetal waarvan de bij het onderhandelaarsakkoord betrokken partijen vonden dat WATT dat binnen één a twee jaar zou moeten kunnen bereiken en op termijn boven uit zou moeten kunnen komen. Partijen waren het er tevens over eens dat het risico reëel was dat dit aantal in 2009 niet zou worden gehaald. Om die reden is artikel 28 in het akkoord opgenomen. Dit artikel voorzag er onder meer in dat het eventuele tekort in de exploitatie op incidentele basis voor minstens 50% zou worden gedekt door de gemeente.¹⁶⁰

In de praktijk bleek het begrote bezoekersaantal veel te ambitieus. Uit het jaarverslag 2009 van WATT blijkt dat er totaal 122.473 bezoekers zijn geweest. Een verschil van ruim 50.000 bezoekers die ruim € 1,3 miljoen minder aan recettes en horecaomzet genereerden.¹⁶¹ Onderstaande tabel geeft een overzicht van de begrote en gerealiseerde aantallen en bedragen.

¹⁵⁸ Dhr. Vergouw, brief aan de heer Oosterloo betreffende teruggave opdracht, 21 november 2009.

¹⁵⁹ Een voorwaarde van de gemeente om subsidie te kunnen krijgen.

¹⁶⁰ Oud waarnemend voorzitter Stichting CAR, reactie op nota van bevindingen, 4 november 2010

¹⁶¹ Stichting CAR, conceptrapport inzake jaarstukken 2009, 31 maart 2010.

tabel 6-1: begroting en realisatie recettes en horeca 2009 (bedragen x € 1000)

omschrijving	begroting	realisatie	verschil
aantal bezoekers	175.000	122.473	-52.257
recettes	2.000	1.182	- 818
horeca	2.000	1.478	- 522
subtotaal	4.000	2.660	- 1.340
Diversen	90	384	294
totaal	4.090	3.044	- 1.046

Een van de oorzaken van het lagere aantal bezoekers is dat WATT er niet in is geslaagd een voldoende aantrekkelijk programma samen te stellen. Dit is een gevolg van:

- Een programmering die aanvankelijk vooral op het Waterfrontpubliek was gericht.
- Het niet aan WATT gunnen van toppers en subtoppers door MOJO.
- Weinig aanbod van Nederlandse artiesten; het algemeen kleinere aanbod van boekers, waardoor met andere podia geconcentreerd moest worden. De voorkeur ging daarbij vaak niet uit naar WATT, omdat WATT in de ogen van de boekers een nog onvoldoende stabiele organisatie was.
- Negatief imago van WATT, waardoor grote namen zich daar niet aan wilden verbinden.
- De geluidsproblemen van het pand; hierdoor kon minder dance worden geprogrammeerd en haakten DJ's en bezoekers af.
- Noodzakelijke verbouwingen waardoor zalen tijdelijk niet gebruikt konden worden.
- Hardhandigheid van het ingehuurd beveiligingsbedrijf. ¹⁶²

Belangrijk bij het boeken van goede artiesten is ook het netwerk dat de organisatie heeft bij artiesten en boekers. Kort na de doorstart van WATT was er sprake van een goed netwerk. Door verschillen van inzicht over beleid en beloning zijn er echter enkele belangrijke medewerkers met een goed netwerk, waaronder een van de initiatiefnemers, vertrokken. ¹⁶³

Het belang van een goede programmering is evident. Volgens de directeur van WATT en het bestuur van Stichting CAR zou programmering de leidende afdeling moeten zijn. ¹⁶⁴ In het MT is de vraag neergelegd of het MT niet zou moeten worden verbreed met de coördinator voor de programmering. ¹⁶⁵ Dat is nooit gerealiseerd. Wel had de directeur structureel overleg met de programmastaf en bracht hij punten uit dit overleg in het MT in en is de coördinator een enkele keer op ad hoc basis

¹⁶² bronnen: Stichting CAR, notulen bestuur, 8 april 2009; interviews met onder meer dhr. Langenbach en dhr. Oosterloo; brief Vergouw d.d. 21-12-2009; verslag MT Stichting CAR, 24-11-2009

¹⁶³ bronnen: diverse notulen bestuur, interview met dhr. Pakkert.

¹⁶⁴ Stichting CAR, notulen bestuur, 8 april 2009;

¹⁶⁵ Stichting CAR verslag MT, 22 september 2009

uitgenodigd.¹⁶⁶ Beleidsmatig was de programmering geen onderwerp van gesprek in het MT, wel operationeel voor de komende periode.

Als belangrijkste oorzaak buiten de invloedssfeer van WATT werd de economische crisis genoemd. Andere genoemde oorzaken zijn:

- Het publiek kiest niet meer voor een vaste home base waar het regelmatig naar toe gaat, maar kiest op basis van het aanbod en zoekt dat ook verder weg.
- Noodzakelijke verbouwingen waardoor in zalen tijdelijk niet kon worden geprogrammeerd.

Uit managementverslagen blijkt dat initiatieven zijn ontplooid om de bezoekersaantallen omhoog te krijgen. Het management heeft onder meer personeel aangetrokken om het B2B-concept in te vullen om zo buiten de pop- en danceprogrammering om bezoekers te trekken. Ook heeft het in 2010 een andere, goed bekend staande, programmeur van een vergelijkbaar poppodium weten aan te trekken. Deze maatregelen kregen echter pas effect in 2010. In welke mate dat het geval is kon de rekenkamer niet vaststellen. In januari 2010 was nog sprake van een tegenvallende voorverkoop. De exploitatie bleek later wel sluitend. Dit betekende dat recettes en horeca voldoende opbrachten om de vaste en variabele kosten (gemoeid met de activiteit zelf) te dekken. Dat is een indicatie dat er toen wel voldoende bezoekers kwamen.

Andere maatregelen om meer inkomsten uit recettes en horeca te krijgen waren: het verhogen van de prijzen van de drank en het invoeren van een vast bedrag aan servicekosten per bezoeker (voor onder meer garderobe en toilet).

6-5 administratieve organisatie

Voor de sturing en beheersing van een organisatie is een goede administratieve organisatie (AO/IC) met duidelijke processen essentieel. Deze ontbrak bij de start van de nieuwe Stichting CAR. De processen waren niet helder. In maart 2009 was nog niet duidelijk wanneer dat wel het geval zou zijn.¹⁶⁷ Het bestuur wilde dit voor de zomer 2009 gerealiseerd hebben.¹⁶⁸ Volgens de directie van WATT zou de AO/IC eind 2009 (week 51) zijn afgerond.¹⁶⁹

De financiële administraties die van MTH BV (oud) en de stichting What's Live werden overgenomen waren weinig inzichtelijk en niet op orde. Dit had onder meer tot gevolg dat een goed inzicht in de crediteuren en debiteuren ontbrak. De werkelijke stand van de crediteuren bleek veel hoger dan bij de totstandkoming van het onderhandelaarsakkoord was aangegeven. Ook ontbraken goede registraties van kaartverkoop en omzetcijfers. Om dit op te lossen zijn ondermeer de financiële administratie en de crediteuren- en debiteurenadministratie op orde gebracht, werden de bezoekcijfers bijgehouden aan de kassa en kwamen er elke maandagochtend overzichten van de kaartverkoop.

¹⁶⁶ Stichting CAR, verslag MT, 20 oktober 2009

¹⁶⁷ Stichting CAR, notulen bestuur, 17 maart 2009

¹⁶⁸ Stichting CAR, notulen bestuur, 20 mei 2009

¹⁶⁹ analyse situatie WATT per 24-11-2009, directie WATT

Een van de meest risicovolle processen betrof het kasbeheer. Behalve de grote inkomstenstroom aan kasgelden via de recettes en horeca was er ook sprake van een grote contante uitgavenstroom, omdat veel artiesten contant worden betaald. Taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden rond de verschillende kassen bleken bij de start van WATT niet goed geregeld en een goede functiescheiding ontbrak. De kassa's konden niet worden uitgelezen door softwareproblemen en controle op de financiële stromen ontbrak. Daardoor ontbrak het inzicht in de inkomsten en uitgaven per kas.¹⁷⁰ Om deze knelpunten op te lossen zijn afspraken gemaakt over taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden rond het kasbeheer. Uit het onderzoek is gebleken dat er onder meer sprake is geweest van diefstal van contant geld. Het is niet duidelijk geworden of dit een gevolg was van de tekortkomingen in het kasbeheer

De directie van Stichting CAR en het management van WATT hebben in de loop van 2009 en 2010 een reeks van maatregelen genomen om tot een betere sturing en beheersing te komen. Naast de hiervoor genoemde maatregelen gaat het onder meer om de volgende maatregelen:

- aannemen deskundig personeel op het gebied van financiën, ondermeer de adjunct directeur;
- op orde brengen van de financiële administratie, hiervoor is enkele malen gebruik gemaakt van externe deskundigen. Begin 2010 heeft het MT besloten om met hulp van Deloitte de administratie opnieuw in te richten;
- beschrijven van de administratieve organisatie en interne controle en het vastleggen van processen in protocollen. In maart 2009 is begonnen met het inventariseren van de bestaande beschrijvingen en protocollen;
- invoeren van de verplichting om logboeken per productiedag bij te houden;
- invoeren van verantwoordingen per zaal;
- bijhouden van bezoekcijfers aan de kassa (automatische registratie kaartverkoop) en een koppeling tot stand brengen met de financiële administratie;
- periodiek opstellen van liquiditeitsbegroting en agendering ervan in het managementteam;
- wekelijkse uitdraaien omzet horeca;
- aanpassen grootboek, zodat op ieder moment het resultaat van de producties zichtbaar is.

Uit de verslagen van de bestuursvergaderingen, vergaderingen van het managementteam en interviews met betrokkenen kan worden opgemaakt dat deze maatregelen effect hebben. Knelpunten werden eerder of beter zichtbaar, zodat tijdig en/of gerichte actie kon worden ondernomen. Een voorbeeld betreft het afstemmen van de inzet van personeel op de werkelijke behoefte bij activiteiten in de basement, zodat de uitgaven meer in balans konden worden gebracht met inkomsten. Een ander voorbeeld zijn de taakstellende budgetten per productie, waardoor afdelingen ook gedwongen werden beter naar inkomsten en uitgaven te kijken en daar zelf een bijdrage aan te leveren. Ook bleek het café op sommige dagen niet rendabel en werd besloten het café op die dagen niet meer te openen. Een laatste voorbeeld betreft het inzicht dat het management kreeg in de bijkomende kosten rond producties (garderobe, toilet e.d.). Dit heeft geleid tot het besluit om per bezoeker van een productie een bedrag aan servicekosten te vragen.

¹⁷⁰ Stichting CAR, notulen bestuur, 8 april en 20 mei 2009

6-6 personeel

6-6-1 kwantitatieve en kwalitatieve bezetting

Door de samenvoeging van Waterfront, de stichting What's Live en MTH BV ontstond een organisatie met circa 80 personeelsleden. Ongeveer drie kwart daarvan had een contract voor 8 uur of minder per week. Nagenoeg alle contracten liepen in 2009 af, het merendeel begin 2009.¹⁷¹ Een groot deel van het personeel had een flexibel contract maar wel met een afspraak voor een vast aantal uren. Dit personeel was naar verhouding tot personeel in loondienst duurder. Door de samenvoeging waren er ook functies die door meer personen dan nodig werden bezet. Verder had een deel van het personeel niet de gewenste kwaliteiten. Na de samenvoeging bleek verder dat er sprake was van cultuurverschillen en verschillen van inzicht over het te voeren beleid.

De nieuwe directie heeft deze zaken in 2009 opgepakt. Het streven was om te komen tot een vaste staf in loondienst en een groep medewerkers die flexibel zouden kunnen worden ingezet. De nieuwe directie stelde ook hogere eisen aan de kwaliteit van de medewerkers. Hiertoe heeft de directie beoordelingsgesprekken gevoerd met de medewerkers. Kwalitatief goede medewerkers voor de staf (programmering, marketing en communicatie, techniek en administratie) werd een vast contract aangeboden op basis van de geldende CAO. De goede flexibel in te zetten medewerkers (voor horeca en overige publieksgerichte taken) werden ondergebracht bij het uitzendbureau Kolibri.

Een aanzienlijk deel van de medewerkers maakten geen gebruik van het aanbod om in loondienst te komen bij Stichting CAR of over te gaan naar het uitzendbureau. Redenen waren het lagere loon in loondienst en de eerder genoemde cultuurverschillen. Een groot deel van het oude personeel is in de loop van 2009 vertrokken.

De vaste bezetting van WATT was ongeveer 18 medewerkers. Dat is, in vergelijking met andere podia, een normaal aantal voor een podium met de omvang van WATT.

De efficiency is ook vergroot door meer te doen met minder mensen. Dat betekende een hogere werkdruk en dat medewerkers bij moesten springen op functies waar sprake was van een (tijdelijk) tekort aan capaciteit. In dit verband merkt de rekenkamer op dat de nieuwe organisatie vrijwel continu heeft gekampt met langdurig zieke medewerkers en verloop op belangrijke functies, zoals de programmering.

6-6-2 cultuur

Na de fusie bleek er sprake te zijn van grote cultuurverschillen in de organisatie. De zakelijke cultuur van Waterfront, gericht op procedures en (financiële) efficiëntie ging niet goed samen met de op intuïtie en vertrouwen gebaseerde cultuur van What's Live en MTH. Deze cultuurverschillen hebben al in een vroegtijdig stadium geleid tot het vertrek van een van de initiatiefnemers voor de fusie en kandidaat directeur van WATT (de directeur van What's Live). Uit verslagen van het stichtingsbestuur van Stichting CAR en van het managementteam van WATT blijkt dat deze cultuurverschillen binnen het management bleven bestaan en ook zijn invloed

¹⁷¹ Zie Annex F bij de overeenkomst inzake de uitwerking van het onderhandelaarsakkoord, 19 januari 2009, Loyens en Loef

hadden op het personeel. Het personeel heeft zich hierover per brief beklagd bij het bestuur van Stichting CAR. Dit heeft het management hierop aangesproken en per brief een reactie aan het personeel gestuurd.

De verschillen hebben zoals uit het vorenstaande al bleek gevolgen gehad voor het verloop onder het personeel. Ook kan uit de verslagen worden opgemaakt dat het van invloed was op de motivatie van het personeel. Indirect heeft het daarmee ook gevolgen gehad voor de exploitatie, bijvoorbeeld door de kosten voor het werven van nieuw personeel. Daarnaast zou het gevolgen kunnen hebben gehad voor de programmering, omdat de exploitatie van een poppodium voor een belangrijk deel afhankelijk is van de artiesten die men weet te contracteren. Daarvoor is een goed netwerk in de popwereld belangrijk. De vertrokken directeur van What's Live beschikte over een dergelijk netwerk voor de concertprogrammering.¹⁷²

6-7 financiën

6-7-1 algemeen

Het inzicht in de financiële situatie van WATT schoot niet alleen tekort door de gebrekkige informatievoorziening binnen WATT zelf maar ook door de kwaliteit van de informatie en van de administratie van MTH BV en de stichting What's live (zie ook paragraaf 6.5). Hierdoor werd WATT geconfronteerd met onvoorziene verplichtingen en uitgaven.

Het op orde brengen van de financiële administratie heeft veel tijd gevergd. Pas in september 2009 kon de eindbalans van de stichting What's live worden afgewerkt. Dat was nog niet mogelijk voor die van MTH BV door gebrek aan medewerking van de vorige eigenaren. Verder speelde de personele bezetting van de financiële functie een rol. In december 2009 was er nog sprake van een achterstand van mutaties die in de eerste 20 weken van 2009 hebben plaatsgevonden. Met hulp van externe deskundigen, waaronder Deloitte, is onderzocht wat de werkelijke stand van de financiën bij de start van MTH BV (nieuw) was. De openingsbalans per 19 januari 2009 is door het bestuur op 16 februari 2010 vastgesteld.¹⁷³

6-7-2 begrotingen

Begin april 2009 presenteerde de kwartiermaker een rapport ter afsluiting van zijn werkzaamheden als kwartiermaker waarin hij een geactualiseerde versie van de businesscase voor 2010 heeft opgenomen die is gebaseerd op het betere zicht dat was ontstaan op het functioneren van de nieuwe Stichting CAR.¹⁷⁴ Deze begroting is nagenoeg sluitend.

¹⁷² Interview met directeur, 20 augustus 2010 en interview met de heer Langenbach, 24 september 2010

¹⁷³ Stichting CAR, notulen bestuur, september 2009 – februari 2010

¹⁷⁴ dhr. Van Klink, Rapportage WATT 5 april 2009.

kanttekeningen kwartiermaker bij begroting

De kwartiermaker heeft een aantal kanttekeningen gemaakt bij de mate waarin de begroting sluitend is:

- Benadrukt moet worden dat de exploitatie op zichzelf gezond is maar dat er geen ruimte is voor aflossing van de leningen die op de balans drukken.
- en
- Feitelijk zijn met het lang vreemd vermogen directe kosten gefinancierd in de aanlooperperiode van MTH BV. Dit legt een zware hypotheek op het economisch perspectief van Stichting CAR.

Kort daarna presenteerde de nieuwe adjunct directeur een bijgestelde begroting 2009. Hieruit blijkt dat de verwachte recettes van € 2,6 miljoen bij lange na niet gehaald zullen worden. In de herziene begroting is dit bedrag naar beneden bijgesteld tot € 1,6 miljoen. Het bestuur achtte het realiseren daarvan nog een hele opgave en vond in dat verband ook de begrote horecaomzet slecht gefundeerd. Het inzicht ontstond hierbij ook dat in de businesscase, ten onrechte, geen rekening is gehouden met afschrijvingen.¹⁷⁵

Het verbeterde inzicht leidde er wel toe dat meer realistische exploitatiebegrotingen werden opgesteld. Dit gold voor de maandelijkse begrotingen die van belang waren voor de liquiditeitsbehoefte en voor de begroting 2010 die naar de gemeente moest worden gestuurd. Deze begroting sloot op een tekort van € 400.000. Dat tekort werd voor een belangrijk deel veroorzaakt door afschrijvingen. Dit tekort was onacceptabel voor de gemeente. Op advies van de oud kwartiermaker en in overleg met Deloitte zijn de materiële vaste activa per 31 december 2009 afgewaardeerd van € 426.696 tot € 0 (impairment). Een, volgens de kwartiermaker, gebruikelijke werkwijze bij poppodia. Hiervoor heeft de rekenkamer geen onderbouwing gevonden in openbare bronnen (google). Impairment is gebruikelijk als de actuele waarde van een activum in het maatschappelijk verkeer lager is dan de boekwaarde. Uit de ontvangen stukken blijkt niet of hiervan sprake was.

Door de impairment zou Stichting CAR in 2010 geen afschrijvingen meer hebben, wat een aanzienlijke reductie van kosten betekent. Verder moest de stichting een bezuiniging van € 100.000 inboeken. Daarmee zou de begroting sluitend zijn. Zoals eerder (zie paragraaf 5-7 is opgemerkt, is dat betrekkelijk, omdat geen rekening wordt gehouden met de schuldenlast die de stichting vanaf de oprichting meotorste.

6-7-3 niet uit de balans blijkende verplichtingen en kosten geluidsproblematiek

Het onderhandelaarsakkoord en de op basis daarvan opgestelde koopovereenkomst van de aandelen in MTH BV hebben Stichting CAR belast met een aantal open einden. Dat betreft de niet uit de balans blijkende verplichtingen en de kosten die samenhangen met de geluidsproblematiek.

In de loop van 2009 werd duidelijk dat het werkelijke bedrag aan niet uit de balans blijkende verplichtingen veel hoger was dan het bedrag van €300.000 dat vooraf was aangegeven, namelijk ongeveer € 200.000 meer. Volgens de koopovereenkomst zou de eerste € 100.000 voor rekening komen van Brotherhood BV en de rest (alles boven de

¹⁷⁵ Stichting CAR, notulen bestuur, 20 mei 2009

€ 400.000) voor rekening van Stichting CAR. Dit was een vooraf niet ingeschatte tegenvaller. Verder bleken de koopovereenkomst en de daaraan gekoppelde bijlagen voor meerdere interpretaties vatbaar. Brotherhood Holding BV bestreed de claim van Stichting CAR en zou deze desnoods uitvechten tot bij de rechter. Voor de stichting bleek dit een heilloze weg gelet op de advocaatkosten en de ingeschatte kans op succes. De stichting heeft daarom ingezet op een schikking. Zover is het door het faillissement van WATT niet gekomen.

In paragraaf 5-4 is de rekenkamer ingegaan op de kosten samenhangend met de geluidsproblematiek.

6-7-4 liquiditeit

Het grootste probleem voor Stichting CAR was de liquiditeitsbehoefte. Inkomsten en uitgaven van de exploitatie liepen niet synchroon. De stichting moest investeren in het pand en de inventaris, moest crediteuren betalen en schulden aflossen. De inkomsten uit horeca en producties waren hoog genoeg om de kosten die daarmee samenhangen te dekken maar niet hoog genoeg om daar bovenop de oude schulden af te lossen en investeringen te plegen. Dit leidde vrijwel continu tot liquiditeitsproblemen. WATT heeft regelmatig een beroep moeten doen op de gemeente om hierin te voorzien. Een door de gemeente verstrekte verbouwingssubsidie is gebruikt om quitte te draaien.¹⁷⁶

Het gebrek aan liquiditeiten leidde ertoe dat crediteuren niet tijdig betaald werden. Dit leidde weer tot slechte verhoudingen met de crediteuren, dreigementen om diensten stop te zetten (Grolsch, Satisfaire) en zelfs beslagen (belastingdienst). Voor de grote namen was WATT afhankelijk van MOJO.¹⁷⁷ De liquiditeitsproblemen zetten de verhouding met MOJO echter onder druk. MOJO gaf aan dat betalingen te ver achterlopen.¹⁷⁸ Door de schuldenproblematiek was er weinig vooruitzicht op verbetering. Het bestuur voorzag voor 2010 een liquiditeitstekort van € 1 miljoen. De toenmalige wethouder heeft in een agendapost over de dreigende sluiting van WATT in dit verband opgemerkt dat: de liquiditeitspositie vanaf mei (2010) negatief zal zijn, dat WATT niet meer in staat is om aan haar financiële verplichtingen te voldoen en onvermijdelijk failliet zal gaan.¹⁷⁹ Voor de goede orde merkt de rekenkamer hierbij op dat deze opmerking is geplaatst in de context waarin voorstellen werden gedaan om de problemen bij WATT op te lossen (zie paragraaf 5-8).

6-7-5 subsidies en overige bijdragen gemeente

Cruciaal voor de exploitatie waren ook de door de gemeente toegezegde bijdragen. Stichting CAR kampte met een groot aantal overgenomen schulden die op korte termijn voldaan zouden moeten worden. Dat betekende een grote behoefte aan liquide middelen. De normale bedrijfsvoering zou daarin niet kunnen voorzien. In het onderhandelaarsakkoord is daarom vastgelegd dat de gemeente behalve € 1,2 miljoen aan reguliere subsidie ook een aanvullende subsidie van € 0,8 miljoen en een lening van € 1,2 miljoen zou verstrekken om in die liquiditeitsbehoefte te voorzien. De lening

¹⁷⁶ Stichting CAR, notulen bestuur CAR, 27 april 2009

¹⁷⁷ bronnen: diverse notulen bestuur Stichting CAR, dossier bij curator

¹⁷⁸ Stichting CAR, verslag MT, 20 april 2010

¹⁷⁹ Gemeente Rotterdam, agendapost voor de vergadering van het college van Burgemeester en Wethouders van Rotterdam op 27 april 2010

had een looptijd van 10 jaar, maar rente en aflossing hoefden pas vanaf 2010 te worden betaald en dan alleen als er sprake was van een sluitende exploitatie.

De gemeente heeft deze bedragen nagenoeg geheel overgemaakt. Toch heeft dit niet kunnen voorkomen dat er liquiditeitsproblemen ontstonden bij WATT. Volgens de adjunct directeur, omdat de subsidie niet zoals afgesproken in één keer in januari 2009 is uitbetaald maar gespreid over het jaar 2009.

Zoals hiervoor is vermeld, heeft Stichting CAR regelmatig een beroep gedaan op de gemeente om te voorzien in liquide middelen. Uit managementverslagen blijkt dat de gemeente die verzoeken veelal heeft gehonoreerd door lopende uitgaven te bevoorschotten. De rekenkamer heeft verder vastgesteld dat de gemeente een deel van de noodzakelijke investeringen in het gebouw (geluidsproblematiek) heeft voorgesloten. Dit betrof een bedrag van € 674.000.¹⁸⁰

Uit onder meer de notulen van het bestuur van Stichting CAR blijkt dat de stichting een groot vertrouwen had in de rol van de gemeente en daardoor ook vertrouwen in de toekomst van WATT. In het bestuursverslag 2009 staat hierover het volgende: 'Aangezien in het onderhandelaarsakkoord was vastgelegd dat de gemeente de tekorten over 2009 dekken zou, achtte het bestuur voortzetting van de exploitatie acceptabel en zelfs wenselijk'.

Voorbeelden waarvoor de stichting, gelet op het onderhandelaarsakkoord, een beroep wilde doen op de gemeente zijn:

- De factuur van de notaris die de overdracht van de aandelen MTH BV heeft geregeld zou aan dKC worden gestuurd.
- Lijst van zaken om pand inwendig op orde te krijgen die optelt tot € 150.000 moet onderhandelpunt met dKC zijn.
- Het is zaak goede argumenten te hebben voor het niet behalen van de doelstelling voor wat betreft de recette, omdat dat noodzakelijk is voor een (aanvullende) subsidie conform artikel 28 van het onderhandelaarsakkoord.
- Noodzakelijke vervanging van de pui die als geluidsmaatregel wordt beschouwd en die als frictiekosten in rekening kunnen worden gebracht bij de gemeente.
- Een eventuele boete door geluidsoverlast zou door de gemeente aangevuld moeten worden.

In zijn reactie op de nota van bevindingen merkt de oud voorzitter van de stichting op dat het op voorstel van de gemeente zelf was om de kosten genoemd onder de eerste twee bullets ten laste van de gemeente te brengen.

¹⁸⁰ College, brief, 23 juni 2010, kenmerk 471972

bijlagen

bijlage 1 onderzoeksverantwoording

procedure

In het jaarplan 2010 heeft de rekenkamer aangekondigd een onderzoek te starten naar poppodia. Het faillissement van WATT was voor de gemeenteraad aanleiding om op 24 juni 2010 een motie aan te nemen waarin de rekenkamer werd gevraagd om binnen het geplande onderzoek naar poppodia prioriteit te geven aan een onderzoek naar poppodium WATT. Op 2 juli 2010 heeft de rekenkamer aan de raad laten weten dit verzoek in te willigen. Hierbij is de onderzoeksopzet meegezonden.

De onderzoekswerkzaamheden zijn in juli 2010 gestart en oktober 2010 afgerond. Het onderzoek, waarvan de bevindingen in dit rapport zijn samengevat, berust op de verzameling en analyse van gegevens uit verschillende bronnen.

De voorlopige onderzoeksresultaten zijn opgenomen in een conceptnota van bevindingen. Deze is op 15 oktober 2010 voor ambtelijk wederhoor voorgelegd aan de directeur van de dKC met het verzoek een schriftelijke reactie te geven over eventuele feitelijke onjuistheden en onvolkomenheden. Na verwerking van de ontvangen reacties is de bestuurlijke nota opgesteld. Deze bevat de voornaamste conclusies en aanbevelingen van de rekenkamer. De bestuurlijke nota, met de nota van bevindingen als bijlage, is 12 november 2010 voor bestuurlijk wederhoor voorgelegd aan het college van B en W ter attentie van de wethouder, mevrouw A. Laan. De rekenkamer ontving op 3 december 2010 de reactie van B en W. De reactie en het nawoord van de rekenkamer zijn opgenomen in het rapport. Het definitieve rapport wordt door toezending aan de gemeenteraad en B en W openbaar.

onderzoeksmethode

Het rapport is in de eerste plaatst gebaseerd op schriftelijke stukken. Deze zijn vooral verzameld bij de dienst Kunst en Cultuur. Ook van andere betrokkenen, zoals Stichting CAR en de curator van WATT zijn documenten ontvangen. Het verzamelde materiaal bestaat uit documenten van uiteenlopende aard, zoals rapporten van audits en onderzoeken, subsidieovereenkomsten en -beschikkingen, verslagen van uiteenlopende overlegorganen en briefwisselingen. In bijlage 4 is een lijst met gebruikte bronnen te vinden.

Naast de documentstudie heeft de rekenkamer ook interviews gehouden. Bij de selectie van de te interviewen mensen heeft de rekenkamer ernaar gestreefd dat zo veel mogelijk verschillende gezichtspunten op het proces aan de orde kwamen. Er zijn interviews gehouden bij een aantal gemeentelijke diensten: de dKC, de Bestuursdienst en het OBR. Ook is tweemaal gesproken met de verantwoordelijke wethouder, mevrouw Laan. Tevens hebben we interviews gehouden bij andere betrokkenen, zoals Stichting CAR, de pandeigenaar en de kwartiermaker. In bijlage 3 is een overzicht te vinden van geïnterviewde en geraadpleegde personen. Voor het onderzoek hebben wij

de heren Tieleman benaderd voor een interview, waarbij zij hebben besloten hieraan niet mee te werken.

In samenhang vormen de bovengenoemde bronnen (documenten, interviewverslagen en gegevensbestanden) de feitelijke basis voor dit onderzoek.

bijlage 2 normenkader

tabel a: normen informatievoorziening raad

norm	criterium
De raad heeft de benodigde informatie om beslissingen te nemen over investeringen in WATT en haar voorgangers ontvangen	De raad heeft de documenten/ toelichting ontvangen waaruit de consequenties van beslissingen/ risico's bij beslissingen blijken.
De informatievoorziening was tijdig en juist	De raad heeft informatie op een moment ontvangen waarop invloed op de acties van het college nog mogelijk was.
	De informatie die de raad heeft ontvangen was, voor zover bekend was op het moment van verstrekken, juist.

tabel b: normen verstrekking middelen

er worden voorwaarden gesteld aan de verstrekking van middelen
er zijn afspraken gemaakt over de momenten en de inhoud van verantwoordingsdocumenten
er wordt tussentijds gemonitord op de afgesproken voorwaarden voor het verstrekken van middelen
er volgen consequenties als niet wordt voldaan aan de voorwaarden

tabel c: normen besluitvorming college

norm	criterium
Besluiten van het college zijn adequaat onderbouwd	besluiten van het college zijn financieel onderbouwd
	besluiten van het college zijn inhoudelijk onderbouwd

tabel d: normen bedrijfsvoering CAR

adequate uitvoering van sturende en controlerende rol stichtingsbestuur
adequate sturing en beheersing van de organisatie
adequaat systeem van bestuurlijke informatievoorziening (ao/ic)
beleidsplannen zijn elk jaar onderbouwd in een meerjarenbegroting
er wordt voldaan aan de subsidievoorwaarden
er wordt voldaan aan voorwaarden die gesteld zijn bij leningen
de rapportages over de financiën zijn adequaat en indien nodig voorzien van een goedkeurende accountantsverklaring
de inkomsten en uitgaven uit de begroting zijn onderbouwd
afwijkingen ten opzichte van de begroting zijn onderbouwd

bijlage 3 geïnterviewde en geraadpleegde personen

Mevrouw A. Bolle	medewerker afdeling Subsidies en Relaties, dKC
De heer J. Damsteegt	voormalig directeur Stichting CAR
Mevrouw S. Görtz	eigenaar Satisfaire
De heer R. Grashoff	voormalig wethouder Participatie en Cultuur
De heer M. Jansen	directeur en mede-eigenaar Vinc Batenburg Groep
De heer C. Jongeneel	voormalig voorzitter bestuur Stichting CAR
De heer P. Van Klink	kwartiermaker WATT
Mevrouw A. Laan	wethouder sport en recreatie, kunst en cultuur
De heer T. Langenbach	voormalige aandeelhouder MTH BV
De heer R. van Leeuwen	afdelingshoofd Subsidies en Relaties, dKC
De heer H. van der Linden	registeraccountant, Audit Services Rotterdam
De heer R. van Moorsel	curator WATT, van den Herik en Verhulst Advocaten
De heer S. Mumcuyan	voormalig adjunct-directeur Stichting CAR
De heer S. Oosterloo	directeur dKC
De heer D. Pakkert	directeur Rotown en voormalig directeur stichting What's Live
Mevrouw S. Pruimers	medewerker afdeling Beleid en Onderzoek, dKC
De heer P. Slangen	vastgoedontwikkelaar, OBR
De heer J. van Tilburg	eigenaar Satisfaire
De heer B van Ulden	jurist afdeling Bestuurlijke, Juridische en Internationale Zaken, BSD
De heer A. Tieleman	voormalige aandeelhouder WATT (de rekenkamer heeft deze partij wel uitgenodigd voor een gesprek, maar hij heeft hier geen gebruik van gemaakt)

bijlage 4 geraadpleegde documenten

gemeentelijke documenten

agendaposten en notulen collegevergaderingen

Gemeente Rotterdam, agenda voor de vergadering van het college van burgemeester en wethouders van Rotterdam, 4 februari 1994.

Gemeente Rotterdam, agendapost voor de openbare vergadering van de commissie voor de Kunstzaken, 6 november 1994.

Gemeente Rotterdam, agendapost voor de vergadering van het college van Burgemeester en Wethouders van Rotterdam op 4 november 2008.

Gemeente Rotterdam, agendapost voor de vergadering van het college van Burgemeester en Wethouders van Rotterdam op 9 december 2008.

Gemeente Rotterdam, agendapost voor de vergadering van het college van Burgemeester en Wethouders van Rotterdam op 27 april 2010

Gemeente Rotterdam, agendapost voor de vergadering van het college van Burgemeester en Wethouders van Rotterdam op 25 mei 2010.

Gemeente Rotterdam, basisdocument agenda B en W, 22 juni 2007.

notulen raads- en commissievergaderingen

Gemeente Rotterdam, notulen van de gemeenteraadsvergadering van 15 februari 2007.

Gemeente Rotterdam, notulen van de gemeenteraadsvergadering van 25 januari 2007.

Gemeente Rotterdam, notulen van de gemeenteraadsvergadering van 15 februari 2007.

Gemeente Rotterdam, notulen van de gemeenteraadsvergadering van 16 december 2008.

Gemeente Rotterdam, notulen van de gemeenteraadsvergadering van 8 mei 2003.

Gemeente Rotterdam, verslag van de openbare overlegvergadering commissie Jeugd, Onderwijs en Cultuur van 3 februari 2010.

Gemeente Rotterdam, verslag van de openbare vergadering van de commissie voor Cultuur en sport van 4 september 2003.

overig gemeentelijk

Audit Services Rotterdam, rapport van bevindingen onderzoek Mytown Horeca BV, 31 oktober 2008.

Audit Services Rotterdam, Rapport van bevindingen inzake aanvullende audit MTH, 9 februari 2009.

College van B en W, B&W bericht 30 augustus 1994.

College van B en W, beantwoording schriftelijke vragen van de heer J.C. Siemons over eventuele aankoop van Nighttown door de gemeente Rotterdam, 13 september 2002.

College van B en W, beantwoording van de schriftelijke vragen van mevrouw J. de Jong over Mytown, 4 september 2007.

College van B en W, beantwoording van schriftelijke vragen van mevrouw S. Belhaj over de fusie tussen de poppodia WATT en Waterfront, 7 april 2009.

College van B en W, brief aan de commissie Jeugd, Onderwijs en Cultuur, 14 maart 2007.

College van B en W, brief aan de commissie Jeugd, Onderwijs en Cultuur betreffende 'aanstelling kwartiermaker WATT/Waterfront', 19 december 2008.

College van B en W, brief aan de commissie Jeugd, Onderwijs en Cultuur betreffende de voortgang van WATT/Waterfront, 3 maart 2009.

College van B en W, brief aan de commissie Sociaal betreffende 'poppodium WATT', 23 juni 2010.

College van B en W, brief aan de gemeenteraad, 17 november 1994.

College van B en W, brief aan de gemeenteraad, 12 december 2006.

College van B en W, brief aan de gemeenteraad, 1 februari 2007.

College van B en W, brief aan de gemeenteraad, 28 augustus 2007.

College van B en W, brief aan de gemeenteraad inzake rapportage Waterfront door Pim van Klink, 3 november 2008.

College van B en W, brief aan de gemeenteraad betreffende Nighttown en Waterfront, 9 december 2008.

College van B en W, brief aan de gemeenteraad, 5 maart 2009.

College van B en W, brief aan de gemeenteraad, 7 januari 2010.

College van B en W, brief aan de gemeenteraad, 4 juni 2010.

College van B en W, Intentieverklaring, 3 juli 2007.

College van B en W, verleningsbeschikking incidentele subsidie projectnummer EC 9507, 13 maart 2008.

College van B en W, Visie op de lokale popsector, 6 juli 2007.

Directeur dKC, beschikking, 14 januari 2009.

Directeur dKC, beschikking 2009, 27 januari 2010.

Directeur dKC, brief betreffende voorschot frictiekosten, 16 februari 2010.

Directeur dKC, brief betreffende voorschot lening, 16 februari 2010.

dKC, notitie aan wethouder Kaya, 11 september 2006.

dKC, Toetsing jaarplan 2009 WATT/Stichting CAR, 10 november 2009.

Gemeente Rotterdam, bijlage bij 'ombuigingen in cultuurplan 2009-2012', 25 september 2009.

Gemeente Rotterdam, brief hoofd culturele zaken aan de burgemeester inzake machtiging, 18 november 1994.

Gemeente Rotterdam, jaarverslag 2009, juni 2010.

Gemeente Rotterdam, notitie inzake verkoop Nighttown-complex, bijlage van agenda voor de vergadering van het college van burgemeester en wethouders van Rotterdam van 30 augustus 1994.

Gemeente Rotterdam, overlegdocument t.b.v. Raad en Commissie: Evaluatie Nighttown, 19 november 1992.

Gemeente Rotterdam, overlegdocument t.b.v. Raad en Commissie: het voorstel met betrekking tot de realisering van een jeugdpodium/home-base jongerencultuur in de Maassilo, 7 oktober 2008.

Gemeente Rotterdam, overlegdocument t.b.v. Raad en commissie: tussentijdse evaluatie cultuurplan 2005-2008.

Gemeente Rotterdam, overlegdocument t.b.v. Raad en Commissie: wijziging bestemming subsidiebedrag Nighttown, 25 januari 2007.

Griffie gemeente Rotterdam, overdrachtdossier commissie Jeugd, Onderwijs en Cultuur, 2010.

Wethouder Grashoff, brief aan MyTown Horeca BV, 9 december 2008.

Hoofd culturele zaken gemeente Rotterdam, brief aan stichting LAN inzake gebruik zalen en podia Nighttown, 15 december 1994.

Ontwikkelingsbedrijf Rotterdam, Sponsorovereenkomst projectnummer EC 9507, 11 maart 2008.

Ontwikkelingsbedrijf Rotterdam, brief aan dhr. Burger betreffende de overeenkomst tot vestiging van erfpacht op percelen grond met opstallen gelegen aan de West Kruiskade 26-28 en Gouvernestraat 2 en 4 t.b.v. "Nighttown", 15 juli 1994.

notulen Stichting CAR

Stichting CAR, notulen bestuur, 17 maart 2009.
Stichting CAR, notulen bestuur, 8 april 2009.
Stichting CAR, notulen bestuur, 27 april 2009.
Stichting CAR, notulen bestuur, 20 mei 2009.
Stichting CAR, notulen bestuur, 9 september 2009.
Stichting CAR, notulen bestuur, 28 april 2010.
Stichting CAR, verslag MT, 22 september 2009
Stichting CAR, verslag MT, 20 april 2010
Stichting CAR, verslag MT, 20 oktober 2010

kranten en artikelen

3voor12.nl, Nighttown voorjaar 2008 weer open als Mytown, 27 juni 2007.
Nrc, 'popzaal Nighttown dicht', 19 juli 2006.
Nrc, popzaal in R'dam gaat nu al failliet, 3 november 2008.
Volkskant, 'de magneet van Rotterdam', 30 oktober 1998.
3voor12.nl, Rotterdam reserveert 15 miljoen voor Urban Culture, 12 oktober 2006.
djscene.nl, Nighttown wordt WATT. Eerste duurzame dance club ter wereld opent 4 september, 21 maart 2008.

websites

www.watt-rotterdam.nl
www.europa.nu
www.jongerenjaar.nl
www.musicfrom.nl
www.rotterdamclimateinitiative.org

wetteksten

Gemeentewet, zoals geldend op 18 juli 2010.

overig niet gemeentelijk

Berenschot, eindrapport doorlichting popcentrum waterfront, 2003.
Conceptovereenkomst van erfpacht, 1994.
DCMR, Meetrapport 'WATT, MyTown Horeca BV', 3 november 2008.
Directeur Waterfront en directeur Stichting What's Live, 'What the front. het grootstedelijk poppodium van Rotterdam', 1 november 2008.
Grolsch Bierbrouwerij Nederland en MyTown Horeca BV, Onderhuurovereenkomst winkelruimte, ingaande op 1 maart 2008 en lopende t/m 28 februari 2015.
Kamer van Koophandel, uittreksel uit het handelsregister, dd 22 juli 2010.
Dhr. Van Klink, Rapportage WATT 5 april 2009.
Dhr. Van Klink, Second opinion voortgang WATT, 8 januari 2010.
Mr. D.L.J. Martens (curator), faillissementsverslag FAB Five Holding B.V., 21 juli 2006.
MyTown Horeca BV, brief aan het college van B en W van de gemeente Rotterdam tav wethouder Grashoff, 13 oktober 2008.
MyTown BV en Stichting Live at Nighttown, intentieverklaring samenwerking stichting LAN- MyTown BV, 17 juli 2007.
Dhr. Pakkert, brief aan de heer Kaya betreffende NewTown, 7 oktober 2006.

Dhr. Pakkert, NewTown (werktitel), 20 augustus 2006.
Dhr. Pakkert, Notitie voor de heer Kaya betreffende NewTown, 18 september 2006.
Omwonenden WATT, brief aan wethouder Grashoff betreffende Watt en de bewoners, 14 december 2008.
Peutz, rapport 'geluid in de omgeving ten gevolge van dance- en poppodium WATT te Rotterdam', 24 november 2009 en aangepast op 11 februari 2010.
PricewaterhouseCoopers, tussentijdse werkpapieren inzake bevindingen naar aanleiding van verrichte werkzaamheden op balanspositie MyTown Horeca BV per 5 oktober 2008, 26 november 2008.
Stichting CAR, conceptrapport inzake jaarstukken 2009, 31 maart 2010.
Stichting Live at Nighttown, beleidsplan 2008.
Stichting Live at Nighttown, jaarrapport 2005.
Sustainable dance club in opdracht van MyTown BV, projectvoorstel 'MyTown Rotterdam, sustainable dance club en culture centre, 21 juni 2007.
Dhr. Vergouw, brief aan de heer Oosterloo betreffende teruggave opdracht, 21 november 2009

bijlage 5 lijst van afkortingen

ASR	Audit Services Rotterdam
B en W	College van Burgemeester en wethouders
BV	Besloten Vennootschap
CAR	Culturele Activiteiten Rotterdam
DGG	dienst Gemeentelijke Gebouwen
dKC	dienst Kunst en Cultuur
MT	Managementteam
MTH	MyTown Horeca
JOC	Jeugd, Onderwijs en Cultuur
OBR	Ontwikkelingsbedrijf Rotterdam
OG	Onroerend Goed
PR	Public Relations
PWC	Price Waterhouse Coopers
LAN	Live at Nighttown
RCI	Rotterdam Climate Initiative
RRKC	Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur
UCP	Urban Culture Podium

bijlage 6 wie-is-wie

In het rapport worden veel betrokken partijen genoemd. In de tabel hieronder is weergegeven welke rol zij hadden bij Nighttown/WATT.

tabel 6-2: betrokken partijen

periode 1988-2006 (Nighttown)

<i>Nighttown</i>	<i>poppodium aan West-Kruiskade 26-30 van 1988 tot 2006</i>
FAB Five Holding BV	na Nighttown Onroerend Goed BV de commerciële exploitant van Nighttown. Verzorgde de exploitatie van onder andere de horeca en het theater.
Nighttown Onroerend Goed BV	eerste horeca-exploitant Nighttown en organiseerde dance-evenementen.
Nachtstad Onroerend Goed BV	pandeigenaar van eind 1994 tot 1996
Nachtstad 2 BV	pandeigenaar na 1996
Stichting Live at Nighttown	stichting die de popprogrammering verzorgde in Nighttown

periode 2006 en verder (WATT)

<i>WATT I</i>	<i>periode poppodium WATT tot overname aandelen MTH BV door Stichting CAR</i>
<i>WATT II</i>	<i>periode poppodium WATT na overname aandelen</i>
Brotherhood Holding BV	aandeelhouder van MyTown Horeca BV tot 19 januari 2009, partij in onderhandelaarsakkoord 1
Gemeente Rotterdam	Subsidieverstrekker, bankier (leningen en voorschotten liquide middelen), leverde expertise ter ondersteuning van Stichting CAR. Partij in onderhandelaarsakkoord 1 en 2.
Grolsch Bierbrouwerij Nederland BV	hoofdhuurder van het pand, onderverhuurder aan Stichting CAR, leverancier dranken, partij in onderhandelaarsakkoord 1 en 2
MyTown Horeca BV (MTH BV)	commerciële exploitant van WATT I en II, exploiteerde horeca en organiseerde commerciële programmering
Nachtkultuur BV	aandeelhouder van MyTown Horeca BV tot 19 januari 2009, partij in onderhandelaarsakkoord 1
Satisfaire	verzorgde licht en geluid en het podium, theatertechniek en bekabeling
Stichting CAR	stichting die WATT vanaf 2009 ging exploiteren. Bezat vanaf 19 januari 2009 alle aandelen van MTH BV. Partij in onderhandelaarsakkoord 2.

Stichting What's Live	stichting die de popprogrammering verzorgde in WATT I. Was eerder Stichting Live at Nighttown genaamd. Fusiepartner in Stichting CAR. Partij in onderhandelaarsakkoord 1.
Stichting Live at Nighttown	stichting die de popprogrammering verzorgde in WATT, later Stichting What's live genaamd.
Stichting Waterfront	statutaire naam: Stichting popverzamelgebouw Rotterdam. Fusiepartner in Stichting CAR. Partij in onderhandelaarsakkoord 1.
Vinc Batenburg	eigenaar van het pand waarin WATT gehuisvest was.

bijlage 7 motie WATT onderzoek rekenkamer

MOTIE WATT onderzoek Rekenkamer

De gemeenteraad van Rotterdam, in vergadering bijeen op 24 juni 2010, ter bespreking van het poppodium Watt

Constaterende dat:

- De Rotterdamse Rekenkamer heeft aangekondigd onderzoek te doen naar de bedrijfsvoering van Rotterdamse poppodia;
- De Rekenkamer heeft aangekondigd eind 2010 met de resultaten van dit onderzoek te komen;
- De stichting CAR die de programmering van Poppodium Watt voor haar rekening neemt onlangs faillissement heeft aangevraagd en de deuren van Watt heeft gesloten;

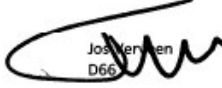
Overwegende dat:

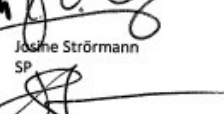
- Er een oplossing dient te worden gevonden voor het wegvallen van Poppodium Watt;
- Bij de totstandkoming van deze oplossing maximaal les dient te worden getrokken uit de oorzaken rondom het faillissement van Stichting CAR en het sluiten van Watt;

Verzoekt de Rekenkamer Rotterdam:

- Binnen haar geplande onderzoek naar poppodia prioriteit te geven aan een onderzoek naar poppodium WATT;
- Waarbij aandacht wordt besteed aan:
 - Hoe de huidige situatie heeft kunnen ontstaan;
 - de rol van de gemeente bij de totstandkoming van poppodium WATT;
 - het totaal aan middelen dat de gemeente heeft geïnvesteerd in poppodium WATT en de hieraan verbonden voorwaarden;
 - het beheer van deze middelen door WATT;
 - de manier waarop het college zich heeft laten informeren over het beheer en de nakoming van de subsidievoorwaarden of/en prestatieafspraken en de consequenties die het college hieraan heeft verbonden;
 - de informatievoorziening aan de raad inzake WATT.
- Voor 1 oktober 2010 te komen met een rapportage van het onderzoek naar poppodium WATT.

En gaat over tot de orde van de dag.

 Jos Verhoeven
D66
  Muzaffer Cetin
CDA
  Jan-Willem Verheij
SP

 Anton Molenaar
Leefbaar Rotterdam
  Noradin el Ouali
GroenLinks
  Setkin Sier
CU-SP
  Josine Strörmann
SP

de rekenkamer

De gemeenteraad van Rotterdam heeft in december 1997 de Rekenkamer Rotterdam ingesteld. Op 14 mei 2009 is de heer P. Hofstra RO CIA door de raad voor een termijn van 6 jaar benoemd en beëdigd als directeur Rekenkamer Rotterdam.

doel

De rekenkamer onderzoekt de doelmatigheid, de doeltreffendheid en de rechtmatigheid van het beleid, het financieel beheer en de organisatie van het gemeentebestuur. De rapporten van de rekenkamer zijn een aanknopingspunt voor het bestuur om rekenschap af te leggen aan de burgers.

positie

De rekenkamer is een onafhankelijk orgaan binnen de gemeente. Haar taken en bevoegdheden staan in de Gemeentewet en de verordening Rekenkamer Rotterdam. Zij bepaalt zelf wat en hoe zij onderzoekt en waarover zij rapporteert. Wel kunnen de raad en het college van B en W de rekenkamer om een onderzoek verzoeken. De rekenkamer stuurt hen jaarlijks haar onderzoeksplan en jaarverslag toe.

onderzoek

Het onderzoeksterrein strekt zich uit over alle organen (raad, B en W, commissies en burgemeester) en diensten van de gemeente. Ook kan de rekenkamer onderzoek doen bij gemeenschappelijke regelingen waar de gemeente aan deelneemt, bij NV's en BV's waar de gemeente meer dan 50% van de aandelen in bezit heeft en bij instellingen die een grote subsidie, lening of garantie van de gemeente hebben ontvangen. De onderzoeken worden uitgevoerd door het bureau van de rekenkamer.

publicaties

Het onderzoek resulteert in openbare rapporten die ter behandeling aan de raad worden aangeboden. Zij bevatten tevens de reacties van de onderzochte organen en instellingen op de eerder toegezonden voorlopige onderzoeksresultaten, conclusies en aanbevelingen (wederhoor). Bij kleine onderzoeken of studies met een beperkte reikwijdte doen we de onderzochte organen of instellingen en de raad de conclusies in een openbare brief direct ter kennisname toekomen. Ten slotte publiceert de rekenkamer op basis van haar onderzoek ook handreikingen en worden medewerkers aangemoedigd om artikelen te publiceren.

WATT

Rekenkamer Rotterdam

Postbus 70012
3000 KP Rotterdam

telefoon
010 - 267 22 42

info@rekenkamer.rotterdam.nl
www.rekenkamer.rotterdam.nl

fotografie
Rekenkamer Rotterdam,
Technimad en Giulia Melloni

basisontwerp, lay-out en drukwerk
De werf, Rotterdam

uitgave
Rekenkamer Rotterdam
december 2010

ISBN/EAN
978-90-76655-60-4